

WYBORY PREZYDENCKIE W POLSCE W 2025 ROKU

W ŚWIADOMOŚCI NAJMŁODSZEGO ELEKTORATU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

STUDIUM TEORETYCZNO-EMPIRYCZNE

POD REDAKCJĄ
EWY BUJWID-KUREK
MONIKI BANAŚ
MAŁGORZATY KIWIOR-FILO
BARBARY WEŹGOWIEC

WYBORY PREZYDENCKIE W POLSCE W 2025 ROKU

**W ŚWIADOMOŚCI NAJMŁODSZEGO ELEKTORATU
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO**

WYBORY PREZYDENCKIE W POLSCE W 2025 ROKU

W ŚWIADOMOŚCI NAJMŁODSZEGO ELEKTORATU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

STUDIUM TEORETYCZNO-EMPIRYCZNE

**POD REDAKCJĄ
EWY BUJWID-KUREK
MONIKI BANAŚ
MAŁGORZATY KIWIOR-FILO
BARBARY WEŹGOWIEC**

Kraków 2025

Ewa Bujwid-Kurek
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0001-7634-828X>
✉ ewa.bujwid-kurek@uj.edu.pl

Małgorzata Kiwior-Filo
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0002-4797-8079>
✉ malgorzata.kiwior-filo@uj.edu.pl

Monika Banaś
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0002-6542-4053>
✉ monika.banas@uj.edu.pl

Barbara Weźgowiec
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0003-3133-3759>
✉ b.wezgowiec@uj.edu.pl

© Copyright by Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ,
Księgarnia Akademicka and individual authors, 2025

Recenzja
dr hab. Joanna Dzwonczyk, prof. UEK

Opracowanie redakcyjne
Kinga Grodzka

Na okładce wykorzystano grafikę wygenerowaną przez AI

ISBN 978-83-8368-310-2 (druk)
ISBN 978-83-8368-354-6 (pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788383683546>

Niniejsza publikacja została sfinansowana ze środków Wydziału Studiów
Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach Programu
Strategicznego Inicjatywa Dokończenia w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Państwo demokratyczne nie jest narzędziem narodu,
ale wspólnoty obywateli

Leszek Kołakowski¹

Artykuł 126

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej [...]²

Artykuł 127

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym [...]³

¹ L. Kołakowski, *Niepewność epoki demokracji*, Kraków 2014, s. 171.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483; zm. Dz.U. 2006, Nr 200, poz. 1471; 2009, Nr 114, poz. 946), rozdz. V: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

³ Tamże.

Spis treści

Tytułem wprowadzenia	9
----------------------------	---

KOMPONENT A – TEORETYCZNY

Instytucja prezydenta w Rzeczypospolitej Polskiej

ROZDZIAŁ I

Ewa Bujwid-Kurek, Barbara Weźgowiec, Monika Banaś,
Małgorzata Kiwior-Filo

<i>Uzasadnienie namysłu nad partycypacją wyborczą w kontekście wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku</i>	15
---	----

ROZDZIAŁ II

Małgorzata Kiwior-Filo, Jakub Siatka, Jan Geodecki

<i>Prezydent RP – tradycja i współczesność</i>	27
--	----

ROZDZIAŁ III

Katarzyna Solarz, Adrianna Aronowska, Ewa Bujwid-Kurek

<i>Wybory prezydenta RP w 2025 roku – podstawy prawne</i>	51
---	----

ROZDZIAŁ IV

Katarzyna Solarz

<i>Partycypacja wyborcza – wybory prezydenta RP w latach 1990-2025</i>	71
--	----

ROZDZIAŁ V

Monika Banaś, Małgorzata Kiwior-Filo

<i>Partycypacja wyborcza w refleksji politologicznej</i>	95
--	----

ROZDZIAŁ VI

Barbara Weźgowiec, Jakub Grodowski

Partycypacja wyborcza w perspektywie kulturoznawczej. 115

KOMPONENT B – EMPIRYCZNY

Najmłodszy elektorat Małopolski w świetle badań ankietowych

ROZDZIAŁ VII

Ewa Bujwid-Kurek, Judyta Pasiut

Badania ankietowe – kwestionariusz ankiety – uzasadnienie metodologii. . . . 143

ROZDZIAŁ VIII

Katarzyna Solarz, Monika Banaś

Badania ankietowe – analiza, wyniki i rekomendacje 163

ROZDZIAŁ IX

Hanna Olech, Justyna Nagórzańska

Partycypacja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku w kontekście deklaracji udziału w wyborach prezydenckich w 2025 roku wśród najmłodszego elektoratu Małopolski na podstawie badań ankietowych – analiza porównawcza 181

Katarzyna Solarz, Monika Banaś

Analiza SWOT. 193

Noty o autorach. 197

Indeks osób. 205

Tytułem wprowadzenia

Niniejsza publikacja jest efektem grantu badawczego pt. *Wybory prezydenckie w Polsce w 2025 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, realizowanego na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Środki finansowe na jego sfinansowanie zostały pozyskane w konkursie na rozwój współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym uczelni. Grant ten był realizowany w ramach Działania 19 (R2S – Nauka dla Społeczeństwa) z programu strategicznego Inicjatywa Doskonałości na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (ID.UJ). Projekt wykazuje związek z celami programu ID.UJ, zasadą 4I oraz wskaźnikami programu, którymi są m.in.: **interdyscyplinarność** – w projekcie badawczym wzięli udział pracownicy naukowo-badawczy reprezentujący dwie dyscypliny naukowe: nauki o polityce i administracji oraz nauki o kulturze i religii. Problem badawczy jest analizowany w wielu aspektach i z różnych perspektyw naukowych zarówno w kontekście polityczno-społecznym, jak i kulturowym; **innowacyjność** – projekt dotyczy nowego zjawiska (wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku) w świadomości najmłodszego elektoratu regionu Małopolski, które jak dotąd nie zostało poddane analizie naukowej, stąd też wypełnia się niezagospodarowaną przestrzeń w literaturze przedmiotu zarówno z zakresu dyscypliny nauki o polityce i administracji, jak i nauki o kulturze i religii; **integracja** – w realizację projektu zaangażowani byli interesariusze

zewnątrzni – Małopolskie Kuratorium Oświaty oraz wybrane szkoły średnie, co wpłynęło na lepszą integrację środowiska akademickiego z otoczeniem zewnętrznym uczelni. Zintegrowana współpraca tych środowisk znacząco wzmocniła potencjał społeczny, polityczny i kulturowy regionu, co z kolei wpłynęło na podniesienie świadomości społeczeństwa obywatelskiego na poziomie regionalnym.

Realizowany projekt badawczy wpisuje się w problematykę badawczą określoną w ramach Priorytetowego Obszaru Badawczego FutureSoc (POB FutureSoc) poprzez takie działania jak:

- zwiększenie wpływu działalności naukowej uczelni na rozwój nauki (dziedzin: nauki społeczne i nauki humanistyczne);
- wzmocnienie współpracy z otoczeniem zewnętrznym (szkoły średnie, Kuratorium Oświaty w Krakowie) i ośrodek akademicki, jakim jest Uniwersytet Jagielloński (UJ) w Krakowie;
- rozwój zawodowy pracowników badawczo-naukowych oraz młodych adeptów nauki w osobach: studentek, studentów Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz doktoranta Szkoły Doktorskiej Nauk Społecznych UJ;
- podniesienie jakości kształcenia zarówno studentek, studentów, jak i doktoranta, co pozwoli na znacznie lepszą integrację środowisk naukowych.

Nadto projekt wpisuje się w problematykę POB Heritage poprzez działania takie jak:

- badanie postaw młodych ludzi w zakresie partycypacji wyborczej (18 maja / 1 czerwca 2025 roku – daty pierwszej/drugiej tury wyborów prezydenckich w Polsce);
- kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego regionu Małopolski, znajdujące odzwierciedlenie w wiedzy i mentalności najmłodszego elektoratu;
- zmiana wartości konstytuujących kulturę polityczną (zachowania i postawy) w zakresie idei wyborów prezydenckich w Polsce

oraz tożsamości kulturowej najmłodszego elektoratu Małopolski w kontekście planowanego udziału w wyborach prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 roku.

W składzie interdyscyplinarnego zespołu badawczego kierowanego przez prof. dr hab. Ewę Bujwid-Kurek, reprezentującą dyscyplinę nauki o polityce i administracji, znaleźli się zarówno pracownicy naukowo-badawczy Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w osobach Pań: dr hab. Małgorzaty Kiwior-Filo, prof. UJ (dyscyplina nauki o polityce i administracji) oraz dr hab. Moniki Banaś, prof. UJ i dr Barbary Weźgowiec (dyscyplina nauki o kulturze i religii), jak i studentki i studenci tego wydziału: lic. Katarzyna Solarz (kierunek: politologia, studia magisterskie), Zuzanna Kicińska (kierunek: politologia, studia licencjackie), Hanna Olech (kierunek: politologia, studia licencjackie), Justyna Nagórzańska (kierunek: politologia, studia licencjackie), Adrianna Aronowska (kierunek: politologia, studia licencjackie), Jan Geodecki (kierunek: politologia, studia licencjackie), Jakub Grodowski (kierunek: relacje międzykulturowe, studia magisterskie) oraz mgr Jakub Siatka (doktorant Szkoły Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, przygotowujący dysertację doktorską w zakresie dyscypliny nauki o polityce i administracji).

Ze względu na to, że ideą konkursu była współpraca z otoczeniem zewnętrznym (interesariuszami zewnętrznymi), a badania z założenia miały charakter pilotażowy (przygotowujący dopiero do dalszych, znacznie bardziej pogłębionych analiz badawczych), projekt, nad którym patronat honorowy objęła Małopolska Kurator Oświaty, został zrealizowany przy aktywnym zaangażowaniu wybranych małopolskich szkół średnich, wśród których znalazły się: Zespół Szkół Ekonomiczno-Chemicznych w Trzebini, Zespół Szkół nr 1 im. Stanisława Staszica w Olkuszu, I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu, II Liceum Ogólnokształcące im. Ziemi

Olkuskiej w Olkusz, I Liceum Ogólnokształcące im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie, Liceum Ogólnokształcące Sióstr Prezentelek w Krakowie, Zespół Szkół nr 4 w Nowym Sączu i Zespół Szkół nr 2 im. Sybiraków w Nowym Sączu.

Redaktorki

KOMPONENT A – TEORETYCZNY

Instytucja prezydenta w Rzeczypospolitej Polskiej

Tradycja – podstawy prawne – wybory

Wybory prezydenckie w Polsce w 2025 roku w świadomości
najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego, s. 15-25
<https://doi.org/10.12797/9788383683546.01>

EWA BUJWID-KUREK
BARBARA WEŻGOWIEC
MONIKA BANAŚ
MAŁGORZATA KIWIOR-FILO

ROZDZIAŁ I

Uzasadnienie namysłu nad partycypacją wyborczą w kontekście wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku

Książka, którą oddajemy do rąk Czytelnika, jest kontynuacją badań pilotażowych na temat partycypacji wyborczej najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. W 2024 roku nakładem Wydawnictwa Księgarnia Akademicka w Krakowie ukazała się praca zbiorowa pt. *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, pod redakcją Ewy Bujwid-Kurek, Małgorzaty Kiwior-Filo i Moniki Banaś. Natomiast publikacja pt. *Wybory prezydenckie w Polsce w 2025 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne* dotyczy zbadania gotowości wzięcia udziału w wyborach prezydenta Rzeczypospolitej Polski w 2025 roku przez najmłodszy elektorat Małopolski.

Na temat istoty społeczeństwa obywatelskiego, którego ważnym komponentem jest szeroko pojęta partycypacja, napisano już bardzo wiele¹, stąd też wydawać by się mogło, że temat jest wystarczająco opracowany i nie ma potrzeby po raz kolejny się nim zajmować. Tak jednak nie jest, bowiem w centrum zainteresowania niniejszej publikacji są wybory prezydenckie, a te – podobnie jak parlamentarne czy samorządowe – odbywają się cyklicznie (po upływie kadencji). Stąd też, mając na uwadze wybory prezydenckie, które przypadają w Polsce w 2025 roku (18 maja – pierwsza tura, 1 czerwca – druga tura), trzeba stwierdzić, że temat ten zdecydowanie zasługuje na pogłębioną eksplorację naukową. Szczególnie interesujące jest to, czy w wyborach prezydenta RP w 2025 roku będzie podobnie jak w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku, w których – jak wykazały badania empiryczne² – frekwencja wyborcza z udziałem najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego była wysoka.

Za przedmiot badań obrano zarówno wiedzę najmłodszego elektoratu Małopolski na temat instytucji prezydenta RP i wagi wyborów prezydenckich, jak też gotowość tej grupy do wzięcia udziału w wyborach prezydenta RP w 2025 roku.

¹ Wśród najnowszej literatury poświęconej temu tematowi należy wymienić m.in.: *Spółeczeństwo obywatelskie. Historia, teoria, praktyka*, red. nauk. R. Kania, M. Kazimierczuk, Warszawa 2021; *Spółeczeństwo obywatelskie jako wspólne dobro*, red. A. Marcinkowski, L. Kacprzak, B. Koszel, Piła 2012; *Spółeczeństwo obywatelskie w Polsce a instytucjonalna rzeczywistość demokracji w jednoczącej się Europie*, red. A. Chodubski, L. Kacprzak, Piła 2010; *Spółeczeństwo otwarte, społeczeństwo zamknięte. Eseje i szkice*, red. B. Polanowska-Sygulska, Kraków 2020; N. Elias, *Spółeczeństwo jednostek*, tłum. J. Stawiński, Warszawa 2008, *Biblioteka Socjologiczna; Niedemokratyczne wymiary demokratycznych wyborów*, red. J. Szymanek, Warszawa 2016.

² W. Kaczmarczyk, M. Banaś, S. Żarnowski, *Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród uczniów szkół średnich województwa małopolskiego*, [w:] *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024, s. 135-152.

Instytucja głowy państwa, jaką w systemach rządów o reżimie republikańskim stanowi prezydent, w systemie organów państwowych stanowi kwestię niezwykle istotną. Jest to bowiem jeden z ważnych czynników określających system polityczny danego państwa. Warto zwrócić uwagę na sytuację pierwszych w transformującym się polskim systemie politycznym prezydenckich wyborów bezpośrednich, które odbyły się w 1990 roku. Mimo wielu opinii zgłaszanych przez ówczesne partie polityczne co do pozycji konstytucyjnej głowy państwa, generalnie rzecz biorąc, zgodzono się wtedy co do tego, że prezydent jest najwyższym przedstawicielem RP, który czuwa nad przestrzeganiem prawa i jest gwarantem suwerenności oraz nienaruszalności państwa. Zgoda zapanowała również w kwestii procedury wyboru prezydenta, który miał pochodzić z wolnych i bezpośrednich wyborów³, o czym stanowi rozdział V Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej (art. 126-145)⁴ Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej 2 kwietnia 1997 roku.

Wybory prezydenckie w Polsce, od kiedy odbywają się na podstawie takich zasad prawa wyborczego jak: powszechność, bezpośredniość, równość, tajność głosowania, spotykają się relatywnie z największą frekwencją wśród polskich obywateli. Jednak to wcale nie znaczy, że powinno się zaniechać systematycznie prowadzonej

³ *Władza wykonawcza w Polsce i Europie*, red. M. Drzonek, A. Wołek, Kraków–Nowy Sącz 2009, s. 74.

⁴ Patrz więcej np.: P. Sarnecki, *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do przepisów*, Kraków 2000; P. Sarnecki, *Uwagi do art. 126, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 1999; L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2011; W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2002, s. 164-183; D. Dudek, *Autorytet prezydenta a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Lublin 2013, passim; J. Ciapała, dz. cyt., s. 9-39; R. Głajcar, *Instytucja prezydenta w Polsce, Czechach i Słowacji w latach 1989-2000. Analiza porównawcza*, Toruń 2004, passim; Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483; zm. Dz.U. 2006 Nr 200, poz. 1471; 2009 Nr 114, poz. 946), rozdz. V: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

edukacji nacełowanej na podniesienie zarówno wiedzy, jak i świadomości w zakresie partycypacji wyborczej. Rzeczą dotyczy szczególnie ludzi młodych, którzy dopiero co (najpóźniej w dniu wyborów) osiągają pełnoletniość i stają się w pełni uprawnieni do uczestniczenia w akcie wyborczym. Dlatego też w niniejszej publikacji została zwrócona uwaga na zagadnienie wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku w kontekście teoretycznym i empirycznym. W związku z tym, że wybory prezydenta RP w 2025 roku przypadały na 18 maja i 1 czerwca, kiedy pełnoletni uczniowie szkół średnich byli już niedostępni w szkołach, w celu zrealizowania założonego celu badawczego zdecydowano się przeprowadzić badania ankietowe wcześniej i zbadać w nich wiedzę na temat instytucji prezydenta RP i wyborów prezydenckich oraz nie faktyczny udział w nich młodych ludzi, lecz ich gotowość partycypacji.

Warto zaznaczyć, że najważniejszym celem przeprowadzonych badań ankietowych było pozyskanie informacji o planowanej frekwencji wyborczej najmłodszego elektoratu Małopolski, a pytania sprawdzające wiedzę służyły do uzyskania odpowiedzi, czy istnieje ścisła korelacja między nią a gotowością partycypacji w wyborach prezydenckich. Jednocześnie nadmieniam, że próba respondentów, choć wydawać by się mogło, że zbyt mało reprezentatywna, bo ich wybór odbył się z pominięciem *stricte* określonego klucza (ściśle określonych wymogów dla ankietowych badań właściwych), jest jednak, jak się zdaje, wystarczająca w badaniach pilotażowych, mających dopiero posłużyć do dalszych, znacznie bardziej pogłębionych badań naukowych, bazujących na starannym i precyzyjnym doborze próby badawczej.

Potrzeba przeprowadzenia badań na temat wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku pojawiła się w związku z wysoką frekwencją wyborczą wśród najmłodszych obywateli (18-24 lata) zarówno w wyborach parlamentarnych w Polsce przeprowadzonych w 2023 roku, jak i w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku. Pojawia się zatem pytanie, czy były to tylko incydentalne przypadki

spowodowane ściśle określonymi, sprzyjającymi temu uwarunkowaniami, czy też będzie to miało miejsce również w przypadku wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku, co można by uznać za optymistyczny przejaw stopniowo utrwalającej się tendencji świadczącej o umacnianiu się społeczeństwa partycypującego, szczególnie z udziałem najmłodszych wyborców.

Naczelna hipoteza badawcza niniejszego projektu brzmi: **najmłodszy elektorat województwa małopolskiego wykazuje się zarówno wiedzą, jak i dużym zainteresowaniem wyborami prezydenta RP w 2025 roku.** Adekwatnie do tak sformułowanej hipotezy badawczej zostały sprecyzowane szczegółowe hipotezy badawcze (patrz: rozdział VII).

Jak już zostało wspomniane w uwagach wprowadzających do niniejszej książki, projekt stanowi bezpośrednią kontynuację badań przeprowadzonych w ramach projektu *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, zrealizowanego na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych przez grono tych samych osób z udziałem zmienionego zespołu młodych adeptów nauki (pięciu studentek, trzech studentów i jednego doktoranta).

Książka ma charakter publikacji naukowej i jako tak zaprojektowana spełnia wszystkie kryteria stawiane tego typu monografiom. Składa się z dwóch zasadniczych komponentów: teoretycznego i empirycznego.

Komponent A, teoretyczny, zatytułowany został: *Instytucja prezydenta w Rzeczypospolitej Polskiej. Tradycja – podstawy prawne – wybory.*

Autorkami **rozdziału I** pt. *Uzasadnienie namysłu nad wyborami prezydenckimi w Polsce w 2025 roku* są: Ewa Bujwid-Kurek, Barbara Weźgowiec, Monika Banaś oraz Małgorzata Kiwior-Filo, które zwracają uwagę na wagę instytucji prezydenta w polskim systemie politycznym oraz na znaczenie udziału obywateli w wyborach prezydenckich. Nadto przekonywająco uzasadniają potrzebę naukowego z dwóch

perspektyw: politologicznej i kulturoznawczej, namysłu nad wyborami prezydenckimi w Polsce w 2025 roku.

Autorzy rozdziału II pt. *Prezydent RP – tradycja i współczesność*, którymi są Małgorzata Kiwior-Filo, Jakub Siatka i Jan Geodecki, ukazują historyczne uwarunkowania związane z instytucją prezydenta oraz dynamikę obecności prezydenta w polskim systemie ustrojowym. Prześledzenie historii prezydentury w Polsce pozwala zrozumieć nie tylko ewolucję samego urzędu, ale również przemiany ustrojowe i społeczne, które kształtowały polską państwowość.

Rozdział III pt. *Wybory Prezydenta RP w 2025 roku – podstawy prawne*, w którym poddane zostały analizie najważniejsze akty prawne legitymizujące wybory prezydenckie w Polsce, utwierdza w przekonaniu, że pod względem litery prawa są one w pełni odpowiadające regułom demokratycznych wyborów. Rozdział ten został napisany przez Ewę Bujwid-Kurek, Adriannę Aronowską i Katarzynę Solarz.

Rozdział IV z kolei, autorstwa Katarzyny Solarz, został zatytułowany: *Partycypacja wyborcza – wybory prezydenta RP 1990-2025*. Autorka analizuje w nim frekwencję wyborczą w wyborach prezydenckich w Polsce na przestrzeni lat, pokazując jednocześnie, że udział obywateli w głosowaniu stanowi jeden z kluczowych wskaźników kondycji demokracji. Wykazuje również, że w Polsce, od momentu tranzycji ustrojowej w 1989 roku, wybory prezydenckie stały się jednym z głównych aktów obywatelskiego zaangażowania. Analiza frekwencji w wyborach prezydenckich od 1990 do 2025 roku pozwala lepiej zrozumieć zmiany społeczne, polityczne i kulturowe, jakie zachodziły w Polsce przez ostatnie dekady aż do chwili obecnej.

Rozdział V pt. *Partycypacja wyborcza w refleksji politologicznej* napisały Monika Banaś i Małgorzata Kiwior-Filo. Autorki skupiły się na podkreśleniu wagi świadomej partycypacji w życiu publicznym, w kontekście obywatelstwa i obywatelskości, odpowiedzialności i budowania wspólnoty responsywnej oraz wyzwań współczesnego ładu demokratycznego. Autorki podjęły próbę wykazania, że głos obywateli

stanowi fundamentalny komponent w procesie podejmowania decyzji politycznych w porządku demokratycznym, a zarazem wyraz troski o wspólne dobro i współkształtowanie sfery publicznej.

Rozdział VI autorstwa Barbary Weżgowiec i Jakuba Grodowskiego jest zatytułowany *Partycypacja wyborcza w refleksji kulturoznawczej*. Autorzy wychodzą z założenia, że partycypacja wyborcza jest nie tylko aktem politycznym, ale także zjawiskiem kulturowym. W swojej refleksji skupiają się na kwestii wartości, emocji oraz narracji medialnych, które – szczególnie współcześnie – kształtują postawy wyborców oraz ich gotowość do uczestnictwa w demokratycznym procesie. Analiza tych czynników pozwala lepiej zrozumieć mechanizmy rządzące decyzjami wyborczymi i ich społeczno-kulturowe uwarunkowania.

Na tym rozdziale kończy się część teoretyczna pracy. Komponent B, empiryczny, nosi tytuł: *Najmłodszy elektorat Małopolski w świetle badań ankietowych* i znajduje się w nim szczegółowy opis przeprowadzonych badań ankietowych opracowanych przez członków zespołu badawczego (Katarzynę Solarz, Zuzannę Kicińską, Hannę Olech, Justynę Nagórzańską, Adrianę Aronowską, Jana Geodeckiego, Jakuba Grodowskiego i Jakuba Siatkę). W komponencie tym odnajdziemy zarówno uwagi wprowadzające, jak i objaśnienie metodyczne badań empirycznych ze szczególnym uwzględnieniem kwestionariusza ankiety, czemu poświęcony został **rozdział VII**, przygotowany przez Ewę Bujwid-Kurek i Judytę Pasiut. Rozdział ten nosi tytuł: *Badania ankietowe – kwestionariusz ankiety – uzasadnienie metodologii i uwzględnia badania ankietowe*, które zostały przeprowadzone za pomocą kwestionariusza wśród uczniów szkół średnich Małopolski. Nadto zwrócono tam uwagę, że omawiane badania ankietowe w zamiarze były badaniami pilotażowymi, w naukach społecznych traktowanymi jako wstępne badania próbne. W opinii Autorek wyrażających zdanie całego zespołu badawczego dzięki przeprowadzeniu badań i wnioskom z nich płynącym będzie dopiero możliwe

dokonanie dalszych, o wiele bardziej pogłębionych badań poświęconych wyborom prezydenckim w Polsce.

W rozdziale VIII pt. *Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych wśród uczniów szkół średnich województwa małopolskiego* Autorki: Katarzyna Solarz i Monika Banaś, nawiązując do eksplikowanych w rozdziale VII szczegółowych hipotez badawczych wyrażonych w kwestionariuszu ankiety, omawiają wyniki badań pochodzące z 1025 przeprowadzonych ankiet i przedstawiają je za pomocą piktoqramów, które opatrzone zostały płynącymi z nich wnioskami.

Studentki Hanna Olech i Justyna Nagórzańska są autorkami rozdziału IX pt. *Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku w kontekście deklaracji partycypacji w wyborach prezydenckich w 2025 roku wśród najmłodszego elektoratu Małopolski na podstawie badań ankietowych – analiza porównawcza*, w którym znajduje się nie tylko analiza porównawcza, lecz także autorefleksja na omawiany temat.

Część opisową kończy podsumowanie autorstwa Katarzyny Solarz i Moniki Banaś, które w przeprowadzonej analizie SWOT (od słów: *strengths, weaknesses, opportunities, threats*) wypunktowały: zalety, wady, szanse i zagrożenia realizowanego grantu badawczego.

Na końcowych stronach publikacji znajdują się indeks nazwisk oraz noty o autorkach i autorach poszczególnych rozdziałów. **W tym miejscu pragniemy podziękować** darczyńcy, którym w tym przypadku jest Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, za pozytywne rozstrzygnięcie konkursu na rzecz realizacji niniejszego projektu badawczego. Oczywiście jest bowiem, że bez wsparcia finansowego nie byłaby możliwa jego realizacja.

Specjalne podziękowania adresujemy do Dyktorek i Dyktorów małopolskich szkół średnich, którzy kontynuując współpracę zadzierzgniętą w 2024 roku, także teraz z dużym zaangażowaniem włączyli się w realizację projektu badawczego. Tak więc słowa

podziękowania kierujemy do Profesor Oświaty mgr Renaty Bębenek (Zespół Szkół Ekonomiczno-Chemicznych w Trzebini), mgr Ireny Majdy (I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu), mgr Agnieszki Grzebinogi (II Liceum Ogólnokształcące im. Ziemi Olkuskiej w Olkuszu), mgr Aldony Nowickiej (Zespół Szkół nr 1 im. Stanisława Staszica w Olkuszu), mgr. inż. Jacka P. Kaczora (I Liceum Ogólnokształcące im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie), s. mgr Aurelii Patrzyk (Publiczne Liceum Sióstr Prezentek w Krakowie), mgr. Zenona Ćwika (Zespół Szkół nr 4 w Nowym Sączu) i mgr. Sławomira Szczerkowskiego (Zespół Szkół nr 2 im. Sybiraków w Nowym Sączu).

Szczególne słowa podziękowania kierujemy do Pani Kurator Oświaty w Krakowie dr Gabrieli Olszowskiej za przychylenie się do naszej prośby i wyrażenie zgody na objęcie honorowego patronatu nad realizacją projektu.

Słowa podziękowania należą się też wszystkim Uczniom wymienionych szkół za udział w wypełnianiu kwestionariusza ankiety.

Redaktorki składają także **serdeczne podziękowania** całemu zespołowi badawczemu oraz dr Judycie Pasiut (w 2018 roku obroniła dysertację doktorską w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Ewy Bujwid-Kurek, a obecnie pracuje w Urzędzie Miasta Nowy Sącz, w Biurze Aktywności Obywatelskiej), która nie tylko wykazała zainteresowanie przygotowaniem współautorskiego rozdziału, lecz nade wszystko była pomocna w pozyskaniu respondentów pochodzących z nowosądeckich szkół średnich w celu przeprowadzenia badań ankietowych.

Jeszcze raz **dziękując** wszystkim wymienionym za owocną współpracę, której efektem finalnym jest niniejsza publikacja, redaktorki wyrażają przekonanie, że pionierska, mająca walor naukowy, współautorska monografia będzie stanowiła wartościowe opracowanie szczególnie dla instytucji, których zadaniem jest pielęgnowanie świadomości obywatelskiej młodego pokolenia w Polsce.

Bibliografia

Źródła pierwotne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997, Nr 78, poz. 483; zm. Dz.U. 2006, Nr 200, poz. 1471; 2009, Nr 114, poz. 946).

Opracowania zwarte

Ciapała J., *Prezydent w systemie ustrojowym Polski (1989-1997)*, Warszawa 1999.

Dudek D., *Autorytet prezydenta a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Lublin 2013.

Elias N., *Spółeczeństwo jednostek*, tłum. J. Stawiński, Warszawa 2008, *Biblioteka Socjologiczna*.

Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2011.

Głajcar R., *Instytucja prezydenta w Polsce, Czechach i Słowacji w latach 1989-2000. Analiza porównawcza*, Toruń 2004.

Kaczmarczyk W., Banaś M., Żarnowski S., *Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród uczniów szkół średnich województwa małopolskiego, [w:] Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024, s. 135-152, <https://doi.org/10.12797/9788383681405>.

Mojak R., *Instytucja Prezydenta RP w okresie przekształceń ustrojowych*, Lublin 1995.
Niedemokratyczne wymiary demokratycznych wyborów, red. J. Szymanek, Warszawa 2016.

Sarnecki P., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do przepisów*, Kraków 2000.

Sarnecki P., *Uwagi do art. 126, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 1999, s. 1-16.

Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2002.
Spółeczeństwo obywatelskie. Historia, teoria, praktyka, red. nauk. R. Kania, M. Kaziemierczuk, Warszawa 2021.

Spółeczeństwo obywatelskie jako wspólne dobro, red. A. Marcinkowski, L. Kacprzak, B. Koszel, Piła 2012.

Spółeczeństwo obywatelskie w Polsce a instytucjonalna rzeczywistość demokracji w jednoczącej się Europie, red. A. Chodubski, L. Kacprzak, Piła 2010.

Spółeczeństwo otwarte, spółeczeństwo zamknięte. Eseje i szkice, red. B. Polanowska-Sygulska, Kraków 2020.

Władza wykonawcza w Polsce i Europie, red. M. Drzonek, A. Wołek, Kraków–Nowy Sącz 2009.

Abstrakt

Rozdział pt. *Uzasadnienie namysłu nad partycypacją wyborczą w kontekście wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku* zawiera najważniejsze przesłanki do podjęcia badań nad partycypacją najmłodszego elektoratu Małopolski w wyborach prezydenckich w 2025 roku. Mimo licznych publikacji na temat społeczeństwa obywatelskiego oraz partycypacji wyborczej temat zasługuje na pogłębioną eksplorację naukową. Stanowi bowiem przedmiot dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, kształtowanej przez wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania, poddane szczególnym turbulencjom związanym ze specyfiką lat 2020-2025.

Słowa kluczowe: partycypacja wyborcza, wybory prezydenckie, najmłodszy elektorat, Małopolska

Abstract

Rationale for Examining Electoral Participation in the Context of the Presidential Elections in Poland in 2025

The chapter *Rationale for Examining Electoral Participation in the Context of the Presidential Elections in Poland in 2025* contains the main premises for undertaking research on the participation of the youngest electorate of Małopolska in the presidential elections in 2025. Despite numerous publications on civil society and electoral participation, the topic deserves in-depth scientific exploration. It constitutes a subject of dynamically changing reality, shaped by internal and external conditions, subjected to particular turbulence connected to the specificity of the years 2020-2025.

Keywords: electoral participation, presidential elections, youngest electorate, Małopolska

MAŁGORZATA KIWIOR-FILO

JAKUB SIATKA

JAN GEODECKI

ROZDZIAŁ II

Prezydent RP – tradycja i współczesność

Wstęp

Historia urzędu prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej jest ściśle związana z burzliwymi dziejami Polski w XX i XXI wieku, obejmującymi okres niepodległości, wojny, okupacji, rządów komunistycznych oraz odrodzenia demokratycznego ładu państwowego po 1989 roku. Bez wątpienia ranga tej instytucji i prestiż przysługujący prezydentowi, który odgrywa rolę głowy państwa oraz najwyższego przedstawiciela kraju w stosunkach wewnętrznych i międzynarodowych, zasługuje na uznanie i stosowny szacunek, choćby ze względu na ciągłość tradycji urzędu. Prześledzenie historii prezydentury w Polsce pozwala zrozumieć nie tylko ewolucję charakteru tej instytucji, ale również przemiany ustrojowe i społeczne, które kształtowały polską państwowość. Celem niniejszego opracowania jest wskazanie istotnych momentów w historii polskiej prezydentury, jej roli i znaczenia w procesie kształtowania państwowości od odzyskania niepodległości w 1918 roku po

czasy współczesne. Pozwala na pokazanie historycznych uwarunkowań związanych z instytucją prezydenta, kontynuacją lub jej brakiem, wskazaniem osób sprawujących ten urząd oraz dynamiki zmieniających się kompetencji prezydenta w polskim systemie ustrojowym.

Prezydentura w II Rzeczypospolitej (1918-1939)

Odzyskanie przez Polskę niepodległości datowane jest na 11 listopada 1918 roku, kiedy to Rada Regencyjna Królestwa Polskiego przekazała władzę wojskową, a trzy dni później, 14 listopada, także władzę polityczną przywódcy ruchu niepodległościowego Józefowi Piłsudskiemu, przystępując do budowy struktur polskiej państwowości. Wraz z rozwiązaniem Rady Regencyjnej w Polsce przestały funkcjonować instytucje świadczące o monarchicznym ustroju państwa polskiego, a przed klasą polityczną stanęło zadanie wypracowania demokratycznych instytucji w wyłaniającym się po 123 latach niebytu państwie. Podstawowe regulacje dotyczące ustroju odrodzonej Polski zawierał Dekret o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej z 22 listopada 1918 roku, będący swoistą prefiguracją konstytucji, na mocy którego najwyższą władzę w państwie powierzono tymczasowemu naczelnikowi państwa – Józefowi Piłsudskiemu. 28 listopada 1918 roku został wydany Dekret Naczelnika Państwa o demokratycznych wyborach do Sejmu Ustawodawczego, które odbyły się 26 stycznia 1919 roku; głównym zadaniem powołanego organu było uchwalenie konstytucji. Jednomyślnie przyjętą Uchwałą Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 roku weszła w życie mała konstytucja ustanawiająca system rządów parlamentarnych, w którym władzę suwerenną i ustawodawczą w państwie polskim sprawował Sejm Ustawodawczy. Mała konstytucja regulowała kwestie ustrojowe i była aktem tymczasowym, obowiązującym do czasu ustanowienia konstytucji marcowej, która uchwalona została 17 marca 1921 roku i stanowiła zwieńczenie procesu

konstruowania ustroju politycznego Polski w duchu republikańskim. Była zarazem „jedną z najbardziej demokratycznych konstytucji ówczesnej Europy”¹, przyznającą obywatelom szeroki katalog praw politycznych i obywatelskich. Przyjęty przez sejm kształt ustawy zasadniczej nawiązywał do „światnej” i „wiekopomnej” tradycji pierwszej polskiej konstytucji z 3 maja 1791 roku. Podkreślono fakt, że „Państwo Polskie jest Rzeczpospolitą” (art. 1), powracając do historycznej nazwy państwa oraz przyjmując zasadę zwierzchnictwa narodu. W odniesieniu do usytuowania urzędu prezydenta bazowano na Konstytucji III Republiki Francuskiej, którą cechowała słaba pozycja ustrojowa głowy państwa². Dlatego też prezydent Rzeczypospolitej jako głowa państwa posiadał mały wachlarz uprawnień³ i stosunkowo słabą legitymację – wybierany był bowiem bezwzględną większością głosów przez Zgromadzenie Narodowe, czyli połączone izby sejmu i senatu na siedmioletnią kadencję. Prezydentura tego okresu była „klasyczną konstrukcją urzędu republikańskiej głowy państwa w systemie parlamentarno-gabinetowym”, co powodowało, że „prezydent faktycznie nie dysponował żadnymi uprawnieniami, które pozwalałyby mu rządzić państwem”, a jego kompetencje miały *de facto* charakter formalny i reprezentacyjny⁴.

¹ M. Bankowicz, *Ewolucja ustroju politycznego*, [w:] *Polska XX wieku*, red. W. Kozub-Ciembroniewicz, B. Szlachta, Kraków 2010, s. 159.

² Ł. Jakubiak, „Konstytucja Grévy’ego” i „konstytucja de Gaulle’a”. Dwa kierunki relokacji władzy prezydenckiej w historii konstytucyjnej Francji, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2022, nr 4, s. 557-576.

³ Większość kompetencji uzależniona była od decyzji rządu lub parlamentu, jak np. w przypadku obsady stanowisk cywilnych i wojskowych. Prezydent mianował sędziów, stosował prawo łaski oraz reprezentował państwo w stosunkach międzynarodowych, zawierał umowy międzynarodowe, był najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych, ale bez prawa sprawowania naczelnego dowództwa w czasie wojny (to kompetencja naczelnego wodza). Prezydent wypowiadał wojnę i zawierał pokój za zgodą sejmu.

⁴ M. Bankowicz, *dz. cyt.*, s. 161.

Relatywnie słaba pozycja prezydenta wynikała z obawy członków Narodowej Demokracji (ND), stanowiących większość parlamentarną, a co za tym idzie większość w komisji mającej za zadanie przygotowanie projektu ustawy zasadniczej⁵, o objęcie przez marszałka Józefa Piłsudskiego władzy prezydenckiej. Jednak Józef Piłsudski, ku zaskoczeniu swoich oponentów, nie zdecydował się na start w wyborach prezydenckich 1921 roku, a zamiast spodziewanej kandydatury zgłoszony został popierany przez Polską Partię Socjalistyczną (PPS) Gabriel Narutowicz, polski inżynier przebywający na emigracji w Szwajcarii. Do ostatniej tury wyborów wszedł także popierany przez środowiska związane z Narodową Demokracją Maurycy Zamoyski – polski ziemianin, zasłużony działacz patriotyczny w okresie zaborów. Endecja nie miała jednak tylu członków w parlamencie, by móc zadecydować o wyniku wyborów samodzielnie. Liczyła zatem na poparcie ze strony Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL) „Piast” Wincentego Witosa, umiarkowane konserwatywne ugrupowanie w przedwojennej Polsce, zawdzięczającego swoje mandaty głównie głosom chłopskim⁶. W atmosferze politycznego napięcia wybory wygrał Gabriel Narutowicz. Narodowa Demokracja i jej zwolennicy nie mogli się pogodzić z faktem, że głosami między innymi mniejszości narodowych wybory wygrał Gabriel Narutowicz, stąd pojawiały się hasła kwestionujące polskość nowego prezydenta elekta. Dochodziło do starć ulicznych pomiędzy narodowcami i socjalistami, a nawet do zablokowania drogi Gabrielowi Narutowiczowi jadącemu w towarzystwie senatora Bolesława Limanowskiego⁷

5 W.L. Jaworski, *Trybunał Konstytucyjny*, [w:] tenże, *Ankieta o Konstytucji z 17 marca 1921*, Kraków 1924, s. 54-59. Por. Cz. Brzoza, A.L. Sowa, *Historia Polski 1918-1945*, Kraków 2006; J. Bardach, P. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1985.

6 M. Kowalski, *Wybory w Polsce przed rokiem 1989*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 17-23.

7 Bolesław Limanowski – polityk, wieloletni działacz patriotyczny i socjalistyczny, najstarszy członek senatu w dwudziestolecu międzywojennym.

na uroczystość zaprzysiężenia. 14 grudnia 1921 roku naczelnik państwa Józef Piłsudski przekazał władzę prezydentowi elektowi Gabrielowi Narutowiczowi, który stał się mimowolnie wizytówką szeroko rozumianej lewicy i celem ataków prawicy⁸. Nawet po ustaniu protestów wciąż otrzymywał listy z pogrózkami, a nasilający się konflikt polityczny i wynikające z niego nastroje społeczne doprowadziły do zamachu na życie pierwszego polskiego prezydenta, dokonanego 16 grudnia 1921 roku przez Eligiusza Niewiadomskiego.

Zgodnie z konstytucją obowiązki prezydenta po trwającej *de facto* jedynie dwa dni kadencji Gabriela Narutowicza przejął marszałek sejmu Maciej Rataj, który zarządził, że nowe wybory odbędą się 20 grudnia 1921 roku. Narodowa Demokracja zaproponowała kandydaturę Kazimierza Morawskiego – prezesa Polskiej Akademii Umiejętności, który jednak nie uzyskał sympatii ludowców – jednogłośnie zdecydowali się oni na poparcie kandydatury wystawionego przez PSL „Piast” Stanisława Wojciechowskiego. Zwyciężył on już w pierwszej turze głosowania, głównie dzięki głosom PSL-u i PPS-u. Kadencja ta przebiegała pod znakiem reform gospodarczych, za których współautora mógł uważać się prezydent, ze względu na ścisłą współpracę z rządami Władysława Sikorskiego⁹ i Władysława Grabskiego, utożsamianego z reformą walutową z 1924 roku¹⁰. Prezydent Wojciechowski zasłynął z próby wprowadzenia praktyki konstruktywnego wotum nieufności w sejmie oraz z zerwania z trybem sesyjnym prac parlamentu na rzecz trybu permanentnego, wbrew konstytucji. W przeddzień rozpoczęcia przewrotu majowego (12-15 maja 1926 roku) Stanisław Wojciechowski, pomimo próby łagodzenia napięć między Józefem Piłsudskim a kolejnymi gabinetami,

⁸ M. Mazur, *Media endeckie wobec wyboru i śmierci pierwszego prezydenta RP Gabriela Narutowicza*, „Dzieje Najnowsze” R. 42, 2010, z. 2, s. 51-69.

⁹ Władysław Sikorski – generał Wojska Polskiego, dwukrotny prezes Rady Ministrów 1922-1923 i 1939-43, Naczelnny Wódz Polskich Sił Zbrojnych 1939-1943.

¹⁰ Z. Witczak, *Polish Currency Reform of 1924*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2024, nr 133, s. 173-193.

znalazł się w konflikcie z marszałkiem, nie pozwalając na łamanie przez Józefa Piłsudskiego legalnie ustanowionego prawa Rzeczypospolitej. Piłsudski liczył na poparcie Wojciechowskiego dla zorganizowanego zamachu stanu, jednak w zaistniałej sytuacji prezydent po czterech latach służby ojczyźnie ustąpił z urzędu¹¹.

Po zamachu majowym, który *de facto* oznaczał koniec rządów demokratycznych, Zgromadzenie Narodowe na prezydenta RP wybrało Józefa Piłsudskiego. Marszałek jednak nie przyjął nominacji z uwagi na mały zakres uprawnień, jaki na mocy konstytucji marcowej przysługiwał głowie państwa. Premier Kazimierz Bartel zaproponował kandydaturę Ignacego Mościckiego – polskiego chemika, który zyskał poparcie Piłsudskiego z uwagi na ich wspólną działalność w strukturach PPS¹², jak również przychyłność marszałka sejmu Macieja Rataja. Ignacy Mościcki zwyciężył w wyborach prezydenckich w 1926 roku, stając się trzecim z kolei prezydentem Polski; po upływie siedmioletniej kadencji w 1933 roku uzyskał on reelekcję. Na okres jego prezydentury przypadł zauważalny wzrost tendencji niedemokratycznych w Europie, co miało także wpływ na istotne zmiany prawno-polityczne i ustrojowe w Polsce, w której w trudnych latach powojennych zmagania partykularyzmu, konflikty i kryzysy rządowe, partyjniactwo, paraliż parlamentarny stawały się uciążliwymi praktykami podważającymi nadrzędny interes państwa.

2 sierpnia 1926 roku uchwalono tzw. nowelę sierpniową, która znacząco poszerzyła kompetencje głowy państwa¹³ względem uprawnień przewidzianych w konstytucji marcowej, ograniczając tym samym rolę parlamentu. Prezydent mógł na wniosek rządu rozwiązać sejm

¹¹ J. Łazor, *Wstęp*, [w:] S. Wojciechowski, *Moje wspomnienia*, cz. 2, Warszawa 2017, s. 245-255.

¹² W. Jakóbczyk, *Przetrwać wieki. Dzieje polityczne Polski 1864-1939*, t. 2: *Polska na przełomie XIX i XX wieku 1890-1918*, Warszawa 1989, s. 215-220. Por. A. Friszke, *O kształt niepodległej*, Warszawa 1989, *Biblioteka „Więzi”*, t. 60.

¹³ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 roku – Nowelizacja Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1926, Nr 78, poz. 442), art. 3, 4, 5.

i senat przed upływem kadencji oraz ogłosić rządowy projekt ustawy budżetowej, jeśli sejm i senat jej nie uchwaliły w odpowiednim terminie. W przypadku konieczności państwowej otrzymał także prawo wydawania rozporządzeń z mocą ustawy, co wyraźnie pokazywało odejście od parlamentaryzmu i zwrot w stronę autorytaryzmu, który *de iure* stał się faktem po wejściu w życie nowej ustawy konstytucyjnej 23 kwietnia 1935 roku. Ustrój wprowadzony przez konstytucję kwietniową bywa określany mianem hiperprezydenckiego¹⁴ ze względu na bardzo szeroki wachlarz uprawnień przyznanych prezydentowi¹⁵ oraz praktyczny brak odpowiedzialności politycznej. Prezydent odpowiadał przed Bogiem i historią¹⁶, a pod jego zwierzchnictwem pozostawały rząd, sejm, senat, siły zbrojne, sądy i kontrola państwowa, czyli wszystkie naczelne organy państwowe, których działania miał harmonizować (art. 11). Tym samym w osobie prezydenta skupiała się „jednolita i niepodzielna władza państwowa” (art. 2, ust. 4). Konstytucja kwietniowa podważała nie tylko monteskiuszowską zasadę podziału władzy, ale też zasadę suwerenności narodu, wprowadzając rozwiązania ustrojowe wsparte na „absolutyzmie państwa i monizmie prezydenckim”¹⁷. Kontrowersje budził sam sposób wprowadzenia konstytucji kwietniowej, który nie był zgodny z trybem zmiany konstytucji przewidzianym w ustawie zasadniczej z 17 marca 1921 roku, jak również

¹⁴ „Konstytucja kwietniowa, której przyjęcie w 1935 roku stanowiło uwieńczenie kilkuletniego procesu ewolucji ustroju II Rzeczypospolitej po zamachu majowym Józefa Piłsudskiego z 1926 roku, ustanawiała system rządów, który należy zakwalifikować jako hiperprezydencjalizm” (K. Prokop, *Uprawnienia nadzwyczajne Prezydenta Rzeczypospolitej w świetle przepisów konstytucji kwietniowej z 1935 r.*, „Miscellanea Historico-Iuridica” R. 18, 2019, z. 2, s. 204).

¹⁵ *Tamże*.

¹⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1935 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1935, Nr 30, poz. 227; dalej: konstytucja kwietniowa), art. 2: „1. Na czele Państwa stoi Prezydent Rzeczypospolitej. 2. Na Nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historii za losy Państwa”.

¹⁷ M. Bankowicz, *dz. cyt.*, s. 164.

bardzo szeroki zakres prerogatyw głowy państwa, czyniący ten organ nadrzędnym w państwie¹⁸.

Po śmierci Józefa Piłsudskiego Ignacy Mościcki wraz z Edwardem Rydzem-Śmigłym¹⁹ porozumieli się w sprawie schedy po marszałku, eliminując z wyścigu po władzę pozostałych pretendentów z obozu piłsudczykowskiego. W wyniku tego porozumienia prezydent Mościcki w 1936 roku mianował Rydza-Śmigłego marszałkiem i generalnym inspektorem sił zbrojnych, co czyniło go drugą po prezydencie osobą w państwie.

II wojna światowa i prezydentura na uchodźstwie (1939-1990)

Wybuch II wojny światowej, agresja Niemiec i ZSRR na Polskę i klęska walk obronnych Polaków we wrześniu 1939 wymusiły na władzach polskich ewakuację. Początkowym miejscem ich internowania była Rumunia, a następnie Paryż. Prezydentowi Mościckiemu nie udało się przedostać z Rumunii do Paryża, przez co zmuszony był podjąć decyzję o złożeniu swojego urzędu. Postępując zgodnie z 24 artykułem konstytucji²⁰, wyznaczył on generała Bolesława Wieniawę-Długoszowskiego²¹

¹⁸ Szerzej zob. *tamże*, s. 165.

¹⁹ Edward Rydz-Śmigły – generał Wojska Polskiego, oficer Legionów Polskich 1916-1918, bliski współpracownik Józefa Piłsudskiego, Generalny Inspektor Sił Zbrojnych 1936-1939, marszałek Polski.

²⁰ Art. 24 konstytucji kwietniowej: „1. W razie wojny okres urzędowania Prezydenta Rzeczypospolitej przedłuża się do upływu trzech miesięcy od zawarcia pokoju; Prezydent Rzeczypospolitej osobnym aktem, ogłoszonym w gazecie rządowej, wyznaczy wówczas swego następcę na wypadek opróżnienia się urzędu przed zawarciem pokoju. 2. W razie objęcia przez następcę urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej, okres jego urzędowania trwa do upływu trzech miesięcy od zawarcia pokoju”.

²¹ Bolesław Wieniawa-Długoszowski – generał Wojska Polskiego, osobisty adiutant Józefa Piłsudskiego, w latach 1938-1940 ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie.

na swojego zastępcę. Ta propozycja nie została jednak przyjęta przez tworzące się wówczas w Paryżu struktury rządu emigracyjnego, stąd po negocjacjach z premierem generałem Władysławem Sikorskim Mościcki zdecydował się wyznaczyć na swojego następcę Władysława Raczkiewicza – byłego marszałka senatu. Ignacy Mościcki złożył urząd 30 września 1939 roku. Na początku swojej prezydentury Raczkiewicz zawarł z premierem Sikorskim tak zwaną umowę paryską, która część kompetencji prezydenta przenosiła na premiera. Po kapitulacji Francji w czerwcu 1940 roku prezydent wraz z rządem zostali ewakuowani do Londynu. W lipcu 1940 roku Raczkiewicz dymisjonował premiera Sikorskiego, powierzając tę funkcję Augustowi Zaleskiemu. Pod naciskiem władz brytyjskich zmuszony był jednak do przywrócenia funkcji prezesa rady ministrów generałowi Sikorskiemu. Okres prezydentury Raczkiewicza w całości przypadł na lata wojny. W wyniku ustaleń konferencji jałtańskiej legalne władze londyńskie zostały pozbawione uznania aliantów zachodnich, na rzecz zależnego od Związku Radzieckiego Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej. Pomimo tego Raczkiewicz zdecydował się na przekazanie urzędu wspomnianemu Augustowi Zaleskiemu. Prezydent wraz z rządem kontynuowali na emigracji swoją działalność, powierzając urzędy kolejno swoim następcom, na mocy konstytucji kwietniowej²². Był to wyraz niepodporządkowania się zależnym od Związku Radzieckiego nowym władzom i podkreślenie braku ich legalności. Swoją działalność emigracyjną władze londyńskie zakończyły dopiero w 1990 roku, wraz z symbolicznym przekazaniem Lechowi Wałęsie insygniów władzy państwowej II RP na Zamku Królewskim w Warszawie przez ostatniego prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego. Choć rządy komunistyczne

²² Kolejnymi prezydentami na uchodźstwie byli: Władysław Raczkiewicz (1939-1947), August Zaleski (1947-1972), Stanisław Ostrowski (1972-1979), Edward Raczyński (1979-1986), Kazimierz Sabbat (1986-1989), Ryszard Kaczorowski (1989-1990).

w Polsce nie uznawały prezydentów na uchodźstwie, ich rola miała ogromne znaczenie symboliczne i prawne dla ciągłości tradycji polskiej państwowości.

Polska Ludowa i likwidacja urzędu prezydenta (1944-1989)

Po zakończeniu II wojny światowej w Polsce ustanowiono rządy komunistyczne. Główną linią argumentacyjną dla uzasadnienia legalności władzy komunistów w Polsce i uznania władz londyńskich za nielegalne było potraktowanie jako nieobowiązującej powołanej niezgodnie z *lege artis* konstytucji kwietniowej z 1935 roku. Toteż komuniści aż do 1952 roku odwoływali się w swoich działaniach do konstytucji marcowej z 1921 roku, a władzę w Polsce w okresie 1935-1945 uznawali za sprawowaną nielegalnie. Senat został rozwiązany w wyniku referendum z 1946 roku, a w styczniu 1947 roku w rezultacie sfałszowanych wyborów parlamentarnych uformowany został Sejm Ustawodawczy. Na urząd prezydenta wybrał on Bolesława Bierut – znanego jeszcze przed wojną działacza komunistycznego. Jego prezydentura była fasadowa. W rzeczywistości realną władzę sprawował z racji pełnienia funkcji sekretarza Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), a jego poczynania były w pełni kontrolowane przez Stalina. Bolesław Bierut wdrożył w Polsce aparat terroru, który miał służyć pozbyciu się przedstawicieli i struktur władz II RP. Efektem wdrażanej strategii politycznej stała się Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy 22 lipca 1952 roku. Była ona wzorowana na Konstytucji ZSRR z 1936 roku²³. Konstytucja PRL

²³ K. Persak, *Troskliwy opiekun i światły doradca Polski Ludowej – poprawki Józefa Stalina do Konstytucji PRL z 22 lipca 1952 roku*, [w:] PRL. Trwanie i zmiana, red. D. Stola, M. Zaremba, Warszawa 2003.

znosiła instytucję prezydenta. Głową państwa miała być odtąd Rada Państwa – kolegalny organ, formalnie wybierany przez sejm, pełniący funkcje reprezentacyjne (reprezentacja państwa na zewnątrz), ustawodawcze (wydawanie dekretów z mocą ustawy między sesjami sejmu) oraz nadzorcze (nadzór nad samorządami i organami administracyjnymi). Realna władza była jednak skoncentrowana w Biurze Politycznym Komitetu Centralnego PZPR i *de facto* należała do I sekretarza PZPR. Dominacja partii w życiu politycznym była ewidentna, a system faktycznie był autorytarny i jednopartyjny. Jedyny komunistyczny prezydent powojennego okresu PRL – Bolesław Bierut zmarł 12 marca 1956 roku w Moskwie, gdzie przebywał z racji zakończenia 25 lutego tego roku XX Zjazdu Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego²⁴.

Odrodzenie prezydentury w III Rzeczypospolitej (od 1989 roku)

Zmiany polityczne zapoczątkowane obradami Okrągłego Stołu doprowadziły do stopniowego demontażu systemu komunistycznego. W 1989 roku, po 37 latach „nieobecności” instytucji prezydenta na gruncie polskiego konstytucjonalizmu²⁵, w ramach kompromisu politycznego przywrócono urząd prezydenta.

²⁴ Podejrzewa się, że przez bliską współpracę z Józefem Stalinem Bolesław Bierut mógł zostać zlikwidowany przez sowieckie służby w związku z przejęciem po śmierci Stalina władzy przez Nikitę Chruszczowa i przeprowadzaną z jego inicjatywy destalinizacją (E. Krasucki, „W świetle uchwał XX Zjazdu...”. *Szczecińskie echa moskiewskich wydarzeń z lutego 1956 roku*, cz. 1, „Zapiski Historyczne” R. 77, 2012, z. 4, s. 139-160).

²⁵ F. Siemieński, *Kwietniowa nowela konstytucyjna 1989 roku*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” R. 51, 1989, z. 4, s. 1-2.

Restytucja prezydenta dokonała się konstytucyjną nowelą kwietniową²⁶. Już na samym wstępie trzeba zaznaczyć, że była to najgłębsza w systemie prawa i państwa realnego socjalizmu nowelizacja Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także pierwsza z siedmiu nowelizacji konstytucji przeprowadzonych w okresie transformacji ustrojowej. W ogólnym zarysie należy podkreślić fakt, że nowela różniła się zasadniczo od następnych. Przede wszystkim dotyczyła struktury i kompetencji naczelných organów państwa oraz prawa wyborczego. Wprowadzono poprzez nią m.in. instytucje senatu i prezydenta. Ustawa przewidywała liczne zabezpieczenia przed ostatecznym odejściem od dotychczasowych rozwiązań ustrojowych, ale rozpoczęła transformację systemową i pierwszy etap tranzycji.

Przywrócenie urzędu prezydenta polegało głównie na zastąpieniu prerogatyw Rady Państwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przez nowy organ. Z drugiej jednak strony był to „organ zupełnie nowy, zajmujący w systemie naczelných organów państwowych inną pozycję niż dotychczasowa Rada Państwa [...], organ jednoosobowy, a nie kolegialny”²⁷. Instytucji prezydenta poświęcono nowy rozdział, zawierający II artykułów. Urzędowi prezydenta nadano wysoką rangę, co wyrażał zwrot: „jest najwyższym przedstawicielem Państwa Polskiego w stosunkach wewnętrznych i zewnętrznych”²⁸. W ustępie drugim tego artykułu zapisano, że prezydent czuwa nad przestrzeganiem konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz ma zapewnić niepodzielność terytorialną oraz nienaruszalność granic²⁹. Prezydent był wybierany poprzez głosowanie posłów i senatorów tworzących razem Zgromadzenie Narodowe³⁰ na sześcioletnią kadencję, z możliwością jednej

²⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. 1989, Nr 19, poz. 101).

²⁷ F. Siemieński, *dz. cyt.*, s. 15.

²⁸ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku..., art. 32 ust. 1.

²⁹ Tamże, art. 32 ust. 2.

³⁰ Tamże, art. 32a ust. 2 i 3.

reelekcji³¹. Elekcja taka była przewidziana uchwałą, w sprawie której decydowała bezwzględna większość głosów w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby członków Zgromadzenia³², a prawo zgłaszania kandydatów na prezydenta przysługiwało ¼ liczbie członków połączonego sejm i senatu (140)³³. Prezydent odpowiadał przed Trybunałem Stanu³⁴. W noweli kwietniowej zapewniono prezydentowi kilka prerogatyw. Przede wszystkim zarządzał on wybory do sejm, senatu i rad narodowych, mianował i odwoływał pełnomocnych przedstawicieli państwa polskiego w innych państwach, przyjmował listy uwierzytelniające i akredytowanych przedstawicieli innych państw, był zwierzchnikiem sił zbrojnych, przewodniczył Komitetowi Obrony Kraju, występował z wnioskiem do sejm o powołanie lub odwołanie prezesa Rady Ministrów oraz prezesa Narodowego Banku Polskiego, w sprawach szczególnych zwoływał posiedzenia Rady Ministrów i im przewodniczył, nadawał tytuły i ordery, odznaczenia i tytuły honorowe, stosował prawo łaski oraz wykonywał inne uprawnienia przewidziane w konstytucji lub przekazane przez ustawy³⁵. Prezydent został uprawniony do nadzoru zwierzchniego nad radami narodowymi, a także uzyskał kompetencje do ratyfikacji i wypowiedzania umów międzynarodowych³⁶. Taki stan rzeczy był jednak przejściowy. Z zapisów noweli kwietniowej wynikały problemy, które zmieniły ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej³⁷, jak i tzw. mała konstytucja z 1992 roku³⁸. W ustawie konstytucyjnej z 1992 roku prezydentowi

³¹ Tamże, art. 32b ust. 1 pkt 1.

³² Tamże, art. 32b ust. 2.

³³ Tamże, art. 32b ust. 4.

³⁴ Tamże, art. 32d ust. 2.

³⁵ Tamże, art. 32f ust. 1.

³⁶ Tamże, art. 32g i 32h.

³⁷ Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990, Nr 67, poz. 398).

³⁸ Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 roku o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1992, Nr 84, poz. 426).

Rzeczypospolitej Polskiej poświęcono rozdział III. Już w pierwszym artykule zapisano, że jest on najwyższym przedstawicielem państwa polskiego w stosunkach wewnętrznych i zewnętrznych³⁹. Skrócono co prawda zapisy artykułu, ale paradoksalnie wzmocniono pozycję urzędu: prezydent czuwał nad przestrzeganiem konstytucji, a także stał na straży suwerenności, bezpieczeństwa, nienaruszalności i niepodzielności terytorium oraz przestrzegania umów międzynarodowych⁴⁰. Dodano zapis, że prezydent wybierany jest przez naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich, tajnych, bezwzględną liczbą ważnie oddanych głosów⁴¹. Prezydent musiał mieć skończone 35 lat i korzystać z pełni praw wyborczych⁴². Zapisano też, że sprawuje on ogólne kierownictwo w zakresie stosunków międzynarodowych⁴³, a po ratyfikacji lub wypowiedzeniu umowy międzynarodowej jest zobowiązany zawiadomić parlament⁴⁴. Podobnie jak w przypadku stosunków międzynarodowych prezydent sprawował ogólne kierownictwo w dziedzinie zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa jako najwyższy przedstawiciel sił zbrojnych RP⁴⁵.

Pierwszym prezydentem okresu transformacji został, wybrany 19 lipca 1989 roku przez Zgromadzenie Narodowe, generał Wojciech Jaruzelski. Wybór komunistycznego przywódcy był elementem kompromisu Okrągłego Stołu oraz porozumienia między władzą komunistyczną a opozycją solidarnościową i gwarancją zachowania części dotychczasowych wpływów przez komunistów⁴⁶. Prezydentura Jaruzelskiego przypadła na ważny moment przemian ustrojowych,

³⁹ Tamże, art. 28 ust. 1.

⁴⁰ Tamże, art. 28 ust. 2.

⁴¹ Tamże, art. 29 ust. 1 i 2.

⁴² Tamże, art. 29 ust. 5.

⁴³ Tamże, art. 32 ust. 1.

⁴⁴ Tamże, art. 33 ust. 1.

⁴⁵ Tamże, art. 34 i 35.

⁴⁶ *Wojciech Jaruzelski – pierwszy i ostatni prezydent Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Instytut Pamięci Narodowej, [on-line:] <https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/>

tworzenia ustroju III RP i stopniowego odchodzenia od modelu socjalistycznego na rzecz wprowadzania gospodarki rynkowej i demokratycznych zasad. W grudniu 1989 roku usunięto z konstytucji odniesienia do przewodniej roli PZPR i zmieniono nazwę państwa z Polska Rzeczpospolita Ludowa na Rzeczpospolita Polska. Prezydentura Jaruzelskiego miała raczej bierny charakter, a jego rola jako prezydenta była bardziej rolą pośrednika lub konsolidatora istniejącego porządku niż aktywnego reformatora. Wybrała go bardzo mała liczba posłów i senatorów: 270 za, przy 233 przeciw i 34 wstrzymujących się od głosu. Dla działaczy „Solidarności” nie była to kandydatura łatwa do zaakceptowania, kojarzona z rządami komunistycznymi, pozostająca symbolem represji, szczególnie z czasów stanu wojennego. Naciski społeczne i presja opozycji spowodowały, że 22 grudnia 1990 roku generał złożył rezygnację, kończąc swoją kadencję jako prezydent i ustępując ze stanowiska po przegranej z Lechem Wałęsą w drugiej turze wyborów prezydenckich, które miały miejsce 9 grudnia 1990 roku (25 listopada 1990 roku odbyła się pierwsza tura). Rezygnacja miała miejsce w atmosferze demokratycznej zmiany ustroju politycznego, którego głównym symbolem stał się Lech Wałęsa, a oficjalne przekazanie urzędu oznaczało zakończenie epoki PRL-u i symboliczny koniec władzy komunistycznej w Polsce. Jako ostatni prezydent PRL-u i pierwszy prezydent RP Jaruzelski popierał reformatorskie działania rządu Tadeusza Mazowieckiego, mimo to był postacią kontrowersyjną. Dla jednych pozostawał symbolicznym hamulcowym zmian i twórcą stanu wojennego, który próbował ratować system PRL-u, dla innych jednak jawił się jako gwarant łagodnego „przejścia” do demokracji⁴⁷.

Sukces Lecha Wałęsy, który został prezydentem w pierwszych w historii III RP wyborach powszechnych 1990 roku, był znamieny.

komunikaty/168050,Wojciech-Jaruzelski-pierwszy-i-ostatni-prezydent-Polskiej-Rzeczpospolitej-Ludowe.html – 10 V 2025.

47 *Tamże*.

Pełniąc ten urząd podczas pięcioletniej kadencji (1990-1995), Wałęsa miał silny mandat społeczny i duży wpływ na kształtowanie instytucji państwowych. Jednak brak jasnego rozdziału kompetencji między prezydentem a rządem prowadził do częstych napięć politycznych, dotyczących sfer, w których przecinały się te kompetencje: obronności, spraw wewnętrznych i polityki zagranicznej (czyli kompetencji, które miała konstytucja przyznawała prezydentowi)⁴⁸. Spory polityczne na linii Lech Wałęsa – SLD-PSL rzutowały także na przebieg prac parlamentarnych nad nową konstytucją⁴⁹. W 1995 roku Lech Wałęsa ubiegał się o reelekcję, ale przegrał z Aleksandrem Kwaśniewskim, kandydatem postkomunistycznego Sojuszu Lewicy Demokratycznej (SLD). Przegrana była szeroko komentowana jako wynik zmęczenia opinii publicznej stylem rządzenia Wałęsy i jego częstymi konfliktami.

Aleksander Kwaśniewski sprawował funkcję prezydenta RP nieprzerwanie przez dwie kadencje (od 23 grudnia 1995 roku do 23 grudnia 2005 roku). Był postrzegany jako prezydent nowej generacji, a zostając nim w wieku 41 lat, stał się jednym z najmłodszych prezydentów w Europie. Choć początkowo niewiele osób wierzyło w jego zwycięstwo nad ikoną „Solidarności”, to jednak lewicy postkomunistycznej udało się wprowadzić na najwyższy urząd w państwie swojego człowieka⁵⁰. Warto zauważyć, że w 2000 roku jako jedyny kandydat na przestrzeni 35 lat doświadczeń polskiej demokracji zwyciężył w pierwszej turze wyborów⁵¹. Co prawda pod koniec prezydentury jego pozycja osłabła,

⁴⁸ A. Dudek, *Historia polityczna Polski 1989-2005*, Kraków 2007, s. 195, *Arkana Historii*.

⁴⁹ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2019, s. 282, *Seria Akademicka*.

⁵⁰ *Kto najlepszym prezydentem Polski? Andrzej Duda na trzecim miejscu*, Business Insider, [on-line:] <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/kto-najlepszym-prezydentem-polski-andrzej-duda-na-trzecim-miejscu-sondaz/pp18scf> – 10 V 2025.

⁵¹ *Wyniki oficjalne*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb.html> – 10 V 2020.

a afery rządów SLD (2001-2005), wewnątrzpartyjne tarcia i bezrobocie na stałe zapisały się w historii polskiej polityki, spychając polską lewicę na polityczny margines. Warto jednak pamiętać, że Kwaśniewski aktywnie wspierał i promował integrację Polski z Sojuszem Północno-atlantyckim, a jego prezydentura była kluczowa dla negocjacji akcesyjnych i pozytywnego wyniku referendum unijnego w 2003 roku, na skutek którego 1 maja 2004 roku Polska weszła do Unii Europejskiej. Choć okres prezydentury Kwaśniewskiego nie był wolny od kontrowersji, jego prezydentura bywa oceniana jako przełomowa w procesie modernizacji i otwarcia Polski na świat.

Warto zauważyć, że 2 kwietnia 1997 roku uchwalono nową Konstytucję RP. Ustrojową pozycję prezydenta wyznaczyło sześć podstawowych zasad: dualizm, arbitraż, wybór przez Naród, kadencyjność, niezależność, niepołączalność⁵². W najbardziej ogólnym wymiarze ustrojową pozycję urzędu wyznaczył art. 126. Wybory prezydenta miały charakter czteroprzymiotnikowy. Zachowano pięcioletnią kadencję urzędowania oraz instytucję kontrasygnaty. Ograniczono jednak, w stosunku do małej konstytucji, niektóre prerogatywy głowy państwa. Do tych zmian należało m.in. ograniczenie możliwości rozwiązania parlamentu do przypadków ściśle określonych w konstytucji, odebranie prawa weta wobec ustawy budżetowej i możliwości samodzielnego – bez wniosku premiera – wprowadzenia stanu wyjątkowego i wojennego. Równocześnie obniżono próg odrzucenia weta przez parlament.

W 2005 roku prezydentem RP został Lech Kaczyński. Zwyciężył dzięki kampanii, w której elementy konserwatywne, narodowe i socjalne przeplatały się z kluczowymi hasłami „Polski solidarnej” i sprawiedliwości społecznej, a prowsłotnotowa retoryka zakładała ukrócenie m.in. szarej strefy i decydenckich kręgów niedemokratycznych⁵³.

⁵² L. Garlicki, *dz. cyt.*, s. 282-283.

⁵³ Zob. szerzej: A. Dudek, *dz. cyt.*

Szerszą rozpoznawalność Kaczyński zyskał dzięki lansowaniu tych haseł jako minister sprawiedliwości w rządzie Akcji Wyborczej Solidarność (AWS). Wygrał w wyborach, które na przestrzeni ostatnich 30 lat charakteryzowały się najmniejszą frekwencją wyborczą (50,99%)⁵⁴. Był to skutek m.in. kryzysu integracji obywatelskiej, wiary w państwo i prawo, zniechęcenia wobec polityki poprzez polaryzację środowisk SLD i AWS. Lech Kaczyński był zwolennikiem budowy tzw. IV Rzeczypospolitej, czyli moralnej odnowy państwa, oczyszczenia życia publicznego z korupcji, nepotyzmu i wpływów postkomunistycznych elit. Popierał lustrację i dekomunizację oraz aktywnie promował politykę historyczną. Był zdecydowanym zwolennikiem NATO i bliskiej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi, m.in. w sprawie tarczy antyrakietowej. Prowadził także aktywną politykę wobec krajów Europy Środkowo-Wschodniej, zwłaszcza Litwy, Ukrainy i Gruzji, tworząc ideowe podwaliny późniejszej Inicjatywy Trójmorza. Mając chłodne relacje z Rosją, wynikające z braku ufności wobec Kremla i obaw przed zagrożeniem ze strony rosyjskiego imperializmu, wspierał Gruzję podczas wojny z Rosją w 2008 roku poprzez osobiste uczestnictwo w misji solidarnościowej w Tbilisi. Prezydentura Lecha Kaczyńskiego miała silny rys ideowy i patriotyczny, oparty na tradycyjnych wartościach narodowych. Tragiczna śmierć prezydenta 10 kwietnia 2010 roku w katastrofie smoleńskiej nadała jej wyjątkowy status w polskiej historii. Dla wielu Polaków Lech Kaczyński pozostanie w pamięci jako tragicznie zmarły prezydent Polski. Jednak byłoby to zbyt dużym uproszczeniem. Jako głowa państwa zabiegał o poprawę relacji polsko-ukraińskich, sprzeciwiał się imperialnej polityce Rosji i obawiał się jej z punktu widzenia dalszych losów Polski. Jako pierwszy z prezydentów na wielką skalę rozpowszechniał wiedzę o powstaniu warszawskim i podziemiu

54 *Wyniki głosowania*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm> – 10 V 2025.

antykomunistycznym⁵⁵, tworząc podwaliny polityki historycznej, w której było miejsce na utrwalanie pamięci o ofiarach komunizmu i bohaterach walk niepodległościowych.

W 2010 roku odbyły się przedterminowe wybory i urząd pierwszego obywatela objął wywodzący się z Platformy Obywatelskiej (PO) Bronisław Komorowski, który zwyciężył w drugiej turze z Jarosławem Kaczyńskim, bratem zmarłego prezydenta Lecha Kaczyńskiego. Komorowski był działaczem opozycji antykomunistycznej, parlamentarystą, ministrem obrony narodowej, marszałkiem sejmu RP, a więc zgodnie z konstytucją przejął obowiązki głowy państwa po katastrofie smoleńskiej. Cechą charakterystyczną jego prezydentury była dobra współpraca z rządem PO-PSL, z którego się wywodził. Prezydentura Bronisława Komorowskiego, trwająca od 2010 do 2015 roku, przypadła na czas względnej stabilizacji gospodarczej i politycznej Polski, choć nie była wolna od kontrowersji i wyzwań. Komorowski objął urząd w szczególnych okolicznościach – po tragicznej katastrofie smoleńskiej, która wywołała w kraju ogromne emocje i polityczne napięcia. Kadencja tego prezydenta była okresem kontynuacji proeuropejskiego kursu Polski, wzmocnienia relacji z NATO i prób utrzymania politycznej równowagi w burzliwym środowisku wewnętrznym.

W 2015 roku prezydentem RP został Andrzej Duda, pokonując w drugiej turze urzędującego prezydenta Bronisława Komorowskiego. Ten zaszczytny urząd pełnił przez dwie kadencje, kiedy to po wyborach prezydenckich rozpoczętych 18 maja 2025 roku (pierwsza tura) i zakończonych zwycięstwem Karola Nawrockiego w drugiej turze wyborów (1 czerwca 2025 roku) przyszło mu przekazać władzę na ręce prezydenta elekta. Andrzej Duda był kandydatem Prawa i Sprawiedliwości (PiS), wcześniej europosem i prawnikiem związanym

⁵⁵ A. Dudek, *O prezydenturze Lecha Kaczyńskiego*, Muzeum Historii Polski, [online:] <https://muzhp.pl/wiedza-on-line/o-prezydenturze-lecha-kaczynskiego-prof-antoni-dudek> – 10 V 2025.

z kancelarią prezydenta Lecha Kaczyńskiego. Do momentu objęcia urzędu prezydenta Andrzej Duda nie był pierwszoplanowym działaczem ugrupowania, z którego się wywodził. Choć jego prezydentura była silnie związana z rządami PiS, wielokrotnie podkreślał, że jest prezydentem wszystkich Polaków, a w drugiej kadencji próbował wyraźnie zaznaczyć swoją niezależność. Utrzymywał bardzo dobre relacje z USA, zwłaszcza z administracją Donalda Trumpa, podpisując w 2020 roku umowę o wzmocnieniu obecności wojsk amerykańskich w Polsce. W 2020 roku ponownie wygrał wybory, pokonując Rafała Trzaskowskiego z PO niewielką różnicą głosów (51,03% do 48,97%) – była to jedna z najbardziej zaciętych kampanii w historii III RP. Bez wątpienia prezydentura Dudy nosi znamiona trudnego okresu kryzysów konstytucyjnych, pandemii i wojny w Ukrainie. W tym burzliwym okresie III RP nastąpiło wzmocnienie relacji ze Stanami Zjednoczonymi i krajami regionu w ramach promowanej Inicjatywy Trójmorza. Prezydentura Andrzeja Dudy była dekadą dużych zmian, politycznego napięcia i redefinicji roli głowy państwa w Polsce. Z jednej strony Duda reprezentował nurt konserwatywny i narodowy, z drugiej – w obliczu kryzysów międzynarodowych – potrafił budować pozycję Polski na arenie globalnej. Jego kadencje pokazały, jak duże znaczenie może mieć prezydent w kwestii stabilizacji systemu politycznego i jak cienka bywa granica między lojalnością wobec zaplecza politycznego a konstytucyjną niezależnością.

Zakończenie

Historia urzędu prezydenta w Polsce jest odzwierciedleniem losów narodu splecionych z budowaniem własnej państwowości i politycznej tożsamości w różnych okresach, niejednokrotnie naznaczonych walką o wolność i suwerenność. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku Polska stanęła przed koniecznością stworzenia nowych

struktur państwowych. Na mocy konstytucji marcowej z 1921 roku ustanowiono urząd prezydenta, wybranego przez Zgromadzenie Narodowe. Na pierwszego prezydenta wybrano Gabriela Narutowicza, który został zamordowany dwa dni po zaprzysiężeniu, a jego tragiczna śmierć obnażyła napięcia polityczne i ideologiczne tamtych czasów. Każdy z prezydentów, od Narutowicza po osoby współcześnie sprawujące ten urząd, był świadkiem i uczestnikiem przełomowych momentów w dziejach Polski. Urząd głowy państwa, przy zmieniających się na przestrzeni lat przysługujących mu kompetencjach, pozostaje jednym z filarów polskiej państwowości i symbolem narodowej suwerenności. Kiedy po zakończeniu II wojny światowej w Polsce ustanowiono rządy komunistyczne, a konstytucja z 1952 roku zniosła urząd prezydenta jako samodzielną i niezależną instytucję polityczną, symbolem trwałości urzędu była prezydentura na uchodźstwie. Transformacja systemowa zapoczątkowana w latach 80. XX wieku przywróciła suwerenność Rzeczypospolitej, a wraz ze zmianami ustrojowymi nastąpiła restytucja urzędu prezydenta w polskim konstytucjonalizmie. Konstytucja z 1997 roku precyzyjnie określa kompetencje prezydenta, czyniąc go strażnikiem konstytucji, zwierzchnikiem sił zbrojnych oraz reprezentantem Polski na arenie międzynarodowej. Jest wyłaniany w wyborach powszechnych, co daje mu silny mandat społeczny, a wybory prezydenckie charakteryzują się stosunkowo wysoką frekwencją wyborczą. Prezydent RP nie rządzi państwem bezpośrednio, ale współkształtuje politykę, a poprzez stosowne do tego narzędzia (weto, inicjatywa ustawodawcza) wpływa na rząd i aktywność międzynarodową. Urząd prezydenta mimo ograniczonych uprawnień wykonawczych ma utrwaloną, silną pozycję polityczną i ważne dla polskiej państwowości, symboliczne znaczenie. Prezydent jest najwyższym przedstawicielem państwa, a zarazem gwarantem jego ciągłości.

Bibliografia

Źródła pierwotne

- Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1921 Nr 44 poz. 267).
- Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 roku – Nowelizacja Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1926 Nr 78 poz. 442).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1935 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1935 Nr 30 poz. 227).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. 1989 Nr 19 poz. 101).
- Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990 Nr 67 poz. 398).
- Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 roku o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1992 Nr 84 poz. 426).

Opracowania zwarte

- Bankowicz M., *Ewolucja ustroju politycznego*, [w:] *Polska XX wieku*, red. W. Kozub-Ciembroniewicz, B. Szlachta, Kraków 2010, s. 157-179.
- Bardach J., Leśnodorski P., Pietrzak M., *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1985.
- Brzoza Cz., Sowa A.L., *Historia Polski 1918-1945*, Kraków 2006.
- Ciapała J., *Prezydent w systemie ustrojowym Polski (1989-1997)*, Warszawa 1999.
- Dudek A., *Historia polityczna Polski 1989-2005*, Kraków 2007, *Arkana Historii*.
- Dudek D., *Autorytet prezydenta a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Lublin 2013.
- Friszke A., *O kształt niepodległej*, Warszawa 1989, *Biblioteka „Więzi”*, t. 60.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2019, *Seria Akademicka*.
- Głajcar R., *Instytucja prezydenta w Polsce, Czechach i Słowacji w latach 1989-2000. Analiza porównawcza*, Toruń 2004.
- Jakóbczyk W., *Przetrwać wieki. Dzieje polityczne Polski 1864-1939*, t. 2: *Polska na przełomie XIX i XX wieku 1890-1918*, Warszawa 1989, s. 215-220.
- Jaworski W.L., *Trybunał Konstytucyjny*, [w:] W.L. Jaworski, *Ankieta o Konstytucji z 17 marca 1921*, Kraków 1924, s. 54-59.
- Kowalski M., *Wybory w Polsce przed rokiem 1989*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 17-23.
- Łazor J., *Wstęp*, [w:] S. Wojciechowski, *Moje wspomnienia*, cz. 2, Warszawa 2017, s. 245-255.
- Mojak R., *Instytucja Prezydenta RP w okresie przekształceń ustrojowych*, Lublin 1995.

- Persak K., *Troskliwy opiekun i światły doradca Polski Ludowej – poprawki Józefa Stalina do Konstytucji PRL z 22 lipca 1952 roku*, [w:] PRL. Trwanie i zmiana, red. D. Stola, M. Zaremba, Warszawa 2003, s. 187-209.
- Sarnecki P., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do przepisów*, Kraków 2000.
- Władza wykonawcza w Polsce i Europie*, red. M. Drzonek, A. Wołek, Kraków–Nowy Sącz 2009.

Artykuły w czasopismach i periodykach

- Jakubiak Ł., „Konstytucja Grévy’ego” i „konstytucja de Gaulle’a”. Dwa kierunki relokacji władzy prezydenckiej w historii konstytucyjnej Francji, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2022, nr 4, s. 557-576.
- Krasucki E., „W świetle uchwał XX Zjazdu...”. Szczecińskie echa moskiewskich wydarzeń z lutego 1956 roku, cz. I, „Zapiski Historyczne” R. 77, 2012, z. 4, s. 139-160.
- Mazur M., Media endeckie wobec wyboru i śmierci pierwszego prezydenta RP Gabriela Narutowicza, „Dzieje Najnowsze” R. 42, 2010, z. 2, s. 51-69.
- Prokop K., Uprawnienia nadzwyczajne Prezydenta Rzeczypospolitej w świetle przepisów konstytucji kwietniowej z 1935 r., „Miscellanea Historico-Iuridica” R. 18, 2019, z. 2, s. 203-225, <https://doi.org/10.15290/mhi.2019.18.02.09>.
- Siemieński F., Kwietniowa nowela konstytucyjna 1989 roku, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” R. 51, 1989, z. 4, s. 1-22.
- Witczak Z., Polish Currency Reform of 1924, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2024, nr 133, s. 173-193, <https://doi.org/10.26485/SPE/2024/133/6>.

Netografia

- Dudek A., *O prezydenturze Lecha Kaczyńskiego*, Muzeum Historii Polski, [on-line:] <https://muzhp.pl/wiedza-on-line/o-prezydenturze-lecha-kaczynskiego-prof-antoni-dudek>.
- Kto najlepszym prezydentem Polski? Andrzej Duda na trzecim miejscu, Business Insider, [on-line:] <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/kto-najlepszym-prezydentem-polski-andrzej-duda-na-trzecim-miejscu-sondaz/ppi18scf>.
- Wojciech Jaruzelski – pierwszy i ostatni prezydent Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Instytut Pamięci Narodowej, [on-line:] <https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/168050,Wojciech-Jaruzelski-pierwszy-i-ostatni-prezydent-Polskiej-Rzeczypospolitej-Ludowe.html>.
- Wyniki głosowania, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm>.
- Wyniki oficjalne, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb.html>.

Abstrakt

Historia urzędu prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej jest ściśle związana z burzliwymi dziejami Polski w XX i XXI wieku, obejmującymi okres niepodległości, wojny, okupacji, rządów komunistycznych oraz odrodzenia demokratycznego ładu państwowego. Ranga tej instytucji i prestiż przysługujący prezydentowi, który pełni funkcję głowy państwa oraz najwyższego przedstawiciela kraju w stosunkach wewnętrznych i międzynarodowych, zasługuje na uznanie i stosowny szacunek, choćby ze względu na ciągłość tradycji polskiej prezydentury, odzwierciedlającej losy państwa – jego niepodległości, utraty suwerenności i odzyskania wolności w procesie transformacji ustrojowej zapoczątkowanej w latach 80. XX wieku.

Słowa kluczowe: prezydent RP, tradycja prezydentury, historia, Polska

Abstract

The President of the Republic of Poland – Tradition and Modernity

The history of the office of the President of the Republic of Poland is closely linked to the turbulent history of Poland in the 20th and 21st centuries, encompassing the period of independence, war, occupation, communist rule and the rebirth of the democratic state order. The rank of this institution and the prestige enjoyed by the President, who performs the role of head of state and the country's highest representative in internal and international relations, deserve recognition and appropriate respect, if only due to the continuity of the tradition of the Polish presidency, reflecting the fate of the country – its independence, loss of sovereignty and regaining of freedom in the process of systemic transformation initiated in the 1980s.

Keywords: president of the Republic of Poland, presidential tradition, history, Poland

KATARZYNA SOLARZ
ADRIANNA ARONOWSKA
EWA BUJWID-KUREK

ROZDZIAŁ III

Wybory prezydenta RP w 2025 roku – podstawy prawne

Wstęp

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej to organ władzy wykonawczej, którą zgodnie z zasadą dualizmu egzekutywy, jak i założeniami wynikającymi z istoty racjonalnego systemu parlamentarno-gabinetowego¹, tworzy także Rada Ministrów. Nie bez znaczenia jest sposób

¹ J. Ciapała, *Prezydent w systemie ustrojowym Polski (1989-1997)*, Warszawa 1999, s. 33. Zob. więcej: L. Garlicki, *Mała konstytucja, czyli wizja parlamentaryzmu pozytywnego*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 5, s. 8 i nast.; W. Tomaszewski, *Koncepcje modelu ustrojowego władzy wykonawczej w projektach polskiej konstytucji w latach 1989-1997*, [w:] *Władza wykonawcza w Polsce i Europie*, red. M. Drzonek, A. Wołek, Kraków–Nowy Sącz 2009, s. 66-89; M. Grzybowski, *System rządów w Rzeczypospolitej Polskiej – model konstytucyjny a praktyka ustrojowa (Prezydent RP – Rada Ministrów)*, [w:] *Podstawowe problemy stosowania Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Raport wstępny*, red. nauk. K. Działocha, Warszawa 2004, s. 232-257; M. Kruk, *System rządów w Konstytucji RP*, [w:] *Ustrój polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w nowej Konstytucji*

wybierania prezydenta, zważywszy szczególnie na jego ustrojową i polityczną pozycję w państwie. Zależność pomiędzy sposobem wyboru a prawno-polityczną pozycją nigdy nie ma charakteru absolutnego. Ważne jest zauważenie, że przy określeniu stanowiska prezydenta, oprócz norm prawnych regulujących sposób wyboru i kompetencje, istotną rolę odgrywają także praktyka instytucjonalna, styl władzy, osobowość piastuna urzędu, a także kontekst sytuacyjny (uwarunkowania polityczne i społeczne)².

We współczesnych systemach demokratycznych daje się wyróżnić trzy możliwe sposoby wyboru prezydenta: na zasadzie powszechnego prawa wyborczego, przez izby parlamentarne bądź też przez specjalny odrębny organ do tego upoważniony. W przypadku gdy wybór odbywa się na podstawie powszechnego prawa wyborczego, tak jak to jest obecnie w Polsce, zwykle wzmacnia to pozycję prezydenta i *de facto* może stanowić podstawę do faktycznego realizowania konstytucyjnie określonych enumeratywnie funkcji i kompetencji³.

W porównaniu z wyborami samorządowymi, parlamentarnymi czy też do Parlamentu Europejskiego wybory prezydenckie w Polsce cieszą się dużym zainteresowaniem wśród społeczeństwa, o czym świadczy relatywnie wysoka frekwencja wyborcza. Wybór prezydenta RP obwarowany jest konkretnymi przepisami prawnymi. Wybory na ten urząd po 1989 roku znajdują swoje umocowanie prawne w aktach takich jak: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku⁴, Uchwała Zgromadzenia Narodowego z dnia

z 2 kwietnia 1997 roku, red. W. Skrzydło, R. Mojak, Lublin 1998, s. 28-29; S. Gebethner, *System rządów parlamentarno-gabinetowych, system rządów prezydenckich oraz rozwiązania pośrednie*, [w:] *Konstytucyjne systemy rządów. Możliwości adaptacji do warunków polskich*, red. M. Domagała, Warszawa 1997, s. 38-39.

² J. Ciapała, *dz. cyt.*, s. 55.

³ *Tamże*, s. 56.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997, Nr 78, poz. 483), art. 127-132.

6 grudnia 2000 roku. Regulamin Zgromadzenia Narodowego zwołanego w celu złożenia przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej⁵, Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej⁶, Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy⁷, jak też Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej⁸.

Rozdział ten jest poświęcony omówieniu najważniejszych przepisów dotyczących przeprowadzenia wyborów prezydenckich, trybu zgłaszania kandydatów, ogłaszania wyników wyborów i złożenia przysięgi przez nowo wybranego prezydenta RP. Na potrzeby tego tekstu analizie zostaną poddane tylko wybrane akty prawne mające najważniejsze znaczenie dla wyborów prezydenta RP w 2025 roku. Warto jednak zaznaczyć, że instytucja prezydenta (szczególnie pod względem jego funkcji) po 1989 roku ewoluowała w wyniku kolejno wprowadzanych zmian konstytucyjnych; ma się tu na uwadze poprawki do Konstytucji PRL z 22 lipca 1952 roku uchwalone w wyniku porozumienia Okrągłego Stołu w 1989 roku, jak też Ustawę Konstytucyjną z dnia 17 października 1992 roku o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą

5 Uchwała Zgromadzenia Narodowego z dnia 6 grudnia 2000 roku. Regulamin Zgromadzenia Narodowego zwołanego w celu złożenia przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. 2000 Nr 40 poz. 774). Zob. *Wybór aktów prawnych do nauki prawa konstytucyjnego*, opr. J. Mordwiłko, Warszawa 2009, s. 315-316, *Podręczniki i Materiały Dydaktyczne. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego*.

6 Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990, Nr 67, poz. 398).

7 Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy (Dz.U. 2011, Nr 21, poz. 112).

8 Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2025, poz. 48).

Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym⁹, zwaną małą konstytucją¹⁰.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Z wymienionych powyżej dokumentów najważniejszym aktem prawnym jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, znajdująca się na szczycie hierarchii źródeł powszechnie obowiązującego prawa w Polsce. To właśnie rozdział V ustawy zasadniczej stanowi w kwestii instytucji prezydenta RP¹¹ i dotyczy m.in. kwestii związanych z przeprowadzeniem wyborów i właściwości, którymi muszą cechować się kandydaci na ten urząd. Wybory głowy państwa w Polsce są czteroprzymiotnikowe, a więc: równe, bezpośrednie, powszechne oraz odbywające się w głosowaniu tajnym. W przeciwieństwie do wyborów parlamentarnych te prezydenckie nie są proporcjonalne – może zwyciężyć tylko jeden kandydat, co oznacza, że wybory są większościowe, a okręgiem wyborczym jest obszar całego państwa.

Głowa państwa, będąca najwyższym przedstawicielem RP, wybierana jest na pięcioletnią kadencję z możliwością tylko jednorazowej reelekcji, niezależnie od tego, czy pomiędzy sprawowanymi kadencjami był okres przerwy¹². Kandydat wyrażający gotowość do udziału w wyborach musi mieć ukończone 35 lat najpóźniej w dniu

⁹ Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 roku o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1992, Nr 84, poz. 426), art. 29, 30.

¹⁰ J.J. Wiatr, *Prezydent w systemie demokratycznym*, Koszalin 2001, s. 12, *Współczesne Problemy Socjologii Polityki*. Zob. też: W. Tomaszewski, *dz. cyt.*, s. 83.

¹¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku, art. 126-145.

¹² Tamże, art. 127 ust. 2.

wyborów, a także być obywatelem Polski i dysponować pełnią praw wyborczych¹³. Zgodnie z przyjętą zasadą *incompatibilitas* (niepołączalności funkcji) prezydent nie może sprawować innego urzędu ani funkcji publicznej, jeśli te nie są związane z wykonywaniem mandatu prezydenckiego, o czym stanowi art. 132 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku¹⁴. Co więcej, kandydat na urząd prezydenta nie może być skazany prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo celowe, które było ścigane z urzędu. Każda osoba, która spełnia powyższe warunki oraz uzyska 100 tysięcy podpisów obywateli posiadających czynne prawo wyborcze umożliwiające głosowanie w wyborach do sejmu (a więc tych, którzy ukończyli 18 rok życia), może zarejestrować swoją kandydaturę. Wybory prezydenckie w Polsce ogłaszane są przez marszałka sejmu – nie wcześniej niż 100 dni, ale nie później niż 75 dni przed końcem upływającej kadencji¹⁵ (od 2015 roku, a więc przez 10 kolejnych lat urząd ten sprawowany jest przez Andrzeja Dudę, który wedle przepisów prawa nie może ubiegać się już o kolejną reelekcję). Wybory prezydenckie w 2025 roku zostały zarządzane przez obecnie sprawującego funkcję marszałka sejmu Szymona Hołownię w Postanowieniu Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Warto zauważyć, że jeśli dojdzie do opróżnienia urzędu prezydenta RP (a więc w sytuacji niewynikającej z upływu kadencji, jak np. w Polsce w 2010 roku), marszałek sejmu ma obowiązek w ciągu 14 dni od terminu zwolnienia urzędu zarządzić wybory prezydenckie, które to mają się odbyć w ciągu 60 dni od daty ich ogłoszenia¹⁶. W obu przypadkach wybory muszą odbywać się w dzień wolny od pracy, a więc tradycyjnie w niedzielę.

¹³ Tamże, art. 127 ust. 3.

¹⁴ Tamże, art. 132.

¹⁵ Tamże, art. 128 ust. 2.

¹⁶ Tamże.

Wybory prezydenckie mają charakter większościowy. Kandydat, który uzyska więcej niż połowę ważnie oddanych głosów, zostaje prezydentem RP. Jeśli po przeliczeniu głosów okaże się, że nikomu nie udało się uzyskać takiego wyniku, to czternaście dni po przeprowadzeniu pierwszej tury odbywa się druga tura wyborów¹⁷. Prawo do biernego uczestnictwa w powtórzonych wyborach mają dwaj kandydaci, którzy w pierwszym głosowaniu uzyskali największą liczbę głosów – jeśli któryś z nich zrezygnuje, umrze lub utraci prawa wyborcze, to prawo do kandydowania w jego miejsce uzyskuje kolejna osoba z najwyższym wynikiem. W drugiej turze wyborów, aby zostać prezydentem RP, należy zdobyć więcej głosów niż przeciwnik – a zatem uzyskać zwykłą większość głosów¹⁸.

Ważność wyborów prezydenckich w Polsce stwierdza Sąd Najwyższy (SN)¹⁹. Wybory mogą zostać uznane za nieważne wskutek skargi wyborczej, złożonej do SN na zasadach określonych w ustawie. W przypadku braku wątpliwości co do ważności wyniku wyborczego zwycięski kandydat obejmuje urząd prezydenta RP, a czas trwania kadencji liczony jest od dnia objęcia funkcji, a więc od dnia, w którym zwycięzca złoży przed Zgromadzeniem Narodowym (obradującymi wspólnie sejmem i senatem w ściśle określonych przypadkach) przysięgę o treści określonej w art. 130 Konstytucji RP²⁰ oraz Uchwale Zgromadzenia Narodowego z dnia 6 grudnia 2000 roku. Regulaminie Zgromadzenia Narodowego zwołanego w celu złożenia przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej²¹.

¹⁷ Tamże, art. 127 ust. 4.

¹⁸ Tamże, ust. 5 i 6.

¹⁹ Tamże, art. 129 ust. 1.

²⁰ Tamże, art. 130.

²¹ Uchwała Zgromadzenia Narodowego z dnia 6 grudnia 2000 roku...

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy

Aktem regulującym zasady organizacji wyborów prezydenckich jest Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy²². Określa ona reguły i tryb zgłaszania kandydatów, sposób i warunki przeprowadzenia wyborów oraz kwestie związane ze stwierdzaniem ich ważności.

Poniżej przedstawione zostaną informacje uszczegółowiające zapisy Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku, pochodzące z Kodeksu wyborczego i znajdujące się w działach I-IV²³. Ustawa określa zasady tworzenia obwodów głosowania, zwracając uwagę na konieczność tworzenia obwodów dla obywateli polskich przebywających za granicą lub na polskich statkach morskich, jeśli w danym miejscu znajduje się minimum 15 osób uprawnionych do głosowania i istnieją środki umożliwiające natychmiastowe przekazanie wyników wyborów po zakończeniu głosowania²⁴. Dokument wskazuje także, że w związku z ogólnopolskim wymiarem głosowania prezydenckiego obywatel może oddać głos w dowolnej komisji wyborczej, jeśli okaże zaświadczenie o posiadaniu prawa do wzięcia udziału w wyborach²⁵. Ustawa uszczegóławia konstytucyjny zapis o konieczności przeprowadzania wyborów w dzień wolny od pracy, podając dodatkowo godziny, w których ma być zapewniona obywatelom możliwość oddania głosu: od 7.00 do 21.00²⁶. Kodeks dookreśla warunki złożenia skargi wyborczej, stanowiąc, że protest przeciwko ważności wyborów prezydenckich może wnieść osoba, której nazwisko w dniu wyborów znajdowało się w spisie wyborców w którymkolwiek obwodzie głosowania²⁷.

²² Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku...

²³ Tamże, s. 1-166.

²⁴ Tamże, art. 15 §1.

²⁵ Tamże, art. 32 §1.

²⁶ Tamże, art. 4 i art. 39 §2.

²⁷ Tamże, art. 82 §4.

Kodeks wyborczy stanowi nadto, że prezydencki komitet wyborczy może być wyłącznie obywatelski i składać się z minimum 15 osób, które po jego utworzeniu mogą prowadzić kampanię na rzecz swojego kandydata. Organ ten powołuje pełnomocnika wyborczego i finansowego, którym jednak nie może być sam kandydat. Komitet zawiadamia Państwową Komisję Wyborczą (PKW) o swoim utworzeniu, podając nazwę, adres siedziby i informacje dotyczące pełnomocników, umożliwiające identyfikację²⁸. Ustawa dodatkowo nakłada na Telewizję Polską obowiązek przeprowadzenia debaty pomiędzy kandydatami na urząd prezydenta RP²⁹.

Kodeks wyborczy odnosi się też do kwestii pominiętych w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku, a nie mniej istotnych, jak finansowanie kampanii wyborczych. Ustawa stanowi, że kampanie prezydenckie, prowadzone przez zarejestrowane komitety wyborcze, mogą być finansowane wyłącznie ze środków wpłaconych dobrowolnie przez obywateli, którzy na stałe zamieszkują w Polsce, a także z kredytów zaciąganych w bankach i z funduszy wyborczych poszczególnych partii politycznych³⁰. Co więcej, dokument dopuszcza nieodpłatne świadczenie usług na rzecz kandydata, jak rozwieszanie plakatów czy udostępnienie miejsca do powieszenia materiałów kampanijnych³¹. Należy pamiętać, że obowiązują przepisy określające maksymalną dopuszczalną kwotę wpłaty przypadającą na jednego obywatela. Co ciekawe, Kodeks wyborczy zakłada też, że sam kandydat nie może wpłacić więcej na własną kampanię niż 45-krotność minimalnego miesięcznego wynagrodzenia na umowie o pracę obowiązującego na dzień przed obwieszczeniem wyborów³². Po zakończeniu każdej kampanii wyborczej należy złożyć w Państwowej Komisji Wyборczej sprawozdanie

²⁸ Tamże, art. 90.

²⁹ Tamże, art. 120 §1.

³⁰ Tamże, art. 132 §4.

³¹ Tamże, art. 132 §5.

³² Tamże, art. 134 §3.

finansowe, które będzie decydować o tym, czy dana partia w dalszym ciągu będzie mogła pobierać finansowanie z budżetu państwa. Dodatkowo 14 dni po ogłoszeniu wyników wyborów Państwowa Komisja Wyborcza przesyła prezydentowi RP sprawozdanie z wyborów³³.

Dział V Kodeksu wyborczego jest poświęcony w całości wyborom prezydenckim w Polsce³⁴. Przepisy prawne znajdujące się w tej części ustawy co do zasady są powtórzeniem i uzupełnieniem zapisów Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku. Odnosząc się do terminu wyborów, dokument stanowi dodatkowo, że marszałek sejmu powinien wyznaczyć wybory nie wcześniej niż na siedem, ale nie później niż na sześć miesięcy przed upływem kadencji urzędującego prezydenta³⁵. Wyznaczenie to powinno mieć formę postanowienia i zostać ogłoszone w Dzienniku Ustaw RP w ciągu trzech dni od wydania. Postanowienie ma także zawierać kalendarz wyborczy, ustalony w porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą³⁶. Kodeks wyborczy wyznacza termin siedmiu dni od ogłoszenia przez Sąd Najwyższy ważności wyborów na złożenie przysięgi przez nowo wybranego prezydenta RP przed Zgromadzeniem Narodowym³⁷. Ustawa określa dodatkowo sposób postępowania w przypadku, gdy do wyborów zgłosi się tylko jeden kandydat³⁸. Warto zauważyć, iż Kodeks wyborczy przedstawia zamknięty katalog podmiotów odpowiedzialnych za przeprowadzanie wyborów; są to: Państwowa Komisja Wyborcza, okręgowe komisje wyborcze i obwodowe komisje wyborcze³⁹. Następnie ustawa dookreśla warunki tworzenia komitetu wyborczego oraz wyznacza obowiązek złożenia pisemnej zgody potencjalnego kandydata na udział w wyborach i na utworzenie

³³ Tamże, art. 240.

³⁴ Tamże, s. 155-166.

³⁵ Tamże, art. 289 §1.

³⁶ Tamże, art. 290.

³⁷ Tamże, art. 291 §3.

³⁸ Tamże, art. 293.

³⁹ Tamże, art. 294 §1.

komitetu oraz oświadczenia o posiadaniu prawa wybieralności. Taka zgoda może zostać udzielona tylko jednemu komitetowi⁴⁰. Do zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego należy dołączyć wykaz podpisów co najmniej 100 tysięcy obywateli. Takie zawiadomienie musi być złożone najpóźniej w terminie 55 dni przed dniem przeprowadzenia wyborów prezydenckich⁴¹. W przypadku odmowy zarejestrowania komitetu przez PKW pełnomocnik wyborczy ma prawo złożenia skargi na taką decyzję do Sądu Najwyższego⁴². Informacja o zarejestrowanych komitetach zostaje opublikowana w „Monitorze Polskim” i Biuletynie Informacji Publicznej⁴³. Następnie pełnomocnik wyborczy, najpóźniej na 44 dni przed terminem przeprowadzenia wyborów, zgłasza kandydata na prezydenta RP, podając jego podstawowe informacje⁴⁴.

Państwowa Komisja Wyborcza ma prawo postanowić o odmowie rejestracji kandydata w przypadku niespełnienia wymogu wybieralności, nieusunięcia zgłoszonych wad lub braku wystarczającej liczby podpisów obywateli. W przypadku postanowienia o odmowie rejestracji kandydata pełnomocnik wyborczy ma prawo złożyć skargę do Sądu Najwyższego⁴⁵.

Kodeks wyborczy zawiera przepisy dotyczące kart do głosowania, które są drukowane po sporządzeniu listy kandydatów i rozprowadzane po obwodowych komisjach wyborczych. Lista kandydatów jest sporządzona w sposób alfabetyczny, a jeśli dojdzie do skreślenia jednego z kandydatów po wydrukowaniu kart, jego nazwisko pozostaje na liście, ale konieczne jest obwieszczenie, że głos oddany na tego kandydata będzie nieważny⁴⁶. Aby oddać głos w wyborach

⁴⁰ Tamże, art. 297 §2.

⁴¹ Tamże, art. 299 §3, §4.

⁴² Tamże, art. 300 §1.

⁴³ Tamże, art. 302.

⁴⁴ Tamże, art. 303 §1.

⁴⁵ Tamże, art. 304 §6.

⁴⁶ Tamże, art. 308, 309.

prezydenckich, należy umieścić znak „x” w kratce po lewej stronie przy nazwisku wybranego kandydata. Głos jest uznany za nieważny w przypadku umieszczenia znaku „x” przy więcej niż jednym nazwisku bądź nieumieszczenia go przy żadnym nazwisku⁴⁷. Wyniki wyborów zliczane są przez obwodowe i okręgowe komisje wyborcze, a następnie przekazywane Państwowej Komisji Wyborczej, która po sprawdzeniu otrzymanych danych stwierdza uchwałą wynik wyborów na prezydenta RP, który ma być podany do wiadomości publicznej w drodze obwieszczenia⁴⁸.

Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Ważnym dokumentem w kontekście wyborów prezydenckich jest Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990 Nr 67 poz. 398). Ustawa ta została podzielona na 13 rozdziałów, w których kolejno regulowane są kwestie związane z zasadami ogólnymi, komisjami wyborczymi, obwodami głosowania, spisami wyborców, zgłaszaniem kandydatów na prezydenta, kartami do głosowania, aktem oddania głosu, ustalaniem wyników głosowania i wyboru prezydenta, stwierdzaniem ważności wyboru prezydenta, kampanią wyborczą, finansowaniem wyborów; w XIII, ostatnim rozdziale znajdują się przepisy przejściowe i końcowe. Ustawa ta regulowała pierwsze w Polsce w pełni równe, wolne, tajne i powszechne wybory na prezydenta Rzeczypospolitej⁴⁹. Weszła w życie wraz z dniem jej ogłoszenia i została podpisana przez ówczesnego prezydenta Wojciecha Jaruzelskiego. Ustawa była podstawą

⁴⁷ Tamże, art. 311-312.

⁴⁸ Tamże, art. 315-318.

⁴⁹ Ustawa z dnia 27 września 1990 roku...

przeprowadzenia demokratycznych, powszechnych wyborów prezydenckich w 1990 roku, które odbyły się w dwóch turach i ostatecznie wyłoniły na urząd prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Wałęsę. Co więcej, ustawa stanowiła w kwestii czynnego i biernego prawa wyborczego, tym samym upoważniając do korzystania z niego obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, którzy najpóźniej w dniu wyborów ukończyli 18 rok życia⁵⁰. W przypadku czynnego prawa wyborczego osoby bez stwierdzonego polskiego obywatelstwa, które nie były obywatelami innego państwa, ale zamieszkiwały Polskę od minimum 5 lat, również były upoważnione do oddania ważnego głosu⁵¹. Ustawa stanowiła, jak ma wyglądać lokal wyborczy – miało być to pomieszczenie, które zapewnia tajność głosowania i w którym znajduje się opieczętowana urna wyborcza⁵². Dokument regulował także przeprowadzanie wyborów za granicą i na statkach morskich⁵³. Określał sposób powoływania i główne zadania Państwowej Komisji Wyborczej, wojewódzkiej komisji wyborczej oraz obwodowej komisji wyborczej⁵⁴.

Ustawa z dnia 19 listopada 2009 roku o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw⁵⁵ wprowadza zmiany co do niektórych artykułów omawianego wcześniej aktu. Między innymi została zmieniona liczba członków obwodowej komisji wyborczej – z od 7 do 11 na od 5 do 9 osób⁵⁶. Ponadto określenie „wojewódzkich komisarzy wyborczych” i ich zastępców zostało zastąpione terminem „komisarze wyborczy”⁵⁷. Artykuł o regulacjach dotyczących lokali wyborczych został uzupełniony wymogiem

⁵⁰ Tamże, art. 2 ust. 1.

⁵¹ Tamże, art. 2 ust. 2.

⁵² Tamże, art. 52.

⁵³ Tamże, art. 22 ust. 4.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 roku o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2009 Nr 213 poz. 1652).

⁵⁶ Tamże, art. 1 ust. 3a.

⁵⁷ Tamże, art. 1 ust. 2b.

dostosowania budynku do potrzeb wyborców niepełnosprawnych oraz wskazaniem, że obowiązek zapewnienia dostępności spoczywa na wójcie, burmistrzu lub prezydencie miasta⁵⁸. Zapisy tego aktu prawnego stanowiły inspirację dla następnych ustaw regulujących zasady przeprowadzania wyborów. Ustawa została uchylona 1 sierpnia 2011 wraz z wejściem w życie nowego Kodeksu wyborczego.

Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 128 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku oraz przyjętą Ustawą z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy sprawujący funkcję marszałka sejmu Szymon Hołownia w dniu 15 stycznia 2025 roku ogłosił Postanowienie w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Marszałek na podstawie paragrafu drugiego tego postanowienia⁵⁹ wyznaczył datę wyborów na 18 maja 2025 roku. Do dokumentu dołączył również kalendarz wyborczy, który jasno określa terminy wykonywania czynności wyborczych: do 24 marca 2025 roku przypadał czas na zawiadomienie Państwowej Komisji Wyborczej o utworzeniu komitetów wyborczych kandydatów. Dalej, powołanie okręgowych komisji wyborczych trwało do 31 marca 2025 roku. Jedną z ważniejszych dat był 4 kwietnia 2025 roku, kiedy do godziny 16.00 Państwowa Komisja Wyborcza przyjmowała zgłoszenia kandydatów na urząd Prezydenta RP, zgodnie z wyżej określonymi wymogami, między innymi

⁵⁸ Tamże, art. 1 ust. 5.

⁵⁹ Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku...

z wykazem podpisów minimum 100 tysięcy obywateli. Od 4 kwietnia do 15 maja 2025 roku przewidziano czas na składanie przez wyborców wniosków o wydanie zaświadczenia o prawie głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów oraz o zmianę miejsca głosowania⁶⁰. Żołnierze, policjanci z jednostek skoszarowanych oraz funkcjonariusze Służby Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej, którzy chcieli złożyć wniosek o zmianę miejsca głosowania, również musieli zastosować się do ustalonych terminów⁶¹. Utworzenie odrębnych obwodów głosowania, ustalenie ich numerów, granic oraz siedzib obwodowych komisji wyborczych w zakładach leczniczych, domach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych przypadało w terminie do 14 kwietnia 2025 roku⁶². Z kolei do 18 kwietnia 2025 roku przewidziano czas na podanie do wiadomości publicznej i zgłaszanie istotnych czynności w kwestiach organizacyjnych wyborów⁶³, m.in. informacji o granicach i numerach obwodów głosowania, utworzenia ich przez kapitanów na polskich statkach morskich, zgłaszania kandydatów na członków obwodowych komisji wyborczych, a także informacji o lokalach przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością i możliwości głosowania korespondencyjnego lub przez pełnomocnika⁶⁴. 28 kwietnia 2025 roku upłynął termin powoływania obwodowych komisji wyborczych. Wyborcom za granicą Polski została podana informacja o numerach i granicach obwodów głosowania. Przez niespełna dwa tygodnie – od 3 do 16 maja 2025 roku – komitety wyborcze kandydatów miały możliwość udostępniania swoich audycji wyborczych w radiowych i telewizyjnych

⁶⁰ *Kalendarz wyborczy*, Państwowa Komisja Wyborcza [on-line:] <https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/kalendarz> – 9 V 2025.

⁶¹ *Tamże*.

⁶² *Tamże*.

⁶³ *Tamże*.

⁶⁴ *Tamże*.

programach publicznych⁶⁵. Zgodnie z zasadą powszechności wyborów prezydenckich żaden obywatel, który posiada czynne prawo wyborcze, nie może zostać wykluczony z głosowania, zatem do 5 maja 2025 roku wyborcy z niepełnosprawnościami mieli możliwość zgłaszania wniosków o zamiar głosowania korespondencyjnie, również z uwzględnieniem skorzystania z nakładek na karty do głosowania w alfabecie Braille’a⁶⁶. Osoby z niepełnosprawnością i ci, którzy w dniu głosowania mieli skończone 60 lat i są narażeni na wykluczenie komunikacyjne, mogli skorzystać z prawa do bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego i z powrotem do miejsca zamieszkania⁶⁷. Informację o bezpłatnym transporcie gminnym należało podać do wiadomości mieszkańców do 8 maja 2025 roku⁶⁸. Wnioski o akty pełnomocnictwa sporządzano do 9 maja 2025 roku⁶⁹. Nie później niż pięć dni przed wyborami przypadał termin na składanie wniosków o wpis do spisu wyborców w obwodach za granicą oraz na statkach morskich⁷⁰. Wyborcy głosujący za granicą mogli skorzystać z systemu e-Wybory, który został uruchomiony przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Umożliwiał on rejestrację do spisu wyborców w trybie zdalnym⁷¹. Od północy z 16 na 17 maja do zakończenia głosowania, tj. do godziny 21.00 18 maja 2025 roku, obowiązywała cisza wyborcza⁷², co było równoznaczne z zakazem prowadzeniem jakiegokolwiek agitacji wyborczej. Ten przepis jest niezbędny do

⁶⁵ *Tamże.*

⁶⁶ *Tamże.*

⁶⁷ *Tamże.*

⁶⁸ *Tamże.*

⁶⁹ *Tamże.*

⁷⁰ *Tamże.*

⁷¹ R. Horbaczewski, *Jak zagłosować w wyborach prezydenckich za granicą?*, Prawo.pl, [on-line:] <https://www.prawo.pl/samorzad/jak-zaglosowac-w-wyborach-prezydenckich-za-granica,532482.html> – 18 IV 2025.

⁷² Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 września 2025 roku...

minimalizowania zakłóceń w okolicach lokali wyborczych w dniu przeprowadzenia głosowania, a także daje obywatelom możliwość podjęcia decyzji i oddania głosu zgodnie z ich wolą. Postanowienie marszałka sejmiku było podstawą do przeprowadzenia wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku. Od momentu jego publikacji formalnie rozpoczęła się kampania wyborcza⁷³.

Podsumowanie

Wybory, w tym powszechne wybory prezydenckie, uznaje się za istotny komponent demokracji. W opinii amerykańskiego politologa Roberta A. Dahla, precyzującego definicję demokracji, szczególne znaczenie mają procedury wyborcze, w których najistotniejsze jest równe i powszechne prawo wyborcze, a przede wszystkim zapewnienie uczciwych wyborów, nieskrępowanego dostępu do biernego prawa wyborczego i uczestnictwa (i to nie tylko w wyborach)⁷⁴. Także amerykański historyk i socjolog Charles Tilly, czyniąc namysł nad definicją demokracji proceduralnej, zwracał uwagę na jej warunki *sine qua non*: powszechne prawo wyborcze, uczciwe, konkurencyjne, okresowo przeprowadzane wybory, swobodna kampania wyborcza, zapewniająca dostęp do mediów wszystkim zainteresowanym⁷⁵.

W niniejszym rozdziale zostały omówione najważniejsze dokumenty prawne dotyczące wyborów prezydenckich: Konstytucja RP

⁷³ Tamże, § 1.

⁷⁴ R.A. Dahl, *O demokracji*, tłum. M. Król, Kraków–Warszawa 2000, s. 39, *Demokracja. Filozofia i Praktyka*. Zob. też: R.A. Dahl, *Demokracja i jej krytycy*, tłum. S. Amsterdamski, Kraków–Warszawa 1995, s. 311, *Demokracja. Filozofia i Praktyka*; *Niedemokratyczne wymiary demokratycznych wyborów*, red. J. Szymańek, Warszawa 2016, s. 7.

⁷⁵ Ch. Tilly, *Demokracja*, tłum. M. Szczubiałka, Warszawa 2008, s. 20. Zob. też: *Niedemokratyczne...*, s. 6.

2 kwietnia 1997 roku, Kodeks wyborczy z 5 stycznia 2011 roku oraz Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Przywołano także Ustawę z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, która miała znaczący wpływ na kształtowanie się późniejszych regulacji prawnych w tym względzie. Opisano zatem tryb ogłaszania, przeprowadzania oraz ustalania wyników wyborów, a także wymogi, jakie są stawiane komitetom wyborczym oraz kandydatom ubiegającym się o urząd prezydenta RP. Aktualnie obowiązujące przepisy tworzą kompleksowy i spójny zestaw reguł, ze szczególnym zwróceniem uwagi na cztery obowiązujące przymiotniki wyborów prezydenckich w Polsce: równość, powszechność, bezpośredniość i tajność głosowania.

Analizując akty prawne dotyczące wyborów prezydenta RP, można stwierdzić, że ich legitymizacja znajduje swoje potwierdzenie w opiniach na temat istoty demokracji wyrażonych przez wyżej cytowanych uznanych politologów. Tak więc pod względem prawnym wybory prezydenckie w Polsce spełniają wszystkie wymogi wynikające ze standardów wyborów demokratycznych.

Bibliografia

Źródła pierwotne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997 Nr 78 poz. 483).
- Uchwała Zgromadzenia Narodowego z dnia 6 grudnia 2000 roku. Regulamin Zgromadzenia Narodowego zwołanego w celu złożenia przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. 2000 Nr 40 poz. 774).
- Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 roku o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 84 poz. 426).

- Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990 Nr 67 poz. 398).
- Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy (Dz.U. 2011 Nr 21 poz. 112).
- Ustawa z dnia 19 listopada 2009 roku o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2009 Nr 213 poz. 1652).
- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2025 poz. 48).

Opracowania zwarte

- Bombicki M.R., *Konstytucje Polski. Nowy podział administracyjny kraju*, Poznań 1998.
- Ciapała J., *Prezydent w systemie ustrojowym Polski (1989-1997)*, Warszawa 1999.
- Dahl R.A., *Demokracja i jej krytycy*, tłum. S. Amsterdamski, Kraków-Warszawa 1995, *Demokracja. Filozofia i Praktyka*.
- Dahl R.A., *O demokracji*, tłum. M. Król, Kraków-Warszawa 2000, *Demokracja. Filozofia i Praktyka*.
- Gebethner S., *System rządów parlamentarno-gabinetowych, system rządów prezydenckich oraz rozwiązania pośrednie*, [w:] *Konstytucyjne systemy rządów. Możliwości adaptacji do warunków polskich*, red. M. Domagała, Warszawa 1997, s. 18-39.
- Grzybowski M., *System rządów w Rzeczypospolitej Polskiej – model konstytucyjny a praktyka ustrojowa (Prezydent RP – Rada Ministrów)*, [w:] *Podstawowe problemy stosowania Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Raport wstępny*, red. nauk. K. Działocha, Warszawa 2004, s. 232-257.
- Kruk M., *System rządów w Konstytucji RP*, [w:] *Ustrój polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w nowej Konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*, red. W. Skrzydło, R. Mojak, Lublin 1998, s. 28-29.
- Niedemokratyczne wymiary demokratycznych wyborów*, red. J. Szymanek, Warszawa 2016.
- Tilly Ch., *Demokracja*, tłum. M. Szczubiałka, Warszawa 2008.
- Tomaszewski W., *Koncepcje modelu ustrojowego władzy wykonawczej w projektach polskiej konstytucji w latach 1989-1997*, [w:] *Władza wykonawcza w Polsce i Europie*, red. M. Drzonek, A. Wołek, Kraków-Nowy Sącz 2009, s. 66-88.
- Wiatr J.J., *Prezydent w systemie demokratycznym*, Koszalin 2001, *Współczesne Problemy Socjologii Polityki*.

Wybór aktów prawnych do nauki prawa konstytucyjnego, opr. J. Mordwiłko, Warszawa 2009, *Podręczniki i Materiały Dydaktyczne. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego*.

Artykuły w czasopismach i periodykach

Garlicki L., *Mała konstytucja, czyli wizja parlamentaryzmu pozytywnego*, „Przeгляд Sądowy” 1993, nr 5.

Netografia

Horbaczewski R., *Jak zagłosować w wyborach prezydenckich za granicą?*, Prawo.pl, [on-line:] <https://www.prawo.pl/samorzad/jak-zaglosowac-w-wyborach-prezydenckich-zagranica,532482.html>.

Kalendarz wyborczy, Państwowa Komisja Wyborcza [on-line:] <https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/kalendarz>.

Rojek-Socha P., Sewastianowicz M., *Pat z SN może skończyć się ponownymi wyborami prezydenckimi*, Prawo.pl, [on-line:] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/wybory-prezydenckie-2025-sad-najwyzszy-mozenakazac-powtorzenie-glosowania,530898.html>.

Sitnicka D., *Ustawa incydentalna skazana na porażkę. Czy Izba Kontroli może orzec o nieważności wyborów*, OKO.PRESS, [on-line:] <https://oko.press/ustawa-incydentalna-skazana-na-porazke-czy-izba-kontroli-moze-orzec-o-niewaznosci-wyborow>.

Abstrakt

Przedmiotem rozważań rozdziału zatytułowanego *Wybory prezydenta RP w 2025 roku – podstawy prawne* było wskazanie najważniejszych aktów normatywnych legitymizujących wybory prezydenckie w Polsce. Analiza objęła akty prawne zawierające najistotniejsze regulacje dotyczące organizacji wyborów prezydenckich: Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku, Ustawę z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy i Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. W niniejszym rozdziale dokonano analizy tych przepisów zgodnie z hierarchią źródeł prawa. Wymienione akty stanowią podstawę wyborów i opisują tryb ogłaszania, przeprowadzania i ustalania wyników elekcji głowy państwa. Przeprowadzona analiza wziętych pod uwagę aktów prawnych w stopniu wystarczającym przekonuje, że pod względem litery prawa wybory prezydenckie w Polsce w 2025 roku spełniają wszystkie wymogi wynikające ze standardów wyborów demokratycznych.

Słowa kluczowe: wybory prezydenckie 2025, Prezydent RP, akty prawne, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku, Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy, Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Abstract

Presidential Elections in the Republic of Poland in 2025 – Legal Foundations

The subject of analysis in the chapter entitled *Presidential Elections in the Republic of Poland in 2025 – Legal Foundations* is the identification of the principal normative acts legitimizing presidential elections in Poland. The analysis focuses on legal instruments containing the most significant provisions governing the organization of presidential elections, namely: the Constitution of the Republic of Poland of 2 April 1997, the Electoral Code Act of 5 January 2011, and the Resolution of the Marshal of the Sejm of the Republic of Poland of 15 January 2025 on the ordering of the presidential election. The chapter presents an examination of these legal provisions in accordance with the established hierarchy of sources of law. The aforementioned legal acts constitute the legal foundation for the elections and define the procedures for announcing, conducting, and determining the results of the election of the head of state. The analysis of the selected legal instruments leads to the conclusion that, in terms of the letter of the law, the 2025 presidential election in Poland satisfies all the requirements derived from the standards of democratic elections.

Keywords: the 2025 presidential election, the President of the Republic of Poland, normative acts, the Constitution of the Republic of Poland of 2 April 1997, the Act of 5 January 2011 – Electoral Code, the Resolution of the Marshal of the Sejm of the Republic of Poland of 15 January 2025 on the ordering of the presidential election

KATARZYNA SOLARZ

ROZDZIAŁ IV

Partycypacja wyborcza – wybory prezydenta RP w latach 1990-2025

Wstęp

Aktywne uczestnictwo w życiu publicznym, zaangażowanie w sprawy obywatelskie i troska o dobro wspólne to podstawy sprawnie funkcjonujących demokracji. Jak pisał Robert A. Dahl: „demokracja albo jest partycypacyjna, albo jej w ogóle nie ma”¹. Partycypacja jest pojęciem wieloznaczeniowym. Najprościej ujmując, jest to pewna forma działania politycznego lub obywatelskiego. Uczestnictwo polityczne przybiera dwie formy: konwencjonalną (choćby oddanie głosu w wyborach) i niekonwencjonalną (na przykład udział w demonstracjach)². W niniejszej analizie przedmiotem zainteresowania jest

¹ R.A. Dahl, *Demokracja i jej krytycy*, tłum. S. Amsterdamski, Kraków-Warszawa 1995, s. 316, *Demokracja. Filozofia i Praktyka*.

² M. Barrett. D. Pachi, *Civic and Political Engagement Among Youth. Concepts, Forms and Factors*, [w:] *ciż, Youth Civic and Political Engagement*, Routledge 2019, s. 3-4.

konwencjonalna partycypacja polityczna, a konkretnie frekwencja wyborcza, która przybiera wartości pozwalające na przeprowadzenie badań porównawczych. Współcześnie uczestnictwo przenosi się do sfery wirtualnej, a młodzież przestaje być zainteresowana udziałem w wyborach, preferując niekonwencjonalne formy aktywności³. Podkreśla się, że najmłodszy elektorat cechuje się najniższym uczestnictwem wyborczym⁴. Dlatego też celem badawczym tego rozdziału jest sprawdzenie, jak prezentowała się frekwencja w wyborach prezydenckich w Polsce w latach 1990-2025, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności najmłodszych grup wyborców. Aby określić, jak zmieniała się partycypacja na przestrzeni lat, przedstawione zostaną szczegółowe informacje dotyczące kandydatów i frekwencji w poszczególnych głosowaniach w wyborach prezydenta RP po 1989 roku. Dodatkowo zaprezentowana zostanie partycypacja wyborcza województwa małopolskiego.

Wybory prezydenta RP w 1990 roku

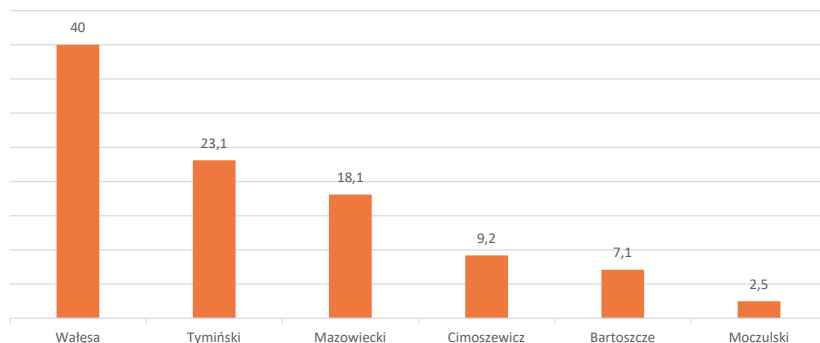
Marszałek sejmu RP w zarządzeniu z 2 października 1990 roku wyznaczył datę wolnych, w pełni demokratycznych wyborów prezydenckich na 25 listopada 1990 roku. Ponowne głosowanie miało odbyć się 9 grudnia tego roku⁵. Uprawnionych do udziału w pierwszym głosowaniu było 27 545 625 obywateli. W wyborach wzięło udział sześciu kandydatów: Roman Bartoszcze, Włodzimierz Cimoszewicz, Tadeusz Mazowiecki, Leszek Moczulski, Stanisław Tymiński oraz Lech

-
- 3 D. Plecka, B. Słobodzian, *Determinanty partycypacji politycznej jako warunki uczestnictwa*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2024, nr 34, s. 12.
 - 4 A. Kądziała, *Partycypacja wyborcza młodych Polaków – uwarunkowania i wyzwania*, „Prawo i Polityka” 2019, nr 9, s. 108.
 - 5 Zarządzenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 października 1990 roku w sprawie wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990 Nr 68 poz. 399).

Wałęsa. Frekwencja wyborcza w pierwszym głosowaniu wyniosła **60,6%**. W miastach frekwencja wyniosła 61,7%, a we wsiach 59,2%⁶. Oto jak prezentowały się wyniki wyborów:

Wykres I

Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 1990 roku w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie T. Żukowski, *Wybory prezydenckie 1990...*, s. 34.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 1990 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

W drugiej turze wyborów wzięli udział Lech Wałęsa i Stanisław Tymiński. Uprawnionych do głosowania było 27 436 078 obywateli. Frekwencja wyniosła 53,4%. Lider „Solidarności” uzyskał ponad 10 mln głosów (74,2%) i został wybrany na prezydenta RP. Tymiński zdobył 25,8% głosów wyborców⁷. Ryszard Szulkin dokonał analizy wyborów głowy państwa, skupiając się na elektoracie poszczególnych kandydatów. Autor wskazał, że młodzi wyborcy preferowali Stanisława Tymińskiego⁸.

⁶ T. Żukowski, *Wybory prezydenckie 1990*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 33-35.

⁷ *Tamże*, s. 34.

⁸ R. Szulkin, *The 1990 Presidential Election in Poland*, „Scandinavian Political Studies” 1993, Vol. 16, No. 4, s. 375.

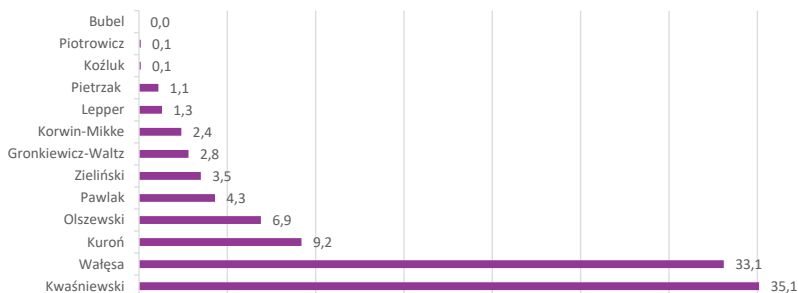
W analizie Tomasza Żukowskiego można znaleźć informację, że na Wałęsę zagłosowało 31% najmłodszego elektoratu (do 25 roku życia)⁹.

Wybory prezydenta RP w 1995 roku

Marszałek sejmu RP w zarządzeniu z 6 września 1995 roku wyznaczył termin wyborów prezydenckich na 5 listopada 1995 roku¹⁰. W wyborach wzięli udział: Leszek Bubel, Hanna Gronkiewicz-Waltz, Janusz Korwin-Mikke, Tadeusz Koźluk, Jacek Kuroń, Aleksander Kwaśniewski, Andrzej Lepper, Jan Olszewski, Waldemar Pawlak, Jan Pietrzak, Kazimierz Piotrowicz, Lech Wałęsa i Tadeusz Zieliński. Do udziału w pierwszej turze uprawnionych było 28 136 332 obywateli. Frekwencja w tym głosowaniu wyniosła 64,7%¹¹. Oto jak prezentowały się wyniki wyborów:

Wykres 2

Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 1995 roku w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie M. Paladę, *Wybory prezydenckie 1995...*, s. 66.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 1995 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

⁹ T. Żukowski, *dz. cyt.*, s. 39.

¹⁰ Zarządzenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 września 1995 roku w sprawie wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1995 Nr 103 poz. 509).

¹¹ M. Paladę, *Wybory prezydenckie 1995*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 65.

W drugiej turze wyborów znaleźli się ówczesny prezydent RP Lech Wałęsa oraz Aleksander Kwaśniewski. Uprawnionych do głosowania było 28 062 409 wyborców. Frekwencja w ponownym głosowaniu wyniosła 68,2%. Na prezydenta RP w 1995 roku wybrano Aleksandra Kwaśniewskiego, któremu udało się zdobyć ponad 9,7 mln głosów, tj. 51,7%. Wałęsa zdobył 48,3% głosów¹². Warto przywołać badania preferencji politycznych Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) z lipca 1995 roku, które wskazują, że wyborcy w wieku do 24 lat deklarowali oddanie głosu na: Hannę Gronkiewicz-Waltz (21%), Jacka Kuronia (15%) i Aleksandra Kwaśniewskiego (21%)¹³. Istotny mógł być również fakt, że Kwaśniewski pełnił funkcję ministra ds. młodzieży, a w swojej kampanii wyborczej chętnie kierował postulatami do najmłodszego elektoratu.

Wybory prezydenta RP w 2000 roku

Marszałek sejmu w postanowieniu z 16 czerwca 2000 roku zarządził wybory prezydenckie na 8 października 2000 roku¹⁴. W tychże wyborach 29 122 304 osoby były uprawnione do głosowania. Frekwencja wyniosła 61,12%. W wyborach wzięli udział: Aleksander Kwaśniewski, Andrzej Olechowski, Marian Krzaklewski, Jarosław Kalinowski, Andrzej Lepper, Janusz Korwin-Mikke, Lech Wałęsa, Jan Łopuszański, Dariusz Grabowski, Piotr Ikonowicz, Tadeusz Wilecki i Bogdan Pawłowski¹⁵. Oto jak prezentowały się wyniki wyborów:

¹² *Tamże*, s. 66.

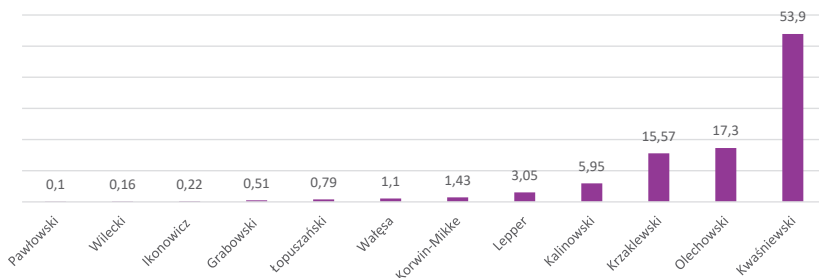
¹³ CBOS, *Wybory prezydenckie. Preferencje w lipcu '95*, „Komunikat z Badań” 1995, nr 121, s. 8-9, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/1995/K_121_95.PDF – 14 IV 2025.

¹⁴ Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 czerwca 2000 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2000 Nr 49 poz. 565).

¹⁵ *Wyniki oficjalne*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb.html> – 14 IV 2025.

Wykres 3

Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2000 roku w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: prezydent2000.pkw.gov.pl.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2000 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

Bezprecedensowy okazał się wynik ówczesnego prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego, który już w pierwszej turze uzyskał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów (53,9%), zapewniając sobie tym samym kolejną kadencję w Pałacu Prezydenckim. Frekwencja spadła w porównaniu do tej z 1995 roku. Najwyższą wartość osiągnęła w województwie pomorskim (62,83%), a najniższą w województwie opolskim (51,28%)¹⁶. W województwie małopolskim wyniosła 62,22%¹⁷.

Wybory prezydenta RP w 2005 roku

Marszałek sejmu w postanowieniu z 23 maja 2005 roku zarządził datę przeprowadzenia wyborów prezydenckich na 9 października

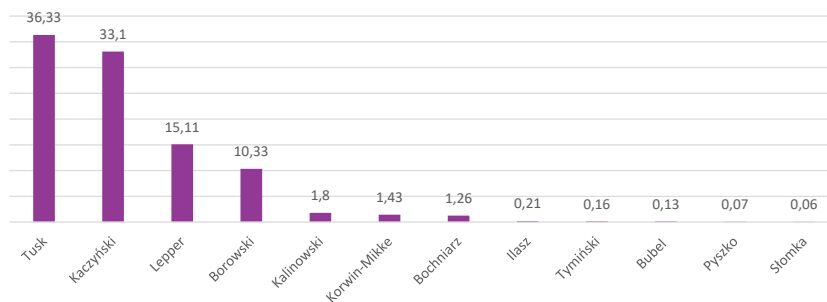
¹⁶ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/so/so.html> – 14 IV 2025.

¹⁷ *Tamże*.

2005 roku¹⁸. Uprawnionych do głosowania było 30 260 027 obywateli. Frekwencja w pierwszej turze wyborów wyniosła **49,74%**, a w drugiej turze **50,99%**. W pierwszej turze wyborów najchętniej głosowano w województwie mazowieckim (54,55%), a najniższa frekwencja była w województwie opolskim (41,24%). Mieszkańcy miast wykazali się frekwencją na poziomie 52,4%, a mieszkańcy wsi – 45,06%¹⁹. Partycypacja wyborcza okazała się najniższa w porównaniu do wyborów prezydenckich z 1990, 1995 i 2000 roku. W wyborach wzięli udział: Henryka Bochniarz, Marek Borowski, Leszek Bubel, Liwiusz Iłasz, Lech Kaczyński, Jarosław Kalinowski, Janusz Korwin-Mikke, Andrzej Lepper, Jan Pyszko, Adam Słomka, Donald Tusk i Stanisław Tymiński²⁰. Oto jak prezentowały się wyniki wyborów:

Wykres 4

Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2005 roku w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: wybory2005.pkw.gov.pl.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2005 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

¹⁸ Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 23 maja 2005 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2005 Nr 92 poz. 766).

¹⁹ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/F/index.htm> – 14 IV 2025.

²⁰ *Wyniki głosowania*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm> – 14 IV 2025.

W drugiej turze wyborów zmierzyli się Donald Tusk i Lech Kaczyński, uzyskując odpowiednio 45,96% i 54,04% głosów²¹. W ponownym głosowaniu najwyższa frekwencja była w województwie mazowieckim (56,59%), a najniższa w województwie opolskim (42,72%). Partycypacja wyborcza mieszkańców wsi wyniosła 45,72%, a osób zamieszkujących miasta – 54,03%²². Mirosława Grabowska zwraca uwagę na fakt, że młodzi wyborcy w 2005 roku chętniej deklarowali głosowanie na Tuska niż na Kaczyńskiego²³. Frekwencja w województwie małopolskim wyniosła 52,98% w pierwszej turze i 56,16% w drugim głosowaniu²⁴.

Wybory prezydenta RP w 2010 roku

Marszałek sejmu w postanowieniu z 21 kwietnia 2010 roku wyznaczył datę wyborów prezydenckich na 20 czerwca 2010 roku²⁵, w związku z opróżnieniem urzędu na skutek śmierci ówczesnego prezydenta Lecha Kaczyńskiego w katastrofie smoleńskiej. W pierwszej turze uprawnionych do głosowania było 30 813 005 obywateli. Frekwencja wyniosła 54,94%, a więc wzrosła w porównaniu do wyborów w 2005 roku. Najliczniej wyborcy udali się do urn w województwie mazowieckim (61,24%), a najgorsza frekwencja przypadła na województwo opolskie (46,59%)²⁶. W miastach frekwencja wyniosła 58,1%, a na wsiach

²¹ *Tamże*.

²² *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/F/index.htm> – 14 IV 2025.

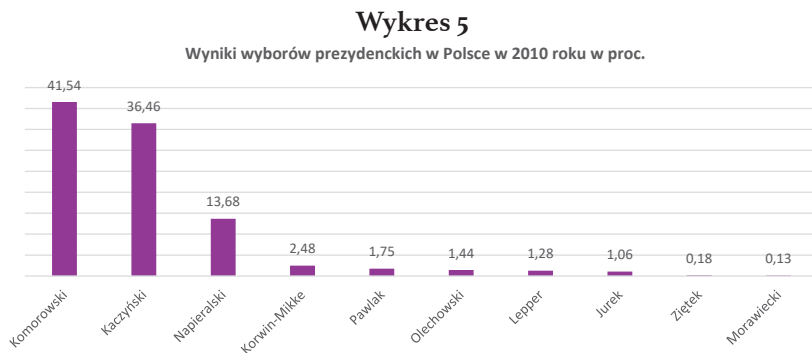
²³ M. Grabowska, *Polskie wybory 2005*, „Znak” 2005, nr 607, s. 9.

²⁴ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/F/index.htm> – 14 IV 2025.

²⁵ Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 kwietnia 2010 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2010 Nr 65 poz. 405).

²⁶ *Wyniki głosowania*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm> – 14 IV 2025.

49,26%²⁷. W wyborach wzięli udział: Marek Jurek, Jarosław Kaczyński, Bronisław Komorowski, Janusz Korwin-Mikke, Andrzej Lepper, Kornel Morawiecki, Grzegorz Napieralski, Andrzej Olechowski, Waldemar Pawlak i Bogusław Ziętek²⁸. Oto jak prezentowały się wyniki wyborów:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: prezydent2010.pkw.gov.pl.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2010 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

Do drugiej tury wyborów zakwalifikowali się Komorowski oraz Kaczyński. Uprawnionych do głosowania było 30 833 924 obywateli. Frekwencja wyniosła 55,31%. Kandydat PiS uzyskał 46,99% głosów, a kandydat PO – 53,01%²⁹. Na prezydenta RP w 2010 roku wybrano Bronisława Komorowskiego. Najliczniej głosowali mieszkańcy województwa mazowieckiego (61,55%), a najniższa frekwencja była w województwie opolskim (46,67%). Frekwencja w miastach wyniosła 57,57%, a we

²⁷ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/F/index.htm> – 14 IV 2025.

²⁸ *Lista kandydatów*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/KOMITETY/kan.html> – 14 IV 2025.

²⁹ *Wyniki głosowania*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm> – 14 IV 2025.

wsicach 51,25%³⁰. Frekwencja w województwie małopolskim wyniosła 57,46% w pierwszej turze i 59,02% w drugim głosowaniu³¹.

Wybory prezydenta RP w 2015 roku

Marszałek sejmiku w postanowieniu z 4 lutego 2015 roku wyznaczył datę wyborów na 10 maja 2015 roku³². W wyborach wzięli udział: Grzegorz Braun, Andrzej Duda, Adam Jarubas, Bronisław Komorowski, Janusz Korwin-Mikke, Marian Kowalski, Paweł Kukiz, Magdalena Ogórek, Janusz Palikot, Paweł Tanajno i Jacek Wilk. W pierwszej turze uprawnionych do głosowania było 30 688 570 obywateli³³. Frekwencja wyniosła 48,96%, będąc tym samym najniższą w historii wyborów prezydenckich w Polsce. Najchętniej głosowali mieszkańcy województwa mazowieckiego (54,91%), a najmniej wyborców wybrało się do urn w województwie warmińsko-mazurskim (42,03%)³⁴. W miastach frekwencja wyniosła 52,0%, a we wsiach 45,1%³⁵. W pierwszym głosowaniu wzięło udział 43,7% młodych uprawnionych do głosowania, a sondaż Ipsos wskazywał, że najchętniej oddali głosy na Pawła Kukiza (41,1%)³⁶. Oto jak prezentowały się wyniki wyborów:

³⁰ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/F/index.htm> – 14 IV 2025.

³¹ *Tamże*.

³² Postanowienie Marszałka Sejmu RP z dnia 4 lutego 2015 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2015 poz. 188).

³³ M. Kowalski, P. Śleszyński, *Wybory prezydenckie 2015*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. ciż, Warszawa 2018, s. 207.

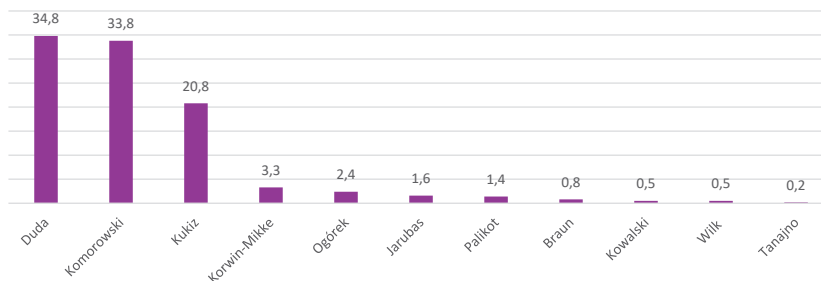
³⁴ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] https://prezydent2015.pkw.gov.pl/317_Frekwencja.html – 14 IV 2025.

³⁵ M. Kowalski, P. Śleszyński, *dz. cyt.*, s. 212.

³⁶ A. Kądziała, *dz. cyt.*, s. 112.

Wykres 6

Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2015 roku w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: prezydent2015.pkw.gov.pl.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2015 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

Do drugiej tury wyborów zakwalifikowali się Duda oraz Komorowski. Frekwencja w ponownym głosowaniu wyniosła 55,34%. Ówczesny prezydent uzyskał 48,45% głosów, tracąc tym samym mandat na rzecz Dudy, któremu udało się zebrać 51,55% głosów³⁷. Najliczniej zagłosowali mieszkańcy województwa mazowieckiego (61,58%), a najsłabiej – województwa opolskiego (47,27%)³⁸. Dane *late poll* wskazywały, że w drugiej turze wyborów młodzi chętniej głosowali na Dudę (59,9%) niż na Komorowskiego (40,1%)³⁹. Frekwencja w miastach wyniosła 58,3%, a we wsiach 51%⁴⁰. W województwie małopolskim osiągnęła ona wartość 52,16% w pierwszym głosowaniu i 58,88% w drugiej turze⁴¹.

³⁷ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] https://prezydent2015.pkw.gov.pl/319_Pierwsze_glosowanie.html – 14 IV 2025.

³⁸ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] https://prezydent2015.pkw.gov.pl/324_Frekwencja.html – 14 IV 2025.

³⁹ A. Kądziała, *dz. cyt.*, s. 113.

⁴⁰ M. Kowalski, P. Śleszyński, *dz. cyt.*, s. 218.

⁴¹ *Frekwencja*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] https://prezydent2015.pkw.gov.pl/324_Frekwencja.html – 14 IV 2025.

Wybory prezydenckie w 2020 roku

Marszałek sejmu w postanowieniu z 5 lutego 2020 roku wyznaczyła termin wyborów prezydenckich na 10 maja 2020 roku⁴². Jednakże z powodu pandemii COVID-19 i związanych z nią obostrzeń sanitarnych pojawiły się wątpliwości, czy wybory mogą odbyć się w wyznaczonym terminie, nie naruszając zdrowia i życia wyborców, a także członków komisji. Pojawiła się wówczas idea, aby głosowanie przeprowadzić w trybie korespondencyjnym, co nie spotkało się z aprobatą obywateli i opozycji, a także wzbudziło wątpliwości prawne⁴³. Ostatecznie marszałek sejmu wydała kolejne postanowienie (z 3 czerwca 2020 roku), wyznaczające nowy termin przeprowadzenia głosowania na 28 czerwca 2020 roku⁴⁴. W wyborach wzięli udział: Andrzej Duda, Rafał Trzaskowski, Szymon Hołownia, Krzysztof Bosak, Władysław Kosiniak-Kamysz, Robert Biedroń, Stanisław Żółtek, Marek Jakubiak, Paweł Tanajno, Waldemar Witkowski i Mirosław Piotrowski. Uprawnionych do głosowania było 30 204 792 wyborców. Frekwencja wyniosła 64,51%. Najliczniej obywatele stawili się przy urnach wyborczych w województwie mazowieckim (70,34%), a najniższa mobilizacja była w województwie opolskim (56,68%). Frekwencja w miastach wyniosła 65,9%, a w ośrodkach wiejskich 61,76%⁴⁵. Z sondażu Ipsos wynika, że

⁴² Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 lutego 2020 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2020 poz. 184).

⁴³ Zob. np. Sieć Obywatelska Watchdog Polska, *Wydane dane, czyli po co nam państwo prawa*, [on-line:] https://backend.sprawdzamyjakjest.pl/media/annotations/mission/report_file/raport_wydane_dane.pdf – 14 IV 2025.

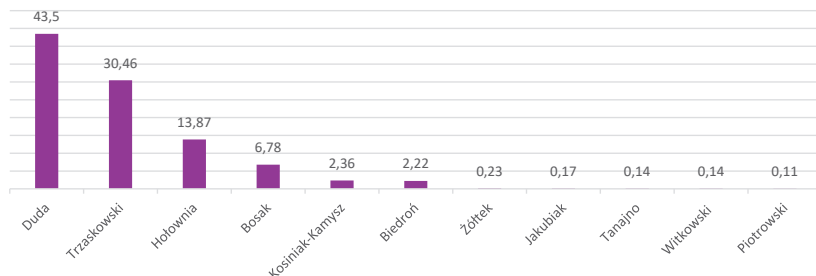
⁴⁴ Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 3 czerwca 2020 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2020 poz. 988).

⁴⁵ *Frekwencja w pierwszej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r.*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent20200628.pkw.gov.pl/prezydent20200628/pl/frekwencja/1/Koniec/pl> – 14 IV 2025.

w pierwszym głosowaniu w grupie wiekowej 18-29 lat frekwencja wyniosła 64%, będąc drugim najsłabszym wynikiem (gorsza frekwencja była w grupie 60+ i wyniosła 55,4%)⁴⁶. Poniżej przedstawiono wyniki tych wyborów:

Wykres 7

Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2020 roku w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: prezydent2020.pkw.gov.pl.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2020 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

Do udziału w ponownym głosowaniu dopuszczono ówczesnego prezydenta RP Andrzeja Dudę oraz Rafała Trzaskowskiego, kandydata Koalicji Obywatelskiej. Uprawnionych do głosowania było 30 268 543 obywateli, a frekwencja wyborcza wyniosła 68,18%. Najchętniej głosowano w województwie mazowieckim (73,8%), a najniższa frekwencja była w województwie opolskim (59,92%). W miastach w głosowaniu wzięło udział 69,04% uprawnionych, a w ośrodkach wiejskich 66,4%⁴⁷. Duda otrzymał 51,03% głosów, wygrywając tym

⁴⁶ *Wyniki głosowania. Sondaż late poll IPSOS, TVN24*, [on-line:] <https://tvn24.pl/wybory-prezydenckie-2020/i-tura/wyniki-sondazowe-pierwsza-tura-14-IV-2025>.

⁴⁷ *Frekwencja w drugiej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r.*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent20200628.pkw.gov.pl/prezydent20200628/pl/frekwencja/2/Koniec/pl-14-IV-2025>.

samym drugim z rzędu wybory prezydenckie. Trzaskowski otrzymał 48,97% głosów⁴⁸. Posługując się danymi zgromadzonymi przez Ipsos, można wskazać, że w drugiej turze młodzi osiągnęli frekwencję na poziomie 67,2% i byli trzecią najbardziej zmobilizowaną grupą wyborców⁴⁹. Frekwencja w województwie małopolskim wyniosła 67,22% w pierwszej turze i 70,38% w drugim głosowaniu⁵⁰.

Wybory prezydenta RP w 2025 roku

Marszałek sejmiku w postanowieniu z 15 stycznia 2025 roku zarządził wybory na 18 maja 2025 roku⁵¹, otwierając tym samym jedną z najdłuższych kampanii prezydenckich w historii Polski⁵². W wyborach wzięli udział: Rafał Trzaskowski, Karol Nawrocki, Sławomir Mentzen, Grzegorz Braun, Szymon Hołownia, Adrian Zandberg, Magdalena Biejat, Joanna Senyszyn, Krzysztof Stanowski, Marek Jakubiak, Marek Woch, Maciej Maciak i Artur Bartoszewicz. Uprawnionych do głosowania było 29 252 340 obywateli. Frekwencja wyniosła rekordowe 67,31%. Jak można się już spodziewać, najbardziej zmobilizowanym województwem okazało się mazowieckie, aż 73,4% uprawnionych osób wzięło udział w głosowaniu. Najniższa frekwencja była ponownie

⁴⁸ *Wyniki głosowania w drugiej turze*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent20200628.pkw.gov.pl/prezydent20200628/pl/wyniki/2/pl> – 14 IV 2025.

⁴⁹ *Sondażowe wyniki wyborów*, TVN24, [on-line:] <https://tvn24.pl/wybory-prezydenckie-2020/ii-tura/wyniki-sondazowe-druga-tura> – 14 IV 2025.

⁵⁰ *Frekwencja w drugiej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r....*

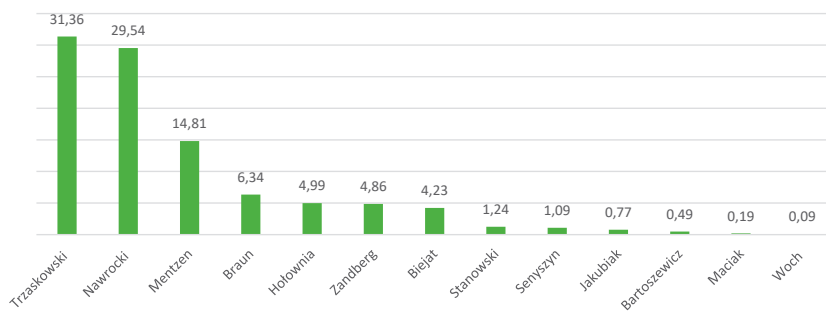
⁵¹ Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2025 poz. 48).

⁵² Dłuższe były tylko kampanie w wyborach prezydenckich w 2005 roku oraz w 2020 roku (licząc od pierwszego postanowienia marszałka sejmiku).

w województwie opolskim 57,64%. W miastach partycypacja wyborcza wyniosła 68,34%, a w ośrodkach wiejskich 64,78%⁵³. Dzięki danym udostępnionym przez Ipsos można wskazać, że frekwencja młodych wyborców wyniosła 72,8%, co było drugim najlepszym wynikiem wśród poszczególnych grup wiekowych⁵⁴. Oto wyniki tych wyborów:

Wykres 8

Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: wybory.gov.pl.

Opis: Wykres przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku w procentach. Wykres uwzględnia wyniki wyborcze i nazwiska kandydatów.

Do drugiej tury wyborów dostali się Rafał Trzaskowski oraz Karol Nawrocki. Uprawnionych do głosowania było 29 363 722 obywateli. Frekwencja wyniosła aż 71,63%, co jest najlepszym wynikiem w historii wyborów prezydenckich w Polsce po 1989 roku. Jeśli chodzi o frekwencję w poszczególnych województwach, liderem w największej

⁵³ *Frekwencja w pierwszym głosowaniu w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r.*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/frekwencja/Koniec/pl> – 14 IV 2025.

⁵⁴ B. Żurawicz, *Wybory prezydenckie 2025. Tak głosowaliśmy. Sześć interaktywnych grafik mówiących wszystko o wyborach*, TVN24, [on-line:] <https://tvn24.pl/polska/wybory-prezydenckie-2025-wyniki-jak-glosowali-polacy-st8464566> – 14 IV 2025.

mobilizacji wyborczej pozostaje województwo mazowieckie z wynikiem 77,51%. Najniższą frekwencję po raz kolejny odnotowano w województwie opolskim – 62,61%. W miastach zagłosowało 72,84% uprawnionych, a we wsiach 69,04%⁵⁵. W drugiej turze, jak wynika z *late poll* Ipsosu, najmłodszy elektorat osiągnął frekwencję na poziomie 76,3%. Warto dla porównania przytoczyć frekwencję pozostałych grup wiekowych: 30-39 lat – 72%, 40-49 lat – 74,5%, 50-59 lat – 78,6%, 60 i więcej lat – 64,3%⁵⁶. W województwie małopolskim frekwencja w pierwszej turze wyniosła 69,71%, a w ponownym głosowaniu 73,96%⁵⁷.

Zbiorne dane frekwencyjne

Dla lepszego zobrazowania zmian we frekwencji wyborczej poniżej przedstawiono dane pochodzące z pierwszych tur wyborów prezydenckich w Polsce w latach 1990-2025. Frekwencja w wyborach w latach 1990-2000 utrzymywała się powyżej 60%, od 1995 roku obserwowalny był spadek w partycypacji wyborczej, szczególnie drastyczny w 2005 roku. Jednak od 2015 roku frekwencja przejawia tendencję wzrostową.

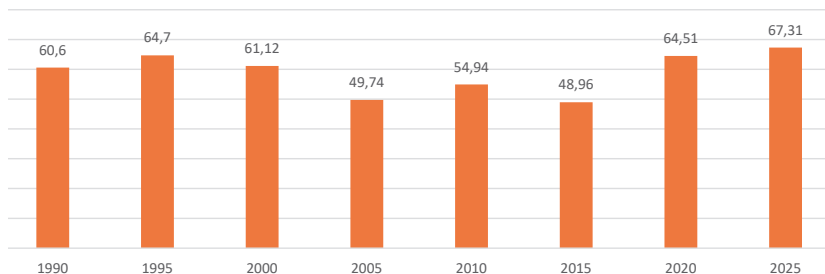
55 *Frekwencja w ponownym głosowaniu w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r.*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/2/frekwencja/Koniec/pl> – 14 IV 2025.

56 *Wybory prezydenckie 2025. Twoje interaktywne centrum wyborcze. Pokazujemy, kto i jak głosował*, TVN24, [on-line:] <https://tvn24.pl/polska/wyniki-wyborow-prezydenckich-2025-jak-glosowali-polacy-interaktywne-grafiki-i-wykresy-st8486765> – 14 IV 2025.

57 *Frekwencja w ponownym głosowaniu w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r....*

Wykres 9

Frekwencja wyborcza w pierwszych turach wyborów prezydenckich
w latach 1990-2025 w proc.

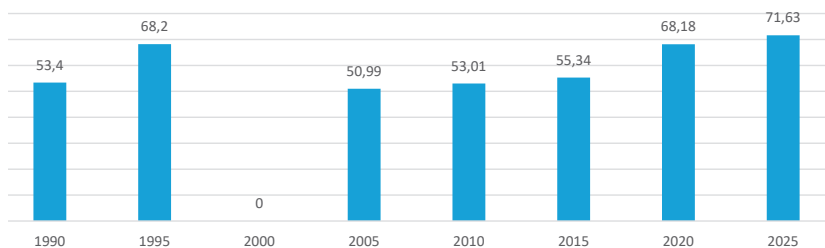
Źródło: Opracowanie własne.

Opis: Wykres przedstawia frekwencję wyborczą w pierwszym głosowaniu w poszczególnych wyborach prezydenckich.

Warto w taki sam sposób spojrzeć na dane frekwencyjne z ponownych głosowań. Widoczna jest tendencja wzrostowa już od 2005 roku. Należy przypomnieć, że w 2000 roku wybory zostały rozstrzygnięte w pierwszym głosowaniu.

Wykres 10

Frekwencja wyborcza w drugich turach wyborów prezydenckich
w latach 1990-2025 w proc.

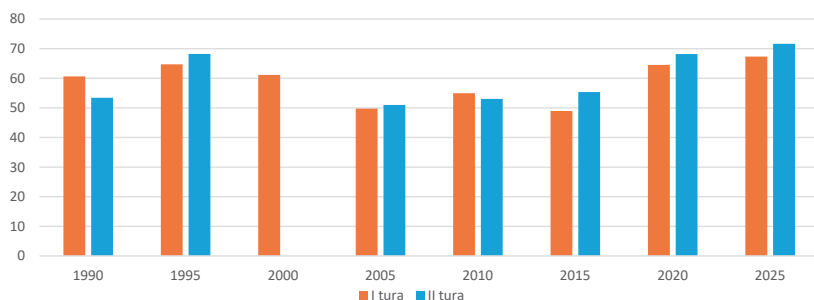
Źródło: Opracowanie własne.

Opis: Wykres przedstawia frekwencję wyborczą w drugim głosowaniu w poszczególnych wyborach prezydenckich.

Ciekawe jest także zestawienie danych frekwencyjnych z wszystkich głosowań w wyborach prezydenckich w Polsce w latach 1990-2025. W większości przypadków frekwencja w drugiej turze wyborów jest wyższa w porównaniu do pierwszego głosowania.

Wykres II

Frekwencja w wyborach prezydenckich w latach 1990-2025 w proc.

Źródło: Opracowanie własne.

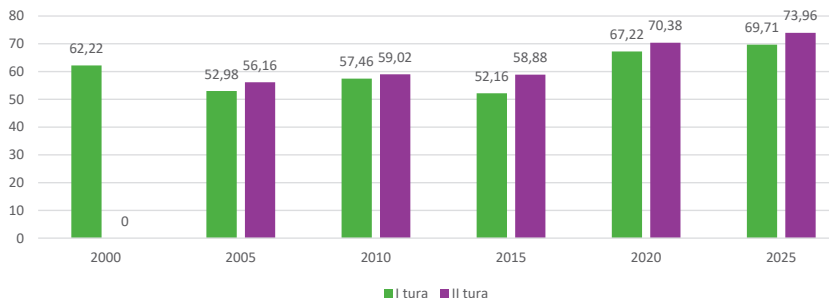
Opis: Wykres przedstawia frekwencję wyborczą w poszczególnych wyborach prezydenckich.

Warto w sposób zbiorczy przedstawić też dane frekwencyjne pochodzące z wyborów prezydenckich w województwie małopolskim. Także w tym przypadku frekwencja w pierwszej turze ma tendencję wzrostową od 2015 roku, a w ponownym głosowaniu partycypacja stale rośnie od 2005 roku⁵⁸. Frekwencja w drugiej turze jest wyższa w porównaniu do pierwszego głosowania. Partycypacja w województwie małopolskim jest na dobrym poziomie, region ten często wykazywał się drugą najlepszą frekwencją, tuż po województwie mazowieckim.

⁵⁸ Poza nieznacznym spadkiem w 2015 roku.

Wykres 12

Frekwencja wyborcza województwa małopolskiego w wyborach prezydenckich w latach 2000-2025

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Opis: Wykres przedstawia frekwencję wyborczą w województwie małopolskim w wyborach prezydenckich w latach 2000-2025.

Podsumowanie

Patrząc na zbiorcze zestawienie danych dotyczących partycypacji wyborczej, można wyciągnąć następujące wnioski. Partycypacja w pierwszym głosowaniu w wolnych wyborach prezydenckich po 1989 roku była na dostatecznym poziomie, a w wyborach 1995 roku zwiększyła się. Frekwencja wyborcza w drugiej turze wyborów z reguły jest wyższa niż w pierwszym głosowaniu (inaczej było w 1990 i 2010 roku). Partycypacja w ponownym głosowaniu wzrasta stale od 2005 roku, a od 2015 roku podnosi się także mobilizacja wyborców w pierwszej turze. Największa frekwencja obserwowalna jest zazwyczaj w województwie mazowieckim, a najniższa w województwie opolskim. Mieszkańcy miast z reguły wykazują się większą partycypacją wyborczą niż mieszkańcy ośrodków wiejskich. Partycypacja wyborcza w Małopolsce z reguły jest na wyższym poziomie niż frekwencja ogólnopolska. W drugiej turze bierze udział więcej uprawnionych do głosowania niż w pierwszym

terminie wyborów. Biorąc pod uwagę frekwencję najmłodszego elektoratu w wyborach prezydenckich w 2020 i 2025 roku, należy stwierdzić, że nie jest to najslabiej zmobilizowana grupa wyborcza. Nie sposób określić jednak, czy taki stan rzeczy utrzyma się w przyszłości. Pozytywnym aspektem jest zauważalny wzrost frekwencji wyborczej wśród tego elektoratu. Analizy CBOS wskazują, że zainteresowanie młodzieży polityką wzrosło w 2020 roku dwukrotnie (w porównaniu do 2019 roku), ale wciąż było na dość niskim poziomie 4% (choć bardzo duże zainteresowanie polityką deklaruje 5% ogółu badanych). W tym samym czasie zaobserwowano spadek odsetka twierdzących, że polityka w ogóle ich nie interesuje. Dodatkowo zwiększa się liczba osób deklarujących chęć udziału w wyborach⁵⁹.

Demokracja jest oparta na uczestnictwie, a obowiązkiem państwa jest edukowanie swoich obywateli w kwestii istoty zaangażowania na rzecz dobra wspólnego. Frekwencja wyborcza w ostatnich latach znacząco wzrosła, co jest oznaką sprawnego działania państwa w tym zakresie.

Bibliografia

Źródła pierwotne

- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 czerwca 2000 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2000 Nr 49 poz. 565).
- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 23 maja 2005 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2005 Nr 92 poz. 766).
- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 kwietnia 2010 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2010 Nr 65 poz. 405).

⁵⁹ CBOS, *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne młodych Polaków na tle ogółu badanych*, „Komunikat z Badań” 2021, nr 16, s. 3-4, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_016_21.PDF – 14 IV 2025.

- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lutego 2015 roku o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2015 poz. 188).
- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 lutego 2020 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2020 poz. 184).
- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 3 czerwca 2020 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2020 poz. 988).
- Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 stycznia 2025 roku w sprawie zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2025 poz. 48).
- Zarządzenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 października 1990 roku w sprawie wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1990 Nr 68 poz. 399).
- Zarządzenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 września 1995 roku w sprawie wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1995 Nr 103 poz. 509).

Opracowania zwarte

- Barrett M., Pachi D., *Civic and Political Engagement Among Youth. Concepts, Forms and Factors*, [w:] M. Barrett, D. Pachi, *Youth Civic and Political Engagement*, Routledge 2019 s. 1-21, <https://doi.org/10.4324/9780429025570-1>.
- Dahl R.A., *Demokracja i jej krytycy*, tłum. S. Amsterdamski, Kraków–Warszawa 1995, *Demokracja. Filozofia i Praktyka*.
- Kowalski M., Śleszyński P., *Wybory prezydenckie 2015*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 207-220.
- Palade M., *Wybory prezydenckie 1995*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 65-73.
- Żukowski T., *Wybory prezydenckie 1990*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 33-44.

Artykuły w czasopismach i periodykach

- Grabowska M., *Polskie wybory 2005*, „Znak” 2005, nr 607, s. 5-13.
- Kądziała A., *Partycypacja wyborcza młodych Polaków – uwarunkowania i wyzwania*, „Prawo i Polityka” 2019, nr 9, s. 104-124.
- Plecka D., Słobodzian B., *Determinanty partycypacji politycznej jako warunki uczestnictwa*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2024, nr 34, s. 11-23, <https://doi.org/10.19195/1643-0328.34.2>.

Szulkin R., *The 1990 Presidential Election in Poland*, „Scandinavian Political Studies” 1993, Vol. 16, No. 4, s. 359-381, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.1993.tb00045.x>.

Netografia

CBOS, *Wybory prezydenckie. Preferencje w lipcu '95*, „Komunikat z Badań” 1995, nr 121, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/1995/K_121_95.PDF.

CBOS, *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne młodych Polaków na tle ogółu badanych*, „Komunikat z Badań” 2021, nr 16, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_016_21.PDF.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/so/so.html>.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/F/index.htm>.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/F/index.htm>.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/F/index.htm>.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] https://prezydent2015.pkw.gov.pl/317_Frekwencja.html.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] https://prezydent2015.pkw.gov.pl/319_Pierwsze_glosowanie.html.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] https://prezydent2015.pkw.gov.pl/324_Frekwencja.html.

Frekwencja w pierwszej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r., Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent20200628.pkw.gov.pl/prezydent20200628/pl/frekwencja/1/Koniec/pl>.

Frekwencja w drugiej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r., Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent20200628.pkw.gov.pl/prezydent20200628/pl/frekwencja/2/Koniec/pl>.

Frekwencja, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/F/index.htm>.

Frekwencja w pierwszym głosowaniu w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r., Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/frekwencja/Koniec/pl>.

Frekwencja w ponownym głosowaniu w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r., Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory.gov.pl/prezydent2025/pl/2/frekwencja/Koniec/pl>.

- Lista kandydatów*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/KOMITETY/kan.html>.
- Sieć Obywatelska Watchdog Polska, *Wydane dane, czyli po co nam państwo prawa*, [on-line:] https://backend.sprawdzamyjakjest.pl/media/annotations/mision/report_file/raport_wydane_dane.pdf.
- Sondażowe wyniki wyborów*, TVN24, [on-line:] <https://tvn24.pl/wybory-prezydenckie-2020/ii-tura/wyniki-sondazowe-druga-tura>.
- Wybory prezydenckie 2025. Twoje interaktywne centrum wyborcze. Pokazujemy, kto i jak głosował*, TVN24, [on-line:] <https://tvn24.pl/polska/wyniki-wyborow-prezydenckich-2025-jak-glosowali-polacy-interaktywne-grafiki-i-wykresy-st8486765>.
- Wyniki głosowania w drugiej turze. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent20200628.pkw.gov.pl/prezydent20200628/pl/wyniki/2/pl>.
- Wyniki głosowania. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm>.
- Wyniki głosowania. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm>.
- Wyniki głosowania. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm>.
- Wyniki głosowania*, TVN24, [on-line:] <https://tvn24.pl/wybory-prezydenckie-2020/i-tura/wyniki-sondazowe-pierwsza-tura>.
- Wyniki oficjalne*, Państwowa Komisja Wyborcza, [on-line:] <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb.html>.
- Żurawicz B., *Wybory prezydenckie 2025. Tak głosowaliśmy. Sześć interaktywnych grafik mówiących wszystko o wyborach*, TVN24, [on-line:] <https://tvn24.pl/polska/wybory-prezydenckie-2025-wyniki-jak-glosowali-polacy-st8464566>.

Abstrakt

Celem rozdziału jest przedstawienie poziomu partycypacji wyborczej w polskich wyborach prezydenckich w latach 1990-2025. W tym celu posłużono się metodami badawczymi stosownymi dla nauk o polityce, szczególnie analizą treści zastanych i metodą porównawczą. W sposób ilościowy zbadano frekwencję wyborczą, na poziomie ogólnokrajowym oraz wojewódzkim, a także

z uwzględnieniem podziału na pierwszą i drugą turę głosowania. Partycypacja w wyborach prezydenckich jest na dostatecznym poziomie i wzrasta od 2015 roku, podobnie jak uczestnictwo w nich najmłodszego elektoratu. W pracy wykazano, że najwyższa frekwencja jest z reguły w województwie mazowieckim, a najniższa w opolskim. Partycypacja w Małopolsce jest od 2000 roku wyższa niż średnia ogólnopolska. Uczestnictwo w życiu politycznym jest istotą demokracji, co najwyraźniej ukazuje się w procesie wyborczym. Biorąc pod uwagę dane dotyczące aktualnej frekwencji wyborczej w Polsce, można założyć, że udział w głosowaniu jest dla Polaków ważnym elementem angażowania się w proces demokratyczny.

Słowa kluczowe: partycypacja, frekwencja wyborcza, wybory prezydenckie, Małopolska, młodzież

Abstract

Electoral Participation – Presidential Elections in Poland from 1990 to 2025

The aim of this chapter is to present the level of electoral participation in Polish presidential elections from 1990 to 2025. To achieve this, research methods appropriate for political science were employed, particularly content analysis of existing materials and the comparative method. Voter turnout was quantitatively examined at both the national and voivodeship levels, including distinctions between the first and second rounds of voting. Participation in presidential elections is at a sufficient level and has been increasing since 2015, as has the involvement of the youngest segment of the electorate. The study shows that voter turnout is usually highest in the Mazowieckie Voivodeship and lowest in the Opolskie Voivodeship. Since 2000, participation in Lesser Poland has been higher than the national average. Participation in political life is the essence of democracy, which is most clearly reflected in the electoral process. Considering the current voter turnout data in Poland, it can be assumed that voting is an important element of democratic engagement for Polish citizens.

Keywords: participation, voter turnout, presidential election, Lesser Poland, youth

MONIKA BANAS
MAŁGORZATA KIWIOR-FILO

ROZDZIAŁ V

Partycypacja wyborcza w refleksji politologicznej

Wstęp

W porządku demokratycznym głos obywateli stanowi fundamentalny komponent w procesie podejmowania decyzji politycznych każdego szczebla: lokalnego, regionalnego, ogólnokrajowego i ponadkrajowego (np. poziom Unii Europejskiej). Definicja demokracji – przy wielości demokratycznych odsłon – eksponuje element obywatelskości oraz podmiotowości. Wybrzmiewa to szczególnie w słowach wypowiedzianych w 1863 roku przez Abrahama Lincolna, że „demokracja to rządy ludu, przez lud i dla ludu”¹. Co prawda w samym przemówieniu nie padło słowo demokracja, jednak z kontekstu wynika, że chodzi o władzę przynależną obywatelom. Obywatelstwo staje się więc warunkiem koniecznym dla uprawnomocnionego sprawowania władzy. Ale czy tylko? Otóż nie. Bo czymże jest samo obywatelstwo jak nie administracyjną decyzją o przynależności konkretnej jednostki do

¹ G. Swoboda, *Gettysburg*, Warszawa 2010, s. 312-313, *Ars Belli*.

konkretnego państwa? Obywatelstwo jest zatem pasywne. Jego opozycją natomiast staje się obywatelskość, rozumiana – w uproszczony sposób – jako świadome i dobrowolne zaangażowanie w sprawy kraju, w którym jednostka żyje, mieszka, pracuje².

Świadome i dobrowolne zaangażowanie jest pochodną dyspozycji jednostki do podejmowania wysiłku poznawania otaczającej rzeczywistości, prób (z)rozumienia procesów w niej zachodzących, aktorów w niej obecnych, związków przyczynowo-skutkowych formujących uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne.

Wielość, kompleksowość oraz złożoność powyższych fenomenów, ulegających dodatkowo szybkim transformacjom tak typowym dla ponowoczesnych społeczeństw, może działać zniechęcająco na jednostki w kwestii aktywnej partycypacji w życiu wspólnotowym. Zbyt skomplikowana struktura rzeczywistości staje się obciążeniem i pewnego rodzaju zaporą utrudniającą zaangażowanie na innych obszarach niż prywatny, bezpośrednio związany z indywidualną czy rodzinną egzystencją.

Myślenie o grupie wykraczającej poza najbliższe sąsiedztwo, takiej jak np. społeczeństwo czy naród, powstaje pod wpływem więzi odczuwanej z innymi jednostkami. Zbudowanie takiej więzi nie jest łatwe, czego dowodem mogą być np. wspólnoty mieszkaniowe, nierzadko zmagające się z problemem osiągnięcia konsensu w spornej sprawie czy – w znacznie szerszym kontekście – wybory parlamentarne lub prezydenckie.

Wspomniana więź nie dość, że musi istnieć, to dodatkowo powinna być relatywnie trwała, wykraczająca poza jednostkowe życie. W ten sposób scala wokół wspólnych idei pokolenia, stając się mostem łączącym przeszłość z teraźniejszością i przyszłością.

² Celowo zostało użyte słowo kraj, aby wskazać na konstrukt ideowy, szerszy niż konstrukt organizacyjno-administracyjny utożsamiany, w wąskim rozumieniu, z państwem.

Więź wspólnotowa, bez względu na liczebność grupy, jest ufundowana na wspólnie podzielanych wartościach, wyznaczających wzorce akceptowanych zachowań oraz działań. Wspólnota lub zbieżność wartości, także politycznych, integruje, scala, wyzwala potencjał sprawczy – zarówno jednostkowy, jak i zbiorowy. Możliwa staje się wtedy realizacja przedsięwzięć wykraczających poza moc sprawczą pojedynczej osoby, a nawet grupy. Jednym z takich wymagających przedsięwzięć jest państwo.

Aktywność obywatelska jako wyraz troski

Państwo na przestrzeni wieków przyjmowało różne formy, odzwierciedlające poziom rozwoju cywilizacyjnego człowieka. Skupiając się na czasach nowożytnych, można wyróżnić pięć typów państwa (tzw. idealnych), odpowiadających zróżnicowanemu poziomowi aktywności członków danej grupy/wspólnoty/społeczeństwa. Pierwszy z nich to XVII-wieczne suwerenne państwo, wyłaniające się – w kontekście europejskim – z organizacji o bardziej uproszczonej strukturze, mniej trwałej i bardziej podatnej na procesy destabilizujące. Odpowiedzią na jego deficyty było państwo powstałe wiek później, oparte na gospodarce kapitalistycznej, burżuazyjnym porządku, realizujące cele merkantylno-imperialne. Kapitalizm monopolistyczny, fundujący państwa XIX wieku, zachodniego kręgu kulturowego, przy jednoczesnym agresywnym szukaniu nowych, pozaeuropejskich rynków inwestycyjnych, był modyfikowany przez nurty liberalne, promujące wolność jednostki, jej samostanowienie, a w przypadku państwa – suwerenność opartą na poszanowaniu praw obywatelskich, zagwarantowanych w konstytucji. Państwa przekształcone lub wyłonione w XX stuleciu pod wpływem procesów narodotwórczych promowały z większym lub mniejszym powodzeniem ideę demokracji – przyjmującej jednakowoż różne formy, także odległe od jej istoty. Pierwsze

dekady kolejnego wieku również przyniosły zmianę, głównie pod wpływem procesów globalizacyjnych. Państwo sieciowe, bo o nim tu mowa, to organizm wpisany w szerszy kontekst międzynarodowy, utkany nie tylko z innych państw, ale także organizacji między- i ponadnarodowych, korporacji czy ugrupowań/zrzeszeń korporacyjnych³.

Obserwowane na przestrzeni wieków zmiany dotyczące koncepcji państwa oraz jej realizacji obejmują także sferę interakcji uczestników tego układu – podmiotów sprawujących władzę oraz jednostek i grup tym podmiotom podporządkowanych. Dystrybucja władzy może odbywać się na wiele sposobów, spośród których najbardziej wyraziste są dwa ze sobą kontrastujące: totalitaryzm (zwielokrotniona dyktatura) oraz demokracja, w jej liberalnym wariantcie. Ta pierwsza, włączana do grona systemów politycznych negujących wolność, stawia na pierwszym (i często jedynym) miejscu niekwestionowalny autorytet, będący emanacją nieomylnego umysłu, tworzącego częstokroć ideologię nieprzystawalną do rzeczywistości, jednak siłą wdrażaną. Konsekwencją tego jest nieuchronny – jak zapisuje ludzka pamięć i dokumentuje historia – kataklizm, obejmujący każdą sferę ludzkiego bytu: psychiczną, fizyczną, społeczną, gospodarczą, kulturową, polityczną etc.

Demokracja z jej ułomnościami pozostaje mimo wszystko systemem najbardziej preferowanym w zachodnim kręgu kulturowym. Wywodząca się z antycznej koncepcji formowania ładu społecznego poprzez wieki przekształciła się w formy współczesne, z ich bogatą

³ O. Hintze, *Staat und Verfassung. Gesammelte Abhandlungen zur Allgemeinen Verfassungsgeschichte*, Gottingen 1970, s. 476; M. Castells, *Siła tożsamości*, tłum. S. Szymański, Warszawa 2008, s. 324, *Wiek Informacji. Ekonomia, Społeczeństwo i Kultura*, t. 2; D. Held, *Democracy, the Nation-State and the Global System*, „Economy and Society” 1991, Vol. 20, No. 2, s. 138-172; B. Markiewicz, *Państwo albo stan, czyli o podstawie nowożytnej formy polityki*, [w:] *Państwo jako wyzwanie*, red. A. Rzegocki, Kraków 2000, s. 22, *Studia i Analizy. Ośrodek Myśli Politycznej*, 4; *Państwo narodowe a proces globalizacji*, red. E. Okoń-Horodyńska, Katowice 2000, *Idea Globalnego Porządku. Misje, Scenariusze a Rzeczywistość*.

wariantowością sygnalizowaną w nazwie. Stąd w powszechnym dyskursie możemy usłyszeć o demokracji liberalnej, deliberatywnej, partycypacyjnej, kosmopolitycznej, suwerennej, ludowej, sterowanej, walczącej etc. Każda z nich odpowiada na inne potrzeby suwerena, posiadającego odpowiedni do danego wariantu demokratycznego zakres kompetencyjny, jeśli idzie o sprawstwo. Są bowiem porządki polityczne gwarantujące suwerenowi (społeczeństwu) szerokie pole do kształtowania przestrzeni prywatnej i wspólnotowej (niebędące jednakowoż przejawem samowoli)⁴ oraz takie, które stanowią tylko złudzenie demokratycznych, a są *de facto* aranżowane i kierowane przez wąskie grupy interesu, zabiegające okresowo – np. co cztery lata – o głowy wyborców przekonanych o swoim sprawstwie. Owe złudzenie, miraż czy swoistego rodzaju polityczna symulakra jest efektem nakładających się procesów narracyjno-informacyjno-dezinformacyjnych, niejednokrotnie osłabiających orientację wyborców w krajobrazie politycznym danego kraju. Nadmiar politycznych narracji może powodować poznawczy zamęt u odbiorców, prowadząc do zniechęcenia, a nawet dystansowania się od kwestii politycznych. Rodzi to poważne konsekwencje w postaci narastania obywatelskiej apatii oraz bierności. To z kolei sprzyja przejmowaniu – a w skrajnych wypadkach zawłaszczaniu – kompetencji przypisanych suwerenowi przez nieuprawomocnione grupy wpływu.

Procesy erozji demokracji pierwszych dekad XXI wieku doczekały się licznych opisów oraz pogłębionych analiz, zawartych w bogatej literaturze przedmiotu⁵. Nie jest celem niniejszego rozdziału je przywoływać.

4 Wolność jednostki/grupy jest ograniczona wolnością innej jednostki/grupy. Jeśli tego brak, mamy do czynienia z samowolą, a nie wolnością, które często bywają ze sobą mylone.

5 Zob. S.A. Ercan, J.P. Gagnon, *The Crisis of Democracy. Which Crisis? Which Democracy?*, „Democratic Theory” 2014, Vol. 1, No. 2, s. 1-10; M. Loughlin, *The Contemporary Crisis of Constitutional Democracy*, „Oxford Journal of Legal Studies” 2019, Vol. 39, No. 2, s. 435-454; M. Chou, *From Crisis to Crisis*.

Warto jednak zwrócić uwagę na jeden zbiór czynników, określanych jako czynniki kulturowe. Dokładnie chodzi o wartości tworzące jądro kultury. W zależności od kręgu kulturowego oraz konkretnej kultury odnajdujemy w jądrze różny zestaw wartości, w tym wartości politycznych. To one decydują o postawach zaangażowania obywatelskiego lub bierności. To one wyznaczają sposób pojmowania przez jednostkę, a w dalszej kolejności grupę, wspólnotę i społeczeństwo tego, co jest dobrem wspólnotowym, jak o owe dobro dbać, zabiegać, jak je pomnażać oraz kto i w jakim zakresie ma do niego dostęp. Aktywna postawa polityczna, zaangażowanie w sprawy szeroko pojmowanej polityki jest przejawem troski. Ta zaś jest dyspozycją, której można się nauczyć, którą można wyćwiczyć w długim procesie wychowawczo-edukacyjnym, a później pielęgnować w społecznej praktyce. Można także tę dyspozycję zniszczyć, zastępując myśleniem i działaniem wąskotorowym, *stricte* egoistycznym, zawłaszczającym to, co wspólnotowe.

Różne oblicza kultury politycznej, na którą składają się wyżej wspomniane postawy (aktywności *versus* bierności politycznej), wpływają na rodzaj oraz charakter jednostkowych i grupowych interakcji⁶. Te z kolei zależą między innymi od przyjętych wzorców, odpowiadających określonym systemom ideowym czy etycznym. Spośród wielu podejść warto zwrócić uwagę na konkurujące ze sobą współcześnie stanowiska, które rzutują na kształtowanie postaw partycypacyjnych, wynikających bądź to z kojarzonego z liberalizmem indywidualizmu, bądź to z podkreślanej przez komunitarian wartości wspólnoty. Spór między

Democracy, Crisis and the Occupy Movement, „Political Studies Review” 2015, Vol. 13, No. 1, s. 46-58; A. Grayling, *Democracy and its Crisis*, London 2017.

⁶ M. Banaś, *O przenikalności rzeczy. Kultura, polityka, kultura polityczna*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy kultury politycznej. Studia i szkice*, red. taż, Kraków 2013, *Societas*, 67; M. Banaś, *Retoryka, polityka, metafora. Przypadek Borysa Johnsona*, [w:] *Idee polityki i komunikowania. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Mateuszowi Nieciowi z okazji 40-lecia pracy naukowej*, red. T. Litwin, Kraków 2023, s. 181-193.

nimi nie dotyczy jedynie teorii polityki, ale obejmuje kluczowe kwestie związane z tożsamością, wolnością, postrzeganiem dobra wspólnego czy obywatelskich obowiązków. Podejście liberalne, umocowane na gruncie tradycji odwołującej się do Johna Locke’a, Immanuela Kanta, Johna S. Milla, a współcześnie Johna Rawlsa, stawia jednostkę przed wspólnotą, zakładając, że jednostka posiada niezbywalne prawa, które państwo powinno chronić, bez narzucania jej jakiegokolwiek wizji „dobrego życia”⁷. Celem liberalizmu jest zapewnienie każdej jednostce maksymalnej wolności, przy założeniu, że nie narusza ona wolności innych. Odmienny pogląd prezentują komunitarianie, których założenia Jerzy Szacki określił jako „uszlachetnioną” wersję liberalizmu, a to dlatego, że wpisują oni jednostkę we wspólnotę, twierdząc, że człowiek nie istnieje poza wspólnotą, która kształtuje jego tożsamość, wartość i poczucie dobra⁸. Toteż zarówno Michael Sandel, Charles Taylor, jak i Alasdair MacIntyre krytykują liberalizm za jego „atomizm społeczny” i wyobcowanie jednostki poprzez nieuwzględnianie kontekstu wspólnotowego, do którego przynależy. Taki abstrakcyjny obywatel nie kieruje się patriotyzmem, który jest mu obcy, ani dobrem wspólnym, którego nie zna, staje się „stracony dla życia publicznego”, pochłonięty własnym życiem. Pewną próbę pogodzenia napięć między liberalizmem a komunitaryzmem, autonomią jednostki a znaczeniem wspólnoty, podjął Will Kymlicka, proponując model liberalnego komunitaryzmu jako kompromis: łączy on znaczenie przynależności kulturowej z autonomicznym wyborem jednostki, bez naruszania jej fundamentalnych praw⁹. Wydaje się, że znalezienie równowagi między przedstawionymi powyżej perspektywami jest prawdziwym, choć nie nowym, wyzwaniem. Chodzi bowiem o to, by idee wolności, bardziej

7 J. Rawls, *Teoria sprawiedliwości*, tłum. M. Panufnik, J. Pasek, A. Romaniuk, Warszawa 1994, s. 13, *Biblioteka Współczesnych Filozofów*.

8 *Komunitarianie. Wybór tekstów*, wst. i wybór P. Śpiewak, tłum. P. Rymarczyk, T. Szubka, Warszawa 2004, *Biblioteka Polityczna Aletheia*, t. 16.

9 W. Kymlicka, *Liberalism, Community, and Culture*, Oxford 1989, s. 112-114.

negatywna dla liberałów (wolność „od” przymusu i ingerencji) i bardziej pozytywna dla komunitarian (wolność „do” jako zdolność do uczestnictwa w życiu wspólnoty, współdecydowania i realizacji dobra wspólnego), nie wykluczały się, ale wzajemnie dopełniały tak, aby wolność nie prowadziła do osamotnienia jednostki, jej izolacji w sferze publicznej i nasilania się stanu społecznej anomii, a wspólnota nie była postrzegana jako forma przymusowej opresji.

Być może tendencja do koncentrowania się na samym sobie, spychająca jednostki w stronę izolacjonizmu, którego obecność w demokratycznym społeczeństwie opisywał już w XIX stuleciu Alexis de Tocqueville, kiedy analizował wady i zalety amerykańskiej demokracji, zwracając uwagę na niebezpieczeństwa aspołecznego indywidualizmu oraz atomizacji więzi zbiorowych, pozostaje nadal nieprzewidywalnym wyzwaniem dla współczesnych społeczeństw¹⁰. Wiele z nich przecież boryka się z problemem fragmentaryzacji życia zbiorowego czy deficytu aktywizacji obywatelskiej, o czym świadczy choćby frekwencja wyborcza utrzymująca się na umiarkowanym poziomie¹¹. Warto też zauważyć, że często mamy do czynienia z aktywnością wyborczą, która nie przekłada się na autentyczne zaangażowanie obywateli. W kontekście polskim zwracają na to uwagę m.in. Radosław Markowski i Michał Kotnarowski, wskazując, że w Polsce występuje demokracja wyborcza, ale niekoniecznie partycypacyjna, co oznacza, że obywatele biorą udział w wyborach, ale nie wykazują szczególnej aktywności w sferze publicznej¹². Jednym z obszarów, na którym możemy owo

¹⁰ A. de Tocqueville, *O demokracji w Ameryce*, tłum. M. Król, Warszawa 1976.

¹¹ W Polsce wciąż największą popularnością cieszą się wybory prezydenckie (67,31% – pierwsza tura w 2025 roku), a najmniejszą wybory do Parlamentu Europejskiego (40,65% w 2024 roku). Zob. *Frekwencja wyborcza*, Wikipedia, [on-line:] https://pl.wikipedia.org/wiki/Frekwencja_wyborcza – 21 V 2025.

¹² M. Kotnarowski, R. Markowski, *Polacy a demokracja. Realizm, iluzje i 'fałszywa świadomość'*, „Studia Socjologiczne” 2020, nr 4, s. 61-90; *Demokratyczny Audyt Polski 2. Demokracja wyborcza w Polsce 2014-2015*, red. R. Markowski, Warszawa 2017.

zjawisko obserwować, jest relacja zachodząca między wyborcami a instytucją głowy państwa. Udział Polaków w wyborach prezydenckich jest nadal najwyższy, a w pierwszej turze wyborów 2025 roku określany nawet jako rekordowy. Frekwencja 18 maja, wedle oficjalnych danych PKW, wyniosła 67,31%, co daje najwyższy wynik w pierwszej turze wyborów prezydenckich w historii III RP. Trudno jednak o postawienie jednoznacznej tezy, czy jest to efekt umacniania społeczeństwa obywatelskiego, czy też wyraz jednorazowej mobilizacji. Wciąż istotnym problemem w Polsce jest niski poziom zaufania społecznego, co przekłada się na postawy zdystansowania wobec wspólnotowych działań obywatelskich¹³. Być może uchwała Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 1 kwietnia 2024 roku, która ustanowiła rok 2025 Międzynarodowym Rokiem Pokoju i Zaufania, będzie sprzyjać odwróceniu tych niekorzystnych tendencji.

Demokratyczne dylematy: obywatel czy konsument?

Mając świadomość wielości stanowisk i teoretycznych podejść oraz prób definiowania demokracji, czy jak chce Robert Dahl, poliarchii, warto zastanowić się nad tym, kto jest podmiotem owego demokratycznego ładu. Czy w zglobalizowanym, konsumpcyjnym świecie nadal pozostaje nim obywatel, świadomy swej pozycji, roli i misji budowania

¹³ Jak wynika z raportu CBOS, „od 2002 roku, od kiedy pytamy o tę kwestię, wśród respondentów niezmiennie dominuje przekonanie, że w relacjach z innymi ludźmi trzeba zachowywać daleko posuniętą ostrożność, a dość nieliczne są osoby przekonane o tym, że większości ludzi można zaufać. Obecnie pogląd taki wyraża prawie jedna czwarta ankietowanych (24%), a niepełna trzy czwarte twierdzi, że w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym (73%). W ciągu ponad dwudziestu lat opinie na ten temat zmieniały się jedynie w niewielkim stopniu” (CBOS, *Zaufanie społeczne*, „Komunikat z Badań” 2024, nr 40, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_040_24.PDF – 21 V 2025).

społeczeństwa obywatelskiego, czy może zastępuje go konsument, świetnie odnajdujący się w roli pozbawionego czasu na cokolwiek „zakupholika”¹⁴?

Na gruncie teorii demokracji przedstawicielskiej austriacki uczony Joseph Schumpeter pojmował demokrację jako system, w którym mamy do czynienia z konkurowaniem elit o głosy obywateli¹⁵. W takim modelu rola obywatela jest skoncentrowana na udziale w wyborach, które stają się kluczowe. Jednak poza nimi aktywność obywatelska pozostaje marginalna, a demokracja przybiera *de facto* proceduralną formę. Pewną kontynuacją rozważań nad demokracją proceduralną były przemyslenia, jakie przedstawił amerykański ekonomista Anthony Downs, znany z pionierskiego wkładu w teorię wyboru publicznego. Na jej gruncie wykazywał, że decyzja obywateli o udziale w wyborach jest wynikiem kalkulacji kosztów i korzyści¹⁶. Obywatel nie wykazuje aktywności wyborczej, gdy nie widzi realnego wpływu swojego głosu na zmianę strategii politycznej.

Odmienne postawy przyjmują obywatele w modelu demokracji partycypacyjnej. Zwolennicy tego nurtu krytykują ograniczanie roli obywateli do głosowania raz na kilka lat. Podkreślają, że wybory są ważne, ale niewystarczające, ponieważ obywatel powinien aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym także poza urną wyborczą. Ważny wkład w politologiczną refleksję nad demokracją, obywatelstwem i rolą jednostki w systemie politycznym stanowią spostrzeżenia Benjamina Barbera, jednego z najważniejszych współczesnych teoretyków demokracji uczestniczącej. Jego poglądy, szczególnie wyrażone w pracy *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*¹⁷, są

¹⁴ Por. M. Migalski, *Koniec demokracji*, Warszawa 2015, s. 133-162.

¹⁵ J. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, London 1943.

¹⁶ A. Downs, *An Economic Theory of Democracy*, New York 1957.

¹⁷ B. Barber, *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*, Berkeley, CA 1984. Warto zwrócić uwagę także na publikację: tenże, *Imperium strachu. Wojna, terroryzm i demokracja*, tłum. H. Jankowska, Warszawa 2005, *Spectrum*.

odповідzią na rosnącą obojętność społeczną i pasywność, z którą zmagają się wiele współczesnych społeczeństw. Stanowią propozycję alternatywną wobec tradycyjnych form demokracji, bo skoncentrowaną na aktywnym uczestnictwie obywateli w życiu politycznym, które wykracza poza bierne głosowanie. Dla Barbera demokracja jest procesem, który wymaga zaangażowania obywateli w debaty, konsultacje i decyzje wpływające na wspólne dobro. Zamiast traktować obywatela jako pasywnego konsumenta politycznych usług, uznaje się go za aktywnego uczestnika, który współtworzy kształt państwa. Jeszcze silniej wybrzmiewa to w publikacji *Consumed*, w której autor zauważa, że między rolą obywatela a rolą konsumenta istnieje głęboka sprzeczność. Obywatel jest osobą aktywnie uczestniczącą w życiu politycznym, angażującą się w decyzje dotyczące dobra wspólnego, stawiającą na kompromis i długofalowe działanie. Konsument natomiast koncentruje się na zaspokajaniu własnych potrzeb, traktując swoje życie jako nieustanną konsumpcję dóbr i usług. Staje się ona dla niego celem samym w sobie, a jego wybory są głównie ograniczone do zakupów i decyzji o tym, co konsumować, a nie co współtworzyć w przestrzeni publicznej¹⁸. Barber wskazuje, że w sytuacji, gdy obywatele zaczynają traktować instytucje demokratyczne jak sklepy – po prostu kupując usługi takie jak bezpieczeństwo, edukacja czy opieka zdrowotna – spada poczucie odpowiedzialności za te instytucje. Sprawy publiczne zaczynają być postrzegane jako usługi świadczone przez państwo, a nie coś, czym trzeba się aktywnie zajmować, współtworząc społeczeństwo¹⁹. W kulturze konsumpcyjnej, jak zauważa Barber, jednostki czują się wolne w kontekście indywidualnych wyborów konsumpcyjnych, ale są równocześnie coraz bardziej uzależnione

¹⁸ B. Barber, *Consumed. How Markets Corrupt Children, Infantilize Adults, and Swallow Citizens Whole*, New York, NY 2007, s. 89-90; wyd. pol.: tenże, *Skonsumowani. Jak rynek psuje dzieci, infantyлізуje dorosłych i połyka obywateli*, tłum. H. Jankowska, Warszawa 2008, Spectrum.

¹⁹ B. Barber, *Consumed...*, s. 112-113.

od systemu, który napędza te potrzeby. Staje się to szczególnie widoczne w społeczeństwach, gdzie konsumenci nie angażują się w procesy polityczne, traktując je jako sprawy zewnętrzne, a nie wspólne przedsięwzięcie²⁰. Taka postawa prowadzi do zanikającej aktywności obywatelskiej i wzrostu pasywności społecznej. Konsumpcja, która w pierwszym momencie może dawać poczucie spełnienia, staje się substytutem zaangażowania w życie polityczne, a decyzje, które kiedyś były podejmowane w ramach wspólnoty, zaczynają być traktowane jak wybór pomiędzy markami czy politykami²¹.

Podobnymi obserwacjami dzieli się Zygmunt Bauman, ostrzegając, że kultura konsumpcyjna prowadzi do stworzenia „niespokojnych konsumentów”, którzy żyją w ciągłym pośpiechu, nieustannym pragnieniu nowości, a także mają trudności z angażowaniem się w długofalowe i wymagające współdziałania przedsięwzięcia²². Konsumpcja staje się najważniejszą wartością, podczas gdy wspólnotowe zaangażowanie i długoterminowe inwestowanie we wspólne dobro zostają odsunięte na dalszy plan. Zmiany, które zauważają Barber i Bauman, prowadzą do osłabienia więzi społecznych oraz do utraty poczucia wspólnej odpowiedzialności za instytucje demokratyczne. Obywatel staje się coraz bardziej pasywny i obojętny wobec tego, co dzieje się w polityce, traktując ją bardziej jak usługę, którą można „kupić” w formie wyborów, niż jak obszar, w którym ma realny wpływ na kształtowanie przyszłości. W efekcie aktywność obywatelska zostaje zredukowana do jednostkowych decyzji konsumpcyjnych, takich jak wybór marki czy wsparcie dla określonych idei w mediach społecznościowych, które nie prowadzą jednak do rzeczywistej zmiany społecznej²³. Jak pisał Marek Migalski: „Współczesny mieszkaniec demokracji

²⁰ *Tamże*, s. 155-156.

²¹ *Tamże*.

²² Z. Bauman, *Życie na poczekaniu. Zagadnienia współczesnej kondycji ludzkiej*, [w:] tenże, *Płynna nowoczesność*, tłum. T. Kunz, Kraków 2007, s. 42-45.

²³ *Tamże*, s. 49-51.

liberalnych nie ma nic wspólnego z obywatelami Aten czy nawet z Amerykanami z czasów Tocqueville’a. O ile oni poświęcali swój czas na sprawy publiczne i udział w życiu zbiorowości, o tyle on całkowicie sfokusowany jest na sobie i swoich egoistycznych celach. Nie ma czasu na społeczną aktywność, ale nade wszystko nie ma na nią ochoty”²⁴.

To zjawisko staje się niebezpieczne w kontekście już nie tylko proceduralnego czy substancjalnego rozumienia demokracji, ale wręcz jej istnienia jako takiej. Wziąwszy pod uwagę fakt, że udział obywateli w wyborach jest jednym z podstawowych mierników funkcjonowania demokracji, trzeba stwierdzić, że powodowana konsumpcyjną postawą jednostek absencja wyborcza i społeczne postawy osłabiają kondycję demokracji i powodują erozję jej mechanizmów. Dlatego też kiedy współcześnie coraz częściej nie tylko pojawia się w dyskusjach pytanie o kondycję demokracji liberalnej, ale wręcz mowa jest o jej kryzysie²⁵, warto przywołać stwierdzenie Marka Cichockiego, że demokracja będzie możliwa, jeśli obywatele będą rzeczywistymi uczestnikami porządku demokratycznego, ten porządek współtworzącymi, a nie jego obserwatorami czy politycznymi konsumentami²⁶.

Partycypacja jako gwarant wolności

Partycypację obywatelską można postrzegać także w kategoriach najskuteczniejszej obrony przed autorytaryzmem i wszelkimi tendencjami niedemokratycznymi. Niedemokratyzmy, jak m.in. włoski faszyzm, niemiecki nazizm, radziecki komunizm, dążyły do bezwzględnego podporządkowania sobie każdej jednostki, z wyjątkiem

²⁴ M. Migalski, *Koniec...*, s. 133.

²⁵ B. Szlachta, *Demokracja liberalna. Źródła, ustanowienie(?) i kres(?)*, Warszawa 2022.

²⁶ M.A. Cichocki, *Północ i Południe. Teksty o polskiej kulturze i historii*, Warszawa 2018, s. 103, *Życie Codzienne Idei*, t. 9.

tej/tych nielicznych, sprawujących władzę²⁷. Uzurpacja i zachłanność, objawiające się w ustawicznym zawłaszczaniu kolejnych pól/obszarów życia wspólnotowego (nie wyłączwszy aneksji terytorialnych), to cechy charakterystyczne wszelkich systemów obiecujących realizację „raju na ziemi”. Próby jego stwarzania były podejmowane nie tylko w sferze refleksji intelektualnej, lecz także praktycznej, objawiającej się m.in. w XIX- i XX-wiecznych konstruktach takich jak falanster i familister²⁸. Oba realizowały idee wspólnotowości pojmowanej jako szczególne dobro, zarządzane w sposób demokratyczny, z jednakowym dostępem do zasobów symbolicznych i materialnych dla wszystkich uczestników.

Spółeczeństwo obywatelskie, czyli zaangażowani i świadomi swych praw obywatele, stanowi naturalne ograniczenie dla rządzących i potencjalnych tendencji uzurpacji czy rozszerzania „władztwa”. Społeczeństwo obywatelskie wykorzystuje zatem element oddolnej kontroli władzy, stanowiący gwarancję zachowania demokratycznych procedur. Ponieważ, jak pisał niegdyś Tocqueville, „wszystkie społeczeństwa demokratyczne instynktownie dążą do centralizacji władzy”²⁹. Władza boi się obywatela, który myśli samodzielnie, zna swoje prawa i działa razem z innymi. Dlatego też tylko społeczeństwo aktywne, świadome i solidarne potrafi przeciwstawić się ograniczaniu wolności i demokracji, pamiętając, że wolność nie jest dana raz na zawsze i trzeba ją ciągle zdobywać. Partycypacja obywatelska nie jest zatem luksusem, a raczej koniecznością w sytuacji, gdy wolność staje się

²⁷ M. Bankowicz, *Niedemokratyzmy*, Kraków 2011.

²⁸ B. Jałowiecki, M.S. Szczepański, *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Warszawa 2002; M. Rudowska, *Świadomość społeczna a architektoniczna koncepcja miasta w XIX wieku*, „Przegląd Socjologiczny” 1971, nr 24, s. 75-103; V. Bădescu, *About the Growth and Decline of the European Union, such as Falanster at Scăieni – a Social and Utopian Experiment of the European West – or How Union Law Can Create the Democratic Deficit of the Organization. Part I*, „Acta Universitatis George Bacovia. Juridica” 2018, Vol. 7, No. 1.

²⁹ A. de Tocqueville, *O demokracji...*, s. 454.

zagrożona. Zdaniem Giovanniego Sartoriego wybory są czymś więcej aniżeli prostym mechanizmem selekcji elit politycznych, stanowią wyraz zgody obywateli na funkcjonowanie systemu politycznego, przyczyniając się do jego legitymizacji³⁰. Jednocześnie, jak twierdzi Seymour Martin Lipset, poziom partycypacji wyborczej jest jednym z kluczowych wskaźników stabilności systemu demokratycznego³¹. Wysoka frekwencja uznawana jest za dowód na stabilność i siłę demokracji, niska – może podważać legitymację demokratycznych instytucji. Politologiczna refleksja nad partycypacją wyborczą pokazuje, że frekwencja i aktywność wyborcza nie są oczywiste: zależą bowiem od wielu czynników społecznych, kulturowych, instytucjonalnych i psychologicznych. Stopień partycypacji wyborczej obywateli jest współcześnie jednym z największych problemów zarówno w Polsce, jak i w innych państwach. Absencja wyborcza to wynik głównie dwóch czynników. Z jednej strony subiektywnej postawy obywatelskiej i świadomej rezygnacji z udziału w wyborach, z drugiej obiektywnych powodów niedostosowania procedury głosowania do potrzeb wyborców, co uniemożliwia udział w wyborach.

Zakończenie

Partycypacja wyborcza jest jednym z kluczowych zagadnień analizowanych w ramach teorii demokracji, kultury politycznej oraz legitymizacji władzy. Nie dziwi więc fakt, że stanowi ona stały element refleksji politologicznej, a udział obywateli w wyborach postrzegany jest nie tylko jako techniczny element demokracji, lecz także jako barometr stanu społeczeństwa obywatelskiego, poziomu zaufania do instytucji oraz

³⁰ G. Sartori, *Teoria demokracji*, tłum. P. Amsterdamski, D. Grinberg, Warszawa 1994, s. 56.

³¹ S.M. Lipset, *Political Man. The Social Bases of Politics*, Baltimore, MD 1989.

sprawności systemu politycznego. Mimo różnych podejść teoretycznych i sposobów definiowania demokracji politolodzy zgodnie wskazują na ogromne znaczenie wyborów i partycypacji obywatelskiej na różnych szczeblach dla utrzymania należytej kondycji demokratycznego systemu. Można zgodzić się z Dahlem, dla którego uczestnictwo jest jednym z podstawowych wskaźników jakości demokracji. Warto też zwrócić uwagę na fakt, że sama partycypacja nie jest wystarczającą gwarancją demokracji „sprawnej w działaniu”, zwłaszcza jeśli niektórzy obywatele uczestniczą w wyborach nie z przekonania, lecz w celu „zablokowania” przeciwnika, co zubaża debatę publiczną i świadczy o niedojrzałości społeczeństwa obywatelskiego. Demokracja powinna opierać się na aktywnym uczestnictwie w życiu publicznym, a nie jednostkowym, często przypadkowym, bardziej lub mniej uświadomionym, udziale w wyborach. Stąd też słuszny wydaje się głos Benjamina Barbera, że głosowanie nie wystarcza, ponieważ demokracja potrzebuje obywateli, a nie tylko wyborców. Dlatego przekonywał on, że demokracja nie kończy się na wrzuceniu głosu do urny, ale jest to raczej początkiem uczestnictwa obywatela w procesie rządzenia. Partycypacja obywatelska, choć jest niejedynym wymiarem uczestnictwa obywateli w demokracji, to stanowi jej fundament – wzmacnia legitymizację władzy, podnosi jakość decyzji publicznych, zwiększa odpowiedzialność instytucji oraz kształtuje aktywne postawy obywatelskie.

Bibliografia

Opracowania zwarte

- Banaś M., *O przenikalności rzeczy. Kultura, polityka, kultura polityczna*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy kultury politycznej. Studia i szkice*, red. M. Banaś, Kraków 2013, Societas, 67.
- Banaś M., *Retoryka, polityka, metafora. Przypadek Borysa Johnsona*, [w:] *Idee polityki i komunikowania. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Mateuszowi Nieciowi z okazji 40-lecia pracy naukowej*, red. T. Litwin, Kraków 2023, s. 181-193.
- Bankowicz M., *Niedemokratyzmy*, Kraków 2011.

- Barber B., *Consumed. How Markets Corrupt Children, Infantilize Adults, and Swallow Citizens Whole*, New York, NY 2007, wyd. pol.: B. Barber, *Skonsumowani. Jak rynek psuje dzieci, infantylizuje dorosłych i połyka obywateli*, tłum. H. Jankowska, Warszawa 2008, *Spectrum*.
- Barber B., *Imperium strachu. Wojna, terroryzm i demokracja*, tłum. H. Jankowska, Warszawa 2005, *Spectrum*.
- Barber B., *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*, Berkeley, CA 1984.
- Bauman Z., *Życie na poczekaniu. Zagadnienia współczesnej kondycji ludzkiej*, [w:] Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, tłum. T. Kunz, Kraków 2007, s. 42-51.
- Castells M., *Siła tożsamości*, tłum. S. Szymański, Warszawa 2008, *Wiek Informacji. Ekonomia, Społeczeństwo i Kultura*, t. 2.
- Cichocki M.A., *Północ i Południe. Teksty o polskiej kulturze i historii*, Warszawa 2018, *Życie Codzienne Idei*, t. 9.
- Dahl R.A., *Demokracja i jej krytycy*, tłum. S. Amsterdamski, Kraków-Warszawa 1995, *Demokracja. Filozofia i Praktyka*.
- Demokracja a wybory. Współczesne dylematy i wyzwania*, red. W. Tomaszewski, D.M. Mościcka, A. Jurkun, Olsztyn 2015.
- Demokracja partycypacyjna i deliberatywna w czasach niepewności. Ciągłość i zmiana*, red. nauk. M. Marczevska-Rytko, Lublin 2023.
- Demokratyczny Audyt Polski 2. Demokracja wyborcza w Polsce 2014-2015*, red. R. Markowski, Warszawa 2017.
- Downs A., *An Economic Theory of Democracy*, New York 1957.
- Grayling A., *Democracy and its Crisis*, London 2017.
- Hintze O., *Staat und Verfassung. Gesammelte Abhandlungen zur Allgemeinen Verfassungsgeschichte*, Göttingen 1970.
- Jałowicki M., Szczepański M.S., *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Warszawa 2002.
- Komunitarianie. Wybór tekstów*, wst. i wybór P. Śpiewak, tłum. P. Rymarczyk, T. Szubka, Warszawa 2004, *Biblioteka Polityczna Aletheia*, t. 16.
- Kymlicka W., *Liberalism, Community, and Culture*, Oxford 1989.
- Lipset S.M., *Political Man. The Social Bases of Politics*, Baltimore, MD 1989.
- Markiewicz B., *Państwo albo stan, czyli o podstawie nowożytnej formy polityki*, [w:] *Państwo jako wyzwanie*, red. A. Rzegocki, Kraków 2000, s. 21-33, *Studia i Analizy. Ośrodek Myśli Politycznej*, 4.
- Migalski M., *Koniec demokracji*, Warszawa 2015.
- Państwo narodowe a proces globalizacji*, red. E. Okoń-Horodyńska, Katowice 2000, *Idea Globalnego Porządku. Misje, Scenariusze a Rzeczywistość*.
- Pietrzyk-Reeves D., *Idea społeczeństwa obywatelskiego. Współczesna debata i jej źródła*, Toruń 2012, *Res Humanae*.

- Rawls J., *Teoria sprawiedliwości*, tłum. M. Panufnik, J. Pasek, A. Romaniuk, Warszawa 1994, *Biblioteka Współczesnych Filozofów*.
- Sartori G., *Teoria demokracji*, tłum. P. Amsterdamski, D. Grinberg, Warszawa 1994.
- Schumpeter J., *Capitalism, Socialism and Democracy*, London 1943.
- Swoboda G., *Gettysburg*, Warszawa 2010, *Ars Belli*.
- Szlachta B., *Demokracja liberalna. Źródła, ustanowienie(?) i kres(?)*, Warszawa 2022.
- de Tocqueville A., *O demokracji w Ameryce*, tłum. M. Król, Warszawa 1976.

Artykuły w czasopismach i periodykach

- Bădescu V.S., *About the Growth and Decline of the European Union, such as Falanster at Scăieni – a Social and Utopian Experiment of the European West – or How Union Law Can Create the Democratic Deficit of the Organization. Part I*, „Acta Universitatis George Bacovia. Juridica” 2018, Vol. 7, No. 1, s. 5-58.
- Chou M., *From Crisis to Crisis. Democracy, Crisis and the Occupy Movement*, „Political Studies Review” 2015, Vol. 13, No. 1, s. 46-58, <https://doi.org/10.1111/1478-9302.12070>.
- Ercan S.A., Gagnon J.P., *The Crisis of Democracy. Which Crisis? Which Democracy?*, „Democratic Theory” 2014, Vol. 1, No. 2, s. 1-10, <https://doi.org/10.3167/dt.2014.010201>.
- Held D., *Democracy, the Nation-State and the Global System*, „Economy and Society” 1991, Vol. 20, No. 2, s. 138-172, <https://doi.org/10.1080/03085149100000007>.
- Kotnarowski M., Markowski R., *Polacy a demokracja. Realizm, iluzje i fałszywa świadomość*, „Studia Socjologiczne” 2020, nr 4, s. 61-90, <https://doi.org/10.24425/sts.2020.135144>.
- Loughlin M., *The Contemporary Crisis of Constitutional Democracy*, „Oxford Journal of Legal Studies” 2019, Vol. 39, No. 2, s. 435-454, <https://doi.org/10.1093/ojls/gqz005>.
- Rudowska M., *Świadomość społeczna a architektoniczna koncepcja miasta w XIX wieku*, „Przegląd Socjologiczny” 1971, nr 24, s. 75-103.

Netografia

- CBOS, *Zaufanie społeczne*, „Komunikat z Badań” 2024, nr 40, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_o40_24.PDF.
- Frekwencja wyborcza*, Wikipedia, [on-line:] https://pl.wikipedia.org/wiki/Frekwencja_wyborcza.

Abstrakt

Partycypacja wyborcza odgrywa kluczową rolę w funkcjonowaniu współczesnych demokracji. Dotyczy nie tylko samego aktu głosowania, ale także szerszych procesów obywatelskiego zaangażowania i legitymizacji władzy politycznej. Dlatego zagadnienie to jest obecne w refleksji politologicznej mierzącej się z problemem definicji, różnych teorii, jak również funkcjonowania i oceny kondycji współczesnych demokracji. We wszystkich jednak momentach w historii partycypacja stanowiła wyraz troski o sferę publiczną, a budowanie społeczeństwa obywatelskiego staje się wyzwaniem dla współczesnych pokoleń. Partycypacja staje się więc gwarantem wolności i zabezpieczenia przed tendencjami niedemokratycznymi. Przywraca ona prawdziwy wymiar obywatelstwa jako przeciwwagi dla konsumpcyjnie nastawionych jednostek, którym obce jest zarówno wspólnotowe współodczuwanie, jak i zaangażowanie w imię wspólnego dobra.

Słowa kluczowe: demokracja, partycypacja, społeczeństwo obywatelskie, aktywność obywatelska

Abstract

Electoral Participation from a Political Science Perspective

Electoral participation plays a key role in the functioning of modern democracies. It concerns not only the act of voting itself but also broader processes of civic engagement and the legitimization of political power. Therefore, this issue is present in political science discourse, which grapples with definitions, various theories, as well as the functioning and assessment of the condition of contemporary democracies. In all these aspects, participation expresses concern for the public sphere, and building a civil society becomes a challenge for modern generations. Participation thus becomes a guarantor of freedom and a safeguard against undemocratic tendencies. It restores the true dimension of citizenship as a counterbalance to consumer-oriented individuals who are unfamiliar with both communal empathy and engagement in the name of the common good.

Keywords: democracy, participation, civil society, civic engagement

BARBARA WEŻGOWIEC
JAKUB GRODOWSKI

ROZDZIAŁ VI

Partycypacja wyborcza w perspektywie kulturoznawczej

Wprowadzenie

Kwestia partycypacji wyborczej stanowiącej jeden z fundamentalnych przejawów demokracji jest najczęściej analizowana z perspektywy politologicznej i socjologicznej, jednak jej znaczenie zdecydowanie wykracza poza kwestie instytucjonalne i prawne. W refleksji kulturoznawczej partycypację wyborczą traktuje się jako zjawisko społeczno-kulturowe podlegające wpływom historycznym, symbolicznym czy medialnym. Uczestnictwo obywateli w wyborach (prezydenckich), będących jednym z najważniejszych wydarzeń w życiu politycznym państwa, odzwierciedla zakorzenienie w społeczeństwie wartości, normy, sposoby myślenia i wzorce działania czy wreszcie sposoby rozumienia i podejścia do „obywatelskości”. W niniejszym artykule zostaną pokrótce omówione kulturowe uwarunkowania partycypacji wyborczej, w tym znaczenie społeczeństwa obywatelskiego oraz systemu wartości w procesach partycypacji wyborczych. W dalszej kolejności

zwrócimy uwagę na kwestię emocji oraz narracje medialne, które nabierają szczególnego znaczenia w kontekście partycypacji wyborczej najmłodszego elektoratu.

Kulturowy wymiar partycypacji wyborczej

W kontekście kulturoznawczym partycypacja wyborcza może być postrzegana nie tylko jako akt polityczny, ale także jako praktyka społeczna, która kształtuje i podtrzymuje tożsamość polityczną. W takim ujęciu partycypację można uznać za rodzaj rytuału kulturowego, poprzez który jednostki manifestują swoją tożsamość obywatelską i przynależność do wspólnoty politycznej. Wzory uczestnictwa są głęboko zakorzenione w tradycjach kulturowych i historycznych danego społeczeństwa. Jak zauważają Gabriel Almond i Sidney Verba, kultura polityczna – rozumiana jako wzory orientacji wobec systemu politycznego – ma kluczowy wpływ na formy i intensywność zaangażowania obywatelskiego¹. W krajach o silnej kulturze obywatelskiej, gdzie dominuje postawa partycypacyjna, uczestnictwo w wyborach traktowane jest jako obowiązek moralny i wyraz troski o dobro wspólne. W społeczeństwach, w których przeważa kultura podporządkowania lub alienacji, partycypacja wyborcza może być ograniczona do minimum lub wręcz zanikająca. Nawiązując z kolei do teorii Pierre’a Bourdieu, wybory można analizować jako pole społeczne, w którym kapitał kulturowy i symboliczny wpływa na preferencje wyborcze². Elementy takie jak habitus, tradycje polityczne i przekazywane wzorce uczestnictwa stanowią istotne determinanty aktywności wyborczej.

¹ G.A. Almond, S. Verba, *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton, NJ 2015, *Princeton Legacy Library*.

² P. Bourdieu, *The Forms of Capital*, [w:] *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education*, ed. J.G. Richardson, London–Westport, CT 1986, s. 241–258.

Ogólnie można stwierdzić, że istotną rolę w kształtowaniu partycypacji wyborczej odgrywa kultura pojmowana jako wspólny system orientacji. Wartości kulturowe takie jak indywidualizm, kolektywizm, zaufanie do instytucji oraz normy społeczne mają znaczący wpływ na poziom zaangażowania obywateli w procesy wyborcze³. Badania wykazują, że różnice kulturowe mogą prowadzić do zróżnicowanego poziomu partycypacji wyborczej w różnych krajach⁴. W nieco węższym ujęciu można mówić o kulturze politycznej, pojmowanej jako zbiór przekonań, postaw i wartości odnoszących się do systemu politycznego. Podobnie jak wskazane wcześniej przesłanki kształtuje ona zarówno deklaratywne, jak i realne zaangażowanie obywateli w życie publiczne.

Silne społeczeństwo obywatelskie, opierające się na sieciach organizacji pozarządowych, ruchów społecznych oraz lokalnych wspólnot, sprzyja rozwojowi postaw obywatelskich i większej skłonności do udziału w wyborach. Jak wskazuje Robert D. Putnam, to właśnie kapitał społeczny – zaufanie społeczne, normy wzajemności i aktywność w organizacjach – stanowi kluczowy czynnik wspierający demokratyczną partycypację⁵. Brak zaangażowania w życie społeczne i niski poziom kapitału społecznego prowadzą często do apatii wyborczej. Szczególnie w społeczeństwach postautorytarnych, jak w Europie Środkowo-Wschodniej, problemem pozostaje zaufanie do instytucji publicznych i poczucie sprawczości⁶.

3 Zob. A. Cudowska, *Wspólnota w kulturze indywidualizmu*, [w:] *Wspólnoty z perspektywy edukacji międzykulturowej*, red. J. Nikitorowicz, J. Muszyńska, M. Sobiecki, Białystok 2009, s. 198-213.

4 *Tamże*.

5 Zob. R.D. Putnam, R. Leonardi, R.Y. Nanetti, *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, tłum. J. Szacki, Kraków-Warszawa 1995.

6 *Dlaczego ludzie (nie) angażują się społecznie? O znaczeniu kapitału społecznego*, Społecznik2.0, [on-line:] <https://spolecznik20.pl/posts/dlaczego-ludzie-nie-angazuja-sie-spoecznie-o-znaczeniu-kapitalu-spoiecznego> – II V 2025.

Warto nadmienić, że prezydentura w Polsce, mimo ograniczonego zakresu władzy w systemie parlamentarno-gabinetowym⁷, posiada istotny wymiar symboliczny. Wybory prezydenckie koncentrują uwagę społeczną bardziej niż wybory parlamentarne, ponieważ wiążą się z silną personalizacją polityki⁸. Prezydent w polskiej tradycji konstytucyjnej i praktyce politycznej pełni nie tylko funkcję egzekutywną, ale przede wszystkim uosabia trwanie i nieprzerwaną ciągłość państwa, co wynika chociażby z Konstytucji RP⁹. Urząd prezydenta jest postrzegany jako żywy symbol państwa, który wyraża majestat i suwerenność Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰. Podkreśla się przy tym, że rola prezydenta jako symbolu państwowości jest analogiczna do znaczenia takich symboli narodowych jak flaga czy hymn¹¹. Funkcja ta manifestuje się nie tylko podczas uroczystości państwowych i wystąpień o charakterze reprezentacyjnym, ale i na co dzień, m.in. w aktach międzynarodowej i krajowej

7 Więcej zob.: J. Kowalski, *Instytucja prezydenta w Rzeczypospolitej Polskiej – tradycja i współczesność*, „Humanum” 2008, nr 2, s. 123-137.

8 Zob. S. Świtała, *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w świetle konstytucji z 1997 roku. Regulacja i jej oceny*, „Dialogi Polityczne” 2009, nr 11, s. 100-101.

9 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), art. 126 ust. 1.

¹⁰ Zob. np. tamże, rozdz. V: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej; *Jakie są uprawnienia prezydenta Rzeczypospolitej?*, Rzeczpospolita, [on-line:] <https://www.rp.pl/polityka/art42435761-jakie-sa-uprawnienia-prezydenta-rzeczypospolitej> – 25 V 2025.

¹¹ Zob. *Kompetencje Prezydenta RP*, Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, [on-line:] <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/biuro-polityki-miedzynarodowej/kompetencje-prezydenta-rp> – 25 V 2025; *Czy Prezydent ma znaczenie? Rola Prezydenta w systemie politycznym RP*, Żyglicka i Wspólnicy, [on-line:] <https://www.kpr.pl/czy-prezydent-ma-znaczenie-rola-prezydenta-w-systemie-politycznym-rp> – 25 V 2025. Zob. też: J. Ciapała, *Status ustrojowy Prezydenta jako głowy państwa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1996, z. 2, s. 13-28; T. Jagielski *Funkcje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do praktyki politycznej*, „Wschód Europy. Studia Humanistyczno-Społeczne” R. 8, 2022, nr 2, s. 83-97.

reprezentacji państwa¹². Ponadto oficjalne strony instytucji państwowych wskazują, że symboliczna i reprezentacyjna rola prezydenta jest niezależna od bieżących politycznych kompetencji urzędu¹³. Można zatem stwierdzić, że prezydent III RP pełni w polskim systemie politycznym przede wszystkim funkcję symboliczną, będąc integratorem oraz syntezą państwowości i wspólnoty narodowej. Społeczno-symboliczne oczekiwania wobec urzędu przewyższają realne kompetencje prezydenta, który często występuje bardziej jako arbiter i reprezentant państwa niż aktywny uczestnik bieżącej polityki¹⁴. Wybory prezydenckie mają zatem charakter głęboko symboliczny, a sama instytucja prezydentury uosabia symbol państwowości oraz pełni ważną funkcję kulturową, związaną z syntezą wartości społecznych oraz ciągłością i majestatem państwa. To z kolei sprzyja emocjonalizacji kampanii wyborczych, co następnie wpływa na decyzje wyborcze podejmowane na podstawie tożsamości kulturowej i symbolicznych afiliacji. Dużą rolę odgrywa przy tym orientacja aksjologiczna, którą kieruje się elektorat.

Wartości a partycypacja wyborcza

Relacja między systemem wartości a uczestnictwem obywateli w wyborach jest przedmiotem wieloaspektowej analizy w naukach społecznych, zwłaszcza w politologii, socjologii i kulturoznawstwie.

¹² T. Jagielski, *Funkcje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej...*, J. Ciapała, *Status ustrojowy prezydenta jako głowy państwa...*

¹³ *Kompetencje Prezydenta RP...*

¹⁴ Niejednokrotnie zwracał na to m.in. uwagę Rafał Chwedoruk w rozmowach i wywiadach publicystycznych, zob. np. A. Stankiewicz, *NASZ WYWIAD. Prof. Chwedoruk: Sukces Dudy w warstwie symbolicznej jest ogromny*, w *Polityce.pl*, [on-line:] <https://wpolityce.pl/polityka/509115-chwedoruk-sukces-dudy-w-warstwie-symbolicznej-jest-ogromny> – 25 V 2025, *Chwedoruk: Powszechne wybory prezydenckie nie mają sensu*, RMF24, [on-line:] <https://www.youtube.com/watch?v=YAhH7cjwxfU> – 25 V 2025.

Wartości – traktowane jako względnie trwałe przekonania dotyczące tego, co jednostka lub grupa społeczna uznaje za istotne i pożądane – pełnią funkcję orientacyjną w sferze politycznej. Od nich zależy nie tylko sposób postrzegania instytucji państwowych, ale również to, jakie decyzje są podejmowane w trakcie aktów wyborczych. W tym kontekście wartości stają się jednym z kluczowych czynników wpływających na poziom partycypacji wyborczej.

Ronald Inglehart, badając przemiany wartości w społeczeństwach zachodnich, wskazuje, że przejście od orientacji materialistycznej do postmaterialistycznej prowadzi do zmniejszenia zainteresowania klasycznymi formami uczestnictwa politycznego (takimi jak głosowanie), a jednocześnie do wzrostu znaczenia działań alternatywnych, jak protesty, kampanie obywatelskie czy aktywizm lokalny¹⁵. Pippa Norris podkreśla z kolei, że aktywność wyborcza zależy nie tylko od motywacji aksjologicznej, lecz także od czynników strukturalnych, takich jak poziom wykształcenia, zasoby ekonomiczne i zaufanie do instytucji¹⁶. Partycypacja wyborcza w coraz większym stopniu jest zatem uzależniona od tzw. zasobów obywatelskich (*civic resources*), a nie tylko od formalnego dostępu do procedur wyborczych¹⁷.

W kontekście społeczeństw postkomunistycznych, w tym Polski, trzeba zaznaczyć, że wartości demokratyczne nie zawsze zostały trwale zakorzenione. Jak pokazują badania Mirosławy Grabowskiej, proces internalizacji norm demokratycznych i odpowiedzialności obywatelskiej jest długotrwały i nierównomierny¹⁸. W praktyce ozna-

¹⁵ R. Inglehart, *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*, Princeton, NJ 1997, s. 207-221, *Princeton Paperbacks*.

¹⁶ P. Norris, *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*, Cambridge 2002, s. 58-75.

¹⁷ *Tamże*.

¹⁸ M. Grabowska, *Podział postkomunistyczny. Społeczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku*, Warszawa 2004, s. 109-121.

cza to, że choć instytucje demokratyczne funkcjonują, poziom partycypacji wyborczej bywa niestabilny i zależny od takich czynników jak zaufanie społeczne, identyfikacja z państwem czy poczucie sprawczości jednostkowej. Brak głębokiego zakorzenienia takich wartości jak odpowiedzialność obywatelska, zaangażowanie polityczne czy zaufanie społeczne skutkuje stosunkowo niskim i niestabilnym poziomem frekwencji wyborczej, zwłaszcza wśród młodego pokolenia¹⁹.

Szczególnie interesujące są analizy postaw młodego pokolenia. Jednym z istotnych aspektów, który łączy wartości z uczestnictwem w wyborach, jest orientacja aksjologiczna tej generacji. Z badań przeprowadzonych m.in. przez CBOS wynika, że młodzież częściej niż starsze generacje deklaruje przywiązanie do wartości indywidualistycznych, ale rzadziej uczestniczy w wyborach²⁰. Zjawisko to można interpretować w kategoriach deficytu kultury uczestnictwa lub też jako wyraz krytyki instytucjonalnych form demokracji, które nie odpowiadają na potrzeby młodych obywateli²¹. Wartości, jakimi kierują się młodzi wyborcy, mają istotne znaczenie dla ich decyzji wyborczych oraz poziomu zaangażowania w procesy demokratyczne. Badania wskazują, że młodzi Polacy często kierują się wartościami związanymi z wolnością, równością oraz sprawiedliwością społeczną²². W przeciwieństwie do starszych grup wiekowych ich wybory są mniej ugruntowane w tradycyjnych podziałach politycznych,

¹⁹ *Tamże*. Warto odwołać się też do Piotra Sztompki, który szczególnie akcentuje rolę „traumy braku zaufania” jako elementu struktury społecznej postkomunistycznej Polski, który ma bezpośredni wpływ na ograniczoną aktywność obywatelską, zob. P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007, s. 104-118.

²⁰ Zob. M. Gdula, *Nowy autorytaryzm*, Warszawa 2018.

²¹ *Tamże*.

²² A. Kądziała, *Partycypacja wyborcza młodych Polaków – uwarunkowania i wyzwania*, „Prawo i Polityka” 2019, nr 9, s. 104-124.

a bardziej w kwestiach ideologicznych i społecznych²³. Wartości te wpływają na ich skłonność do angażowania się w wybory oraz inne formy partycypacji politycznej, takie jak protesty, petycje czy działalność w organizacjach społecznych²⁴.

Analiza frekwencji wyborczej młodych Polaków pokazuje, że ich udział w wyborach jest niższy niż wśród starszych grup wiekowych. Przykładowo w wyborach parlamentarnych w 2011 roku frekwencja wśród osób w wieku 18-24 lata wynosiła około 54%, co jest wartością niższą niż wśród ogółu dorosłych obywateli²⁵. Przyczynami tego zjawiska mogą być brak dostatecznej wiedzy politycznej, niska świadomość obywatelska oraz przekonanie o braku realnego wpływu na decyzje polityczne²⁶. Jednocześnie młodzi Polacy coraz częściej angażują się w politykę poprzez alternatywne formy partycypacji, takie jak udział w protestach, podpisywanie petycji czy aktywność w mediach społecznościowych. Współczesne technologie umożliwiają im wyrażanie swoich poglądów i wpływanie na debatę publiczną w sposób bardziej dynamiczny niż tradycyjne głosowanie²⁷. Jednocześnie dużą rolę w odbiorze treści politycznych i zaangażowaniu, w tym w uczestnictwie w wyborach, odgrywią emocje.

²³ CBOS, *Jak głosowali młodzi – refleksje powyborcze*, „Komunikat z Badań” 2011, nr 148, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2011/K_148_II.PDF – 11 V 2025.

²⁴ O. Brzezińska, *Czy głos „młodych” ma znaczenie? „Partycypacja wyborcza młodych Polaków” na podstawie badań przeprowadzonych przez Fundację im. Stefana Batorego*, Coopernicus, [on-line:] <https://coopernicus.pl/pl/knowledge/czy-glos-młodych-ma-znaczenie-partycypacja-wyborcza-młodych-polakow-na-podstawie-badan-przeprowadzonych-przez-fundacje-im-stefana-batorego> – 11 V 2025.

²⁵ CBOS, *dz. cyt.*

²⁶ O. Brzezińska, *dz. cyt.*

²⁷ A. Kądziała, *dz. cyt.*

Rola emocji w partycypacji wyborczej

W klasycznych teoriach demokracji liberalnej partycypacja wyborcza była postrzegana głównie jako rezultat racjonalnego namysłu nad interesem jednostki i wspólnoty. Teorie te, zakorzenione m.in. w badaniach Anthony'ego Downs'a czy Josepha Schumpetera, zakładały, że wyborcy kierują się przede wszystkim kalkulacją kosztów i korzyści związanych z podjęciem decyzji wyborczej²⁸. Głosowanie miało być aktem świadomego wyboru, uzasadnionym logicznym rozważeniem alternatyw politycznych. Tymczasem badania prowadzone w ostatnich dekadach coraz częściej uwzględniają emocjonalny aspekt zachowań wyborczych, wskazując, że decyzje podejmowane przy urnach nie wynikają z chłodnej kalkulacji, ale są raczej rezultatem emocjonalnego zaangażowania, np. lęku, gniewu, nadziei czy poczucia przynależności. Jak bowiem zauważa Agnieszka Turska-Kawa, „polityka jest płaszczyzną dynamiczną, pełną zaskakujących scenariuszy i nieprzewidywalnych zdarzeń, konfliktów angażujących nie tylko polityków, ale i wyborców”²⁹.

W szczególności teoria inteligencji afektywnej zaproponowana przez George'a E. Marcusa, W. Russella Neumana i Michaela B. MacKuen'a wykazała, że emocje odgrywają istotną rolę w aktywacji procesów poznawczych i kształtowaniu preferencji wyborczych³⁰. Według badaczy emocje takie jak strach, entuzjazm czy złość pełnią funkcję adaptacyjną w procesie podejmowania decyzji politycznych. Strach ma skłaniać

²⁸ Zob. A. Downs, *An Economic Theory of Democracy*, New York, NY 1957; J.A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, New York, NY 1942.

²⁹ A. Turska-Kawa, *Emocjonalny odbiór kampanii wyborczych w poszczególnych elektoratach w wyborach parlamentarnych 2011*, [w:] *Wybory parlamentarne 2011*, red. nauk. A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, Sosnowiec 2012, s. 151, *Polskie Wybory*, 4.

³⁰ Zob. G.E. Marcus, W.R. Neuman, M. MacKuen, *Affective Intelligence and Political Judgment*, London–Chicago, IL 2000.

wyborców do poszukiwania informacji i zmiany preferencji, entuzjazm – do potwierdzania już posiadanych przekonań, gniew zaś – do obwiniania przeciwników politycznych i mobilizacji własnego elektoratu³¹.

Również polscy badacze, tacy jak wspomniana już Agnieszka Turska-Kawa czy Wojciech Peszyński, wskazują, że emocje są nieodłącznym elementem decyzji politycznych i że tzw. wyborcza racjonalność jest często przesiąknięta komponentem afektywnym³². Jednocześnie lęk i niepewność społeczna należą do emocji najczęściej analizowanych w kontekście wzrostu frekwencji wyborczej. Jak zauważa Peszyński, emocje negatywne, takie jak obawa przed utratą stabilności społecznej czy zagrożeniem wartości narodowych, stanowią ważny czynnik mobilizacyjny, szczególnie w okresach kryzysu³³. Partie polityczne często wykorzystują ten mechanizm, konstruując przekazy wyborcze wokół zagrożeń – rzeczywistych bądź wyobrażonych – co skutkuje wzrostem emocjonalnego napięcia i poczuciem konieczności działania.

Choć emocje negatywne są często bardziej skuteczne w mobilizowaniu do działania³⁴, nie bez znaczenia pozostają również emocje

³¹ *Tamże*. Zob. też: A. Turska-Kawa, *dz. cyt.*

³² Por. *tamże*, W. Peszyński, *Prezydencjalizacja kampanii wyborczych. Przypadek polskich elekcji parlamentarnych w latach 2005-2019*, Toruń 2023. Zob. też: K. Miłkowska-Samul, *Emocje a skandal polityczny. O sposobach wykorzystania emocji w dyskursie politycznym*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” R. 9, 2013, nr 2, s. 164-183 (tu kontekst włoski).

³³ W. Peszyński, *dz. cyt.* Badacze niejednokrotnie wskazywali, że niepewność i poczucie destabilizacji sprzyjają konsolidacji elektoratu wokół liderów postrzeganych jako silni i decyzyjni, co może tłumaczyć popularność populistycznych przywódców w czasach kryzysu, zob. np. J. Wiatr, *Kryzys demokracji. Źródła i perspektywy*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2024, nr 1, s. 5-15; K. Ołender, *Populizm i globalny kryzys demokracji w kontekście współczesnych mechanizmów medialnych*, „Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne” 2021, nr 38, s. 311-323.

³⁴ Zwracała na to uwagę m.in. Żaneta Krawczyk-Antońska, zob. Ż. Krawczyk-Antońska, *Emocjonalność komunikatów politycznych polskiej prawicy*,

pozytywne. Nadzieja, duma czy poczucie wspólnoty mogą sprzyjać trwałemu zaangażowaniu obywatelskiemu. Jak podkreśla Turska-Kawa, emocje pozytywne mają potencjał wzmacniania długofalowego zaangażowania politycznego, przyczyniając się do budowy zaufania do instytucji demokratycznych³⁵.

W tym kontekście istotne stają się narracje wspólnotowe, odwołujące się do historii, symboli i wartości kulturowych, które konstruują pozytywny wizerunek wspólnoty politycznej i zachęcają do uczestnictwa w wyborach, co można odczytywać jako wyraz odpowiedzialności za wspólne dobro.

W nieco innej perspektywie warto nadmienić, że emocje przyczyniają się także do kształtowania tożsamości politycznej, rozumianej jako trwałe przywiązanie do określonych wartości, ideologii lub partii politycznych. Jak podają badacze, emocje (podobnie jak wskazywane wartości) stanowią „cement” tożsamości politycznej – pozwalają jednostce zintegrować się z grupą i odróżnić się od grup przeciwnych³⁶. Polaryzacja polityczna, nasilająca się w Polsce w ostatnich latach, często opiera się na emocjach oburzenia, pogardy czy dumy, które wzmacniają lojalność partyjną i utrudniają dialog społeczny³⁷. Rola emocji w partycypacji wyborczej jest zatem nie do przecenienia; podobnie ważną rolę – szczególnie w odniesieniu do najmłodszego elektoratu – odgrywają narracje medialne.

[w:] *Polityka w opinii młodych. Idee – instytucje – obywatele*, red. nauk. A. Turska-Kawa, Katowice 2012, s. 151-167.

³⁵ A. Turska-Kawa, dz. cyt. Zob. też: taż, *Aktywizacja polityczna młodych*, [w:] *Polityka w opinii młodych...*, s. 11-21.

³⁶ Zob. np. J. Flis, A. Kwiatkowska, *Polski system partyjny – idee i identyfikacje*, [w:] *Zmierzch demokracji liberalnej?*, red. nauk. K.A. Wojtaszczyk, P. Stawarz, J. Wiśniewska-Grzelak, Warszawa 2018, s. 587-606; I. Pilch, *Wartości podstawowe a preferencje ideologiczne i decyzje wyborcze w wyborach do Sejmu 2011*, „Preferencje Polityczne” 2012, nr 3, s. 127-144.

³⁷ Zob. A. Turska-Kawa, *Emocjonalny odbiór kampanii wyborczych...* Więcej zob. Ł. Wielgosz, *Trzy ujęcia polaryzacji politycznej*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2020, nr 28, s. 32-52.

Narracje medialne a uczestnictwo w wyborach

Współczesne kampanie prezydenckie są nieodłącznie związane z mediami – zarówno tradycyjnymi, jak i społecznościowymi. Ich wpływ na partycypację wyborczą nie ogranicza się wyłącznie do funkcji informacyjnej. Media kreują wspomniane wcześniej emocje, wzmacniają konflikty tożsamościowe i mobilizują określone grupy społeczne.

Warto nadmienić, że rok 2025 to czas licznych przemian w globalnej polityce i relacjach międzynarodowych. Gospodarka światowa przeżywa kryzys, a rozwijająca się technologia AI przyczynia się do erozji wartości, w tym idei demokracji. Świat, szczególnie zachodni, mierzy się też z nieuniknioną zapaścią demograficzną i coraz bardziej polaryzującym się społeczeństwem. Początek XXI wieku zwiastował śmierć gazet, druga dekada – śmierć telewizji. Ta ostatnia traci na znaczeniu na rzecz rozkwitu komunikacji przez Internet. Drastyczna zmiana, która dokonuje się na przestrzeni ostatnich lat, jest z pewnością interesującym obszarem analiz, w tym również tych kulturoznawczych. Bernard Poulet, redaktor francuskich gazet, w jednej ze swoich książek zawarł ciekawą refleksję dotyczącą przyszłości informacji³⁸, którą w odniesieniu do wyborów można przekuć w pytania: czy narracje medialne mogą wpłynąć na uczestnictwo w wyborach oraz czy rzutują one na pogłębianie się podziałów społecznych?

W kontekście kampanii prezydenckiej rozgrywającej się w Polsce w 2025 roku można zauważyć, że pryncypia demokracji opierają swoje działania na mechanizmach instrumentalnych. Politycy konfrontują się bezpośrednio ze sobą w debatach, jeżdżą po licznych miejscowościach i wywieszają banery promocyjne. Taki sposób działania ma na celu zmotywowanie obywatela do oddania reprezentatywnego głosu. Waldemar Wojtasik, w pracy dotyczącej manipulacji wyborczych,

³⁸ B. Poulet, *Śmierć gazet i przyszłość informacji*, tłum. O. Hedemann, Wołowiec 2011, s. 77, *Mikrokosmos Makrokosmos*.

słusznie zauważa, że „nawet w przypadku formalnie uczciwych wyborów często dochodzi do prób intencjonalnego wpłynięcia na uzyskiwany w ich efekcie wynik”³⁹. Podobna strategia będzie także występowała w przestrzeni wirtualnej, wciąż nieobjętej wystarczającą kontrolą, nawet w okresie ciszy wyborczej. Informacja, która dociera do odbiorcy za pomocą mediów, chociaż nie musi świadczyć o bezpośrednim wyniku głosowania, stanowi jednak element gry politycznej⁴⁰.

Co więcej, większość kandydatów, jak i wyborców może przyglądać się tym politycznym zagrywkom w formie zdalnej – reagując na wpisy, filmiki, które z każdą interakcją zyskują większy zasięg, nie tylko w przestrzeni wirtualnej, ale również w umysłach wyborców. W przypadku młodego elektoratu, który w aspekcie polskiej piramidy demograficznej ciągle się kurczy, to właśnie media społecznościowe stają się jednym z głównych źródeł informacji. Czym są zatem narracje medialne? Jak wskazuje Karol Franczak, „chodzi o rekonstrukcję działań aktorów społecznych w kategoriach »narracji« – w tej perspektywie wszyscy oni albo snują mniej lub bardziej spójne i sensowne własne »opowieści«, albo zwalczają »narracje« przeciwników, albo też próbują wpisać się w jakieś ogólniejsze »narracje« kulturowo-społeczne”⁴¹. W tym przypadku można założyć, że odmienne wersje informacji zawsze będą wchodzić ze sobą w konflikt. Sprzeczności te wybrzmiewają, kiedy chodzi o wymianę opinii, zwłaszcza w kontekście wyborczym czy medialnym. Politycy, jak i media walczą o uwagę odbiorcy. Wkradające się stereotypy, manipulacje oraz populizm⁴² stają się skutecznym narzędziem kontroli i kreowania postaw.

³⁹ W. Wojtasik, *Manipulacje wyborcze*, Warszawa 2022, s. 20.

⁴⁰ *Tamże*, s. 107.

⁴¹ K. Franczak, *Od redaktora: Społeczeństwo we współczesnych narracjach medialnych i popkulturowych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” R. 14, 2018, nr 4, s. 7.

⁴² Te trzy elementy stanowią część narracji, która do odbiorcy trafia w wersji uproszczonej, przez to może być zniekształcona, a w niektórych przypadkach

Oprócz polityczno-humanistycznego rozumienia narracji medialnej można uczynić ją przedmiotem głębokiej refleksji kulturoznawczej, która porusza kwestie tworzenia się mitu czy opowieści o bohaterach. W polskiej polityce ostatnich lat wśród przykładów takich narracji można wymienić np. tzw. mit smoleński⁴³, mit IV RP⁴⁴ czy mit Lecha Wałęsy jako zbawcy narodu (lub zdrajcy)⁴⁵. W przestrzeni medialnej to właśnie konflikt interesów generuje ruch, dzięki któremu odbiorcy mogą wybrać którąś ze stron. Taki wybór prowadzi zaś do polaryzacji społecznej, która może być rozumiana jako proces różnicujący postawy w konkretnych zbiorowościach. W istocie *Słownik wyrazów obcych* definiuje sam termin polaryzacji jako „wyraźne rozdzielenie, ukierunkowanie elementów układu, systemu, grup społecznych lub politycznych”⁴⁶. Polaryzować znaczy więc tyle co wyraźnie ukierunkowywać. Łukasz Wielgosz rozróżnia trzy ujęcia tego zjawiska: jednowymiarowe, dwuwymiarowe oraz wielowymiarowe⁴⁷. Pierwsze z nich, zaproponowane przez Giovanniego Sartoriego, określa polaryzację jako „dystans ideologiczny między partiami skrajnymi”⁴⁸, czyli zakłada, że poglądy polityczne da się określić w pewnym spektrum, które umożliwia wykonanie pomiaru danych dotyczących ideologii. Druga definicja nawiązuje do systemu obecnego w Stanach Zjednoczonych, gdzie walka toczy się między dwoma największymi obo-

bardziej atrakcyjna (zgodna z przekonaniami). Stereotypy mogą wzmacniać lub osłabiać pewne wzorce kulturowe, dzięki nim utrwała się podział „my vs. oni”.

43 D. Wianek, *Mity założycielskie – mity polityczne. Ich znaczenie w procesie kształtowania współczesnych podziałów społecznych*, „Państwo i Społeczeństwo” R. II, 2011, nr 4, s. 43.

44 *Tamże*, s. 35.

45 *Tamże*, s. 42.

46 *Słownik wyrazów obcych*, red. I. Kamińska-Szmał, Łódź 2002, s. 619, *Słowniki 21 Wieku*.

47 Ł. Wielgosz, *dz. cyt.*, s. 32-52.

48 G. Sartori, *Parties and Party Systems. A Framework for Analysis*, Wivenhoe Park 2005, s. 120, [za:] Ł. Wielgosz, *dz. cyt.*, s. 33.

zami politycznymi, a więc pomiędzy republikanami a demokratami. W tym przypadku należy zaznaczyć, że rola centrum rozmywa się, kandydaci obejmują skrajne pozycje lub są zastępowani innymi, z bardziej radykalnymi poglądami. Ujęcie wielowymiarowe zostaje przedstawione w kontekście węgierskim, gdzie polaryzacja ma charakter kreowany – jest efektem agitacji politycznej, która wykorzystuje taktykę podziału w logiczny i instrumentalny sposób. W narracjach medialnych występują różne strategie mające wpływ na partycypację wyborczą⁴⁹.

Jeden z najpopularniejszych serwisów z krótkimi filmikami na swojej oficjalnej stronie regulaminowej wspomina o specjalnej komisji ds. wyborów, w skład której wchodzi eksperci od dezinformacji, cyberbezpieczeństwa i integralności wyborów⁵⁰. Mają oni stanowić gwarancję, że użytkownicy „skonsumują” tylko rzetelne i sprawdzone informacje i sami będą mogli uczestniczyć w swobodnej wymianie wypowiedzi, np. komentując konkretny wpis czy film. Wszak, jak pisze Waldemar Wojtasik, siły polityczne generują szereg rozmaitych strategii⁵¹, aby konstruować konkretne postawy wyborcze. Jedne z nich mogą zarządzać percepcją odbiorców, inne służą do wywoływania niepokoju czy chaosu⁵².

Oprócz nadrzędnego celu, czyli przekazania informacji, współczesne media są obszernym magazynem danych. Algorytmy sztucznej inteligencji pogłębiają efekt „bańki informacyjnej”⁵³, sugerując treści, z którymi użytkownik najczęściej wchodzi w interakcje. Te mogą

⁴⁹ W. Wojtasik, *dz. cyt.*, s. 29, 37, 103, 113.

⁵⁰ *Ochrona integralności TikToka podczas wyborów prezydenckich w Polsce*, TikTok, [on-line:] <https://newsroom.tiktok.com/pl-PL/protecting-the-integrity-of-tiktok-during-the-polish-presidential-elections> – 1 V 2025.

⁵¹ W. Wojtasik, *dz. cyt.*, s. 35.

⁵² Konkretnie chodzi o strategię dezinformacyjną, zob. *Tamże*, s. 192, 244.

⁵³ J. Idzik, R. Klepka, *Bańka informacyjna i zjawisko echo chamber*, [w:] *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 1: A-C, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2021, s. 201-202.

bezpośrednio wpływać na efekt mobilizacji lub demobilizacji wyborczej. Jednym z przykładów takiego działania może być referendum z 2023 roku, które przeprowadzono przy okazji wyborów samorządowych. Część mediów wpłynęła na postawę społeczeństwa, zachęcając do odmówienia wzięcia dodatkowej karty referendalnej, dzięki czemu nie zostało ono uznane za ważne.

Wojtasik wymienia efekty zastosowania poszczególnych strategii medialnych. Jednym z nich jest nierównowaga w dostępie do mediów, skutkująca wyższą widocznością „większych”, a niższą „mniejszych” aktorów politycznych⁵⁴. Innymi słowy jest to rodzaj cenzury w kategoriach dostępu do konkretnego medium oraz widoczności poszczególnych kandydatów. Filtry medialne, ograniczenia budżetowe, ale też świadome działania mające uciszyć konkretne osoby są rodzajem cenzury, która ucina lub ogranicza zasięg treści. W tym kontekście nasuwa się głośny przykład próby wyciszenia Donalda Trumpa w 2021 roku na konkretnych serwisach społecznościowych. W ujęciu kulturowym takie działania mogą skutkować tzw. efektem Streisand⁵⁵. Niezależnie od rezultatu tego typu narzędzia manipulacyjne mogą wzmacniać lub osłabiać przekaz, wpływać na postawy, a w efekcie na decyzje wyborcze. Druga strategia obejmuje iluzję wyboru, w której treść z pozoru niezależna w niejawny sposób przedstawia konkretną narrację⁵⁶. Warto zaznaczyć, że współczesne trendy sprzyjają tego typu zjawiskom, ze względu na możliwość tworzenia profesjonalnych profili społecznościowych, które nie muszą być prowadzone przez te same osoby. Oprócz tego przestrzeń wirtualna zapewnia rozmaite kanały komunikacji, które różnią się m.in. formą prezentowanej treści.

⁵⁴ W. Wojtasik, *dz. cyt.*, s. 57.

⁵⁵ Podczas próby ograniczenia zasięgu jakiejś informacji (np. poprzez cenzurę lub usunięcie) dochodzi do efektu odwrotnego od zamierzonego, czyli rozpowszechnienia i spopularyzowania tej informacji, głównie za sprawą internetowych kanałów komunikacji.

⁵⁶ W. Wojtasik, *dz. cyt.*, s. 57.

W takim rozumieniu tworzy się swoiste *simulacrum*⁵⁷, obok którego większość być może przechodzi obojętnie, z uwagi na specyfikę chaosu medialnego czy przebudźcowania treścią.

Jaki jest jednak faktyczny zasięg platform społecznościowych? Według Mediapanelu w styczniu 2024 roku zarejestrowano 25 mln osób korzystających z mediów społecznościowych w Polsce⁵⁸. W porównaniu do tradycyjnych środków przekazu kanały wirtualne cechuje forma bezpośredniej komunikacji, w której brak jest pośredników treści, np. redakcji, faktycznych dziennikarzy czy ekspertów. Wówczas niezobiektywizowana treść staje się narzędziem kreowania postaw, a w rezultacie trudno jest ocenić, czy komunikat jest szczerym wyznaniem czy wykalkulowanym działaniem. Daniel H. Pink w swojej publikacji *A Whole New Mind* wymienia szereg „wartości” związanych z tym, co określa mianem *conceptual age*⁵⁹. Należą do nich: *design* – wartość estetyczna, według której styl życia staje się częścią naszej tożsamości; *story* – wszystko jest narracją; *symphony* – jeżeli chcę sprzedać koncepcję, ona musi być atrakcyjna; *play* – wszystko, co się dzieje, ma być rodzajem gry; *meaning* – poszukiwanie w tym wszystkim sensu⁶⁰.

Niektóre elementy tego podejścia ujmują problemy współczesności, które wpasowują się w schemat rozumienia polityki. Środki przekazu takie jak media społecznościowe muszą generować treść przyjemną lub przynajmniej dostosowaną do konkretnego odbiorcy.

⁵⁷ Inaczej efekt lustrzany rzeczywistości, coś, co imituje prawdziwy świat.

⁵⁸ *Wyniki badania Mediapanel za styczeń 2024 – Internet*, Mediapanel, [on-line:] <https://media-panel.pl/pl/aktualnosci/wyniki-badania-mediapanel-za-styczen-2024> – I V 2025.

⁵⁹ Jest to ewolucyjne przejście wielu problemów współczesności z ery informacyjnej w kierunku konceptualnym. Dalej wymienione „zmysły” zyskują na znaczeniu i decydują o sukcesie jednostki.

⁶⁰ D.H. Pink, *A Whole New Mind. Why Right-Brainers Will Rule the Future*, New York, NY 2006.

Forma przekazu, taka jak krótki film, niesie ryzyko upraszczania⁶¹ informacji lub stereotypizowania. Uwagę odbiorcy zatrzymują dodatkowe bodźce – automatycznie generowane napisy lub symultanicznie odtwarzane treści, które mimo oznaczenia symbolem AI mają charakter prześmiewczy, abstrakcyjny, ironizujący. To zjawisko powoduje powstanie tzw. *echo chambers*. Do jednostki wówczas nie dochodzą treści, które nie byłyby zgodne z jej oczekiwaniami. Z jednej strony taki rodzaj sugestii nie naraża odbiorcy na dyskomfort związany z próbą zmiany poglądów czy przekonań. Z drugiej jednak nadmierna ekspozycja na taki rodzaj narracji może odebrać zdolność krytycznego myślenia, w efekcie pogłębiając polaryzację. Przykładowo obserwowanie profili polityków tylko z jednej opcji politycznej w social mediach będzie nasilać „echo”. Taka struktura przepływu pozytywnych informacji może obejmować cały szereg „zaprzyjaźnionych” kanałów medialnych, telewizyjnych, internetowych, które będą dzielić się podobnymi, powtarzającymi się opiniami. Wówczas osoba chętniej wraca po więcej, domykając niekończący się cykl konsumpcji medialnej, określonej mianem autocenzury. Jak wskazuje Rafał Klepka, sam wybór tytułu to działanie zgodne z „psychologiczną strategią konfirmacyjną, czyli tendencją do preferowania tych źródeł informacji i opinii, które potwierdzają posiadane już oczekiwania czy hipotezy”⁶². Co więcej, psychologia relacji tłumaczy, że to właśnie powtarzający się kontakt, podobieństwo i afiliacja są czynnikami, które sprawiają, że kogoś lubimy. W kategoriach społecznych odnosi się to do terminu tendencyjności międzygrupowej, czyli faworyzowania grupy własnej. Tak jak w przypadku nieznamości obcej kultury odmienna narracja

⁶¹ Zob. Z. Rykiel, *Stereotypes and Manipulation in the Scientific and Medial Narrations About Poland's Electoral Space*, „European Scientific Journal” VIII 2017, s. 344 oraz tenże, *Stereotypy, manipulacja i głupota jako elementy narracji medialnej i naukowej o przestrzeni wyborczej Polski*, „Social Space Journal” 2016, nr I, s. 131.

⁶² J. Idzik, R. Klepka, *dz. cyt.*, s. 206.

wywołuje wówczas lęk, który sprzyja rozwijaniu się negatywnych stereotypów, a w konsekwencji prowadzi do pogłębienia nieufności, wrogości czy faworyzacji⁶³.

Wizualny charakter mediów również nie pozostaje obojętny. Uniwersalne pryncypia tego, jak kogoś postrzegamy, są głęboko zakorzenione w strategii budowania treści. Prezenterka czy polityk muszą być schludnie ubrani, wtedy są lepiej postrzegani w przestrzeni publicznej. Informacja odgrywa wówczas drugoplanową rolę, ponieważ opakowana jest w przyjemną, gotową do „skonsumowania” formę. Efekt wzmagają takie mechanizmy manipulacyjne jak *framing* czy *priming*⁶⁴, czyli sposoby przedstawiania rzeczywistości, które prowadzą do zmiany oceny sytuacji lub opinii u odbiorcy. Tu istotny staje się udział mediów jako głównego nośnika, który selekcionuje i hierarchizuje odpowiednie informacje. Taka narracja obejmuje użycie odpowiednich źródeł, przenoszenie kontekstu, wykorzystanie odpowiednich reprezentantów przekazujących treść. W efekcie wpływa to na postrzeganie niektórych sytuacji. Na przykład często powtarzana informacja sprawia, że lepiej ją zapamiętujemy – tak stało się chociażby w kwietniowej debacie z udziałem Sławomira Mentzena, który znając kategorię odbiorcy konserwatywnego medium, powtarzał ten sam komunikat, stając się w efekcie (być może zaplanowanym) wśród młodych odbiorców rodzajem internetowego mema⁶⁵.

⁶³ Wobec obcych. Zagrożenia psychologiczne a stosunki międzygrupowe, red. nauk. M. Kofta, M. Bilewicz, Warszawa 2011, s. 22, *Psychologia Stosunków Międzygrupowych*.

⁶⁴ Zob. R. Leśniczak, *Priming i framing wybranych polskich publikacji o zamachach terrorystycznych w Brukseli w 2016 roku*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” 2018, nr 3, s. 69-84.

⁶⁵ M. Rogalski, *Mentzen powtórzył to zdanie w debacie 12 razy. Sprawdzamy, czy ma rację*, Onet, [on-line:] <https://wiadomosci.onet.pl/wybory/wybory-prezydenckie/mentzen-podczas-debaty-powtarzal-jedna-rzecz-sprawdzamy-czy-mial-racje/xt12hm8> – 1 V 2025.

Skutki mediatyzacji mogą w istotny sposób wpływać na zachowania ludzkie, możliwości interpretacyjne jednostki, a w efekcie na sam charakter dominujących emocji w przestrzeni społecznej. Media społecznościowe dominują na rynku informacyjnym, wspierane algorytmami generują olbrzymi zasób treści. Medialny chaos, stereotypizacja czy inne strategie manipulacyjne mogą oddziaływać na podejmowane decyzje, również te obywatelskie. Kształt współczesnych narracji i kanałów komunikacji wpływa na pogłębianie się podziałów społecznych⁶⁶. Te działają na zasadzie sprzężenia zwrotnego, a sfera kultury, polityki czy relacji jest zdeterminowana przez to, jaki rodzaj treści konsumuje jednostka. Przyszłość informacji może zależeć od tego, w jaki sposób wykorzystamy wiedzę z zakresu zjawisk medialnych. Wraz ze wzrostem świadomości obywatelskiej to do wyborców coraz bardziej będzie należało ostatnie słowo w tej sprawie.

Zakończenie

Zrozumienie partycypacji wyborczej wymaga przekroczenia ram politologicznych i uwzględnienia uwarunkowań społecznych, psychologicznych czy kulturowych. Z perspektywy kulturoznawczej udział w wyborach stanowi formę praktyki kulturowej, osadzonej w kontekście norm, wartości i tożsamości obywatelskiej. Analiza partycypacji wyborczej w Polsce z perspektywy kulturoznawczej pozwala na lepsze zrozumienie, jak różnorodne czynniki kulturowe wpływają na zachowania wyborcze. Ujawnia ona, że decyzje wyborcze obywateli są silnie zakorzenione w strukturach symbolicznych, historycznych i tożsamościowych. Wybory prezydenckie, dzięki swojej medialności i personalizacji, stanowią szczególnie wyrazisty przykład mechanizmów, w których kluczową

⁶⁶ Zob. Z. Rykiel, *Stereotypes and Manipulation...*, s. 353; tenże, *Stereotypy, manipulacja i głupota...*, s. 149.

rolę odgrywa kultura polityczna i narodowa. W kształtowaniu postaw wyborczych (szczególnie) młodych Polaków bardzo ważne są wartości, którymi się oni kierują, oraz emocje. Choć frekwencja wyborcza wśród młodych jest niższa niż wśród starszych grup, to zaangażowanie w politykę przejawia się w innych formach partycypacji.

Warto nadmienić, że fundamentalną rolę w kształtowaniu partycypacji wyborczej odgrywają wartości. Nie mają one jedynie funkcji motywacyjnej – są również filtrem poznawczym, przez który jednostki interpretują scenę polityczną.

Istotną rolę w partycypacji wyborczej odgrywają także emocje, zarówno te pozytywne, jak i negatywne. Wpływają one na motywacje wyborców, ich preferencje polityczne oraz sposób postrzegania rzeczywistości politycznej. W warunkach społeczeństw medialnych, a także w dobie silnej personalizacji polityki stają się one wręcz podstawowym narzędziem komunikacji politycznej. W perspektywie kulturoznawczej emocjonalność wyborcza jawi się jako immanentna cecha partycypacji wyborczej, która w dużej mierze łączy się z przekazem medialnym i różnymi rodzajami medialnych narracji.

Analiza relacji między aksjologią społeczną a praktyką obywatelską, podobnie jak zwrócenie uwagi na sferę emocji oraz rodzaje medialnych narracji pozwalają uchwycić istotne napięcia współczesnych demokracji i zidentyfikować wyzwania związane z budowaniem kultury uczestnictwa.

Bibliografia

Źródła pierwotne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).

Encyklopedie, słowniki, leksykony

Encyklopedia bezpieczeństwa, t. 1: A-C, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2021.
Słownik wyrazów obcych, red. I. Kamińska-Szmaj, Łódź 2002, *Słowniki 21 Wieku*.

Opracowania zwarte

- Almond G.A., Verba S., *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton, NJ 2015, *Princeton Legacy Library*.
- Bourdieu P., *The Forms of Capital*, [w:] *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education*, ed. J.G. Richardson, London–Westport, CT 1986, s. 241–258.
- Ciapała J., *Status ustrojowy Prezydenta jako głowy państwa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, z. 2, 1996, s. 13–28.
- Cudowska A., *Wspólnota w kulturze indywidualizmu*, [w:] *Wspólnoty z perspektywy edukacji międzykulturowej*, red. J. Nikitorowicz, J. Muszyńska, M. Sobecki, Białystok 2009, s. 198–213.
- Downs A., *An Economic Theory of Democracy*, New York, NY 1957.
- Flis J., Kwiatkowska A., *Polski system partyjny – idee i identyfikacje*, [w:] *Zmierzch demokracji liberalnej*, red. nauk. K.A. Wojtaszczyk, P. Stawarz, J. Wiśniewska-Grzelak, Warszawa 2018, s. 587–606.
- Gdula M., *Nowy autorytaryzm*, Warszawa 2018.
- Grabowska M., *Podział postkomunistyczny. Społeczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku*, Warszawa 2004.
- Inglehart R., *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*, Princeton, NJ 1997, *Princeton Paperbacks*.
- Kowalski J., *Instytucja prezydenta w Rzeczypospolitej Polskiej – tradycja i współczesność*, „Humanum” nr 2, 2008, s. 123–137.
- Marcus G.E., Neuman W.R., MacKuen M., *Affective Intelligence and Political Judgment*, London–Chicago, IL 2000.
- Norris P., *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*, Cambridge 2002.
- Peszyński W., *Prezydencjalizacja kampanii wyborczych. Przypadek polskich elekcji parlamentarnych w latach 2005–2019*, Toruń 2023.
- Pink D.H., *A Whole New Mind. Why Right-Brainers Will Rule the Future*, New York, NY 2006.
- Polityka w opinii młodych. Idee – instytucje – obywatele*, red. nauk. A. Turska-Kawa, Katowice 2012.
- Poulet B., *Śmierć gazet i przyszłość informacji*, tłum. O. Hedemann, Wołowiec 2011, *Mikrokosmos Makrokosmos*.
- Putnam R.D., Leonardi R., Nanetti R.Y., *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, tłum. J. Szacki, Kraków–Warszawa 1995.
- Schumpeter J.A., *Capitalism, Socialism and Democracy*, New York, NY 1942.
- Sztompka P., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007.
- Świtała S., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w świetle konstytucji z 1997 roku. Regulacja i jej ocena*, „Dialogi Polityczne” nr 11, 2009, s. 100–101.

- Turska-Kawa A., *Emocjonalny odbiór kampanii wyborczych w poszczególnych elektoratach w wyborach parlamentarnych 2011*, [w:] *Wybory parlamentarne 2011*, red. A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, Sosnowiec 2012, s. 151-168, *Polskie Wybory*, 4.
- Wobec obcych. Zagrożenia psychologiczne a stosunki międzygrupowe*, red. nauk. M. Kofta, M. Bilewicz, Warszawa 2011, *Psychologia Stosunków Międzygrupowych*.
- Wojtasik W., *Manipulacje wyborcze*, Warszawa 2022.

Artykuły w czasopismach i periodykach

- Franczak K., *Od redaktora: Społeczeństwo we współczesnych narracjach medialnych i popkulturowych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” R. 14, 2018, nr 4, s. 6-12, <https://doi.org/10.18778/1733-8069.14.4.01>.
- Jagielski T., *Funkcje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do praktyki politycznej*, „Wschód Europy. Studia Humanistyczno-Społeczne” R. 8, 2022, nr 2, s. 83-97, <https://doi.org/10.17951/we.2022.8.2.83-97>.
- Kądziela A., *Partycypacja wyborcza młodych Polaków – uwarunkowania i wyzwania*, „Prawo i Polityka” 2019, nr 9, s. 104-124.
- Leśniczak R., *Priming i framing wybranych polskich publikacji o zamachach terrorystycznych w Brukseli w 2016 roku*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” 2018, nr 3, s. 69-84, <https://doi.org/10.18778/1505-9057.41.05>.
- Miłkowska-Samul K., *Emocje a skandal polityczny. O sposobach wykorzystania emocji w dyskursie politycznym*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” R. 9, 2013, nr 2, s. 164-183, <https://doi.org/10.18778/1733-8069.9.2.08>.
- Olender K., *Populizm i globalny kryzys demokracji w kontekście współczesnych mechanizmów medialnych*, „Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne” 2021, nr 38, s. 311-323, <https://doi.org/10.19195/1733-5779.38.20>.
- Pilch I., *Wartości podstawowe a preferencje ideologiczne i decyzje wyborcze w wyborach do Sejmu 2011*, „Preferencje Polityczne” 2012, nr 3, s. 127-144, <http://doi.org/10.6084/m9.figshare.94195>.
- Rykiel Z., *Stereotypes and Manipulation in the Scientific and Medial Narrations About Poland's Electoral Space*, „European Scientific Journal” VIII 2017, s. 342-357.
- Rykiel Z., *Stereotypy, manipulacja i głupota jako elementy narracji medialnej i naukowej o przestrzeni wyborczej Polski*, „Social Space Journal” 2016, nr 1, s. 127-155.
- Wianek D., *Mity założycielskie – mity polityczne. Ich znaczenie w procesie kształtowania współczesnych podziałów społecznych*, „Państwo i Społeczeństwo” R. 11, 2011, nr 4, s. 9-45.

- Wiatr J., *Kryzys demokracji. Źródła i perspektywy*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2024, nr 1, s. 5-15, <https://doi.org/10.52097/eppism.8890>.
- Wielgosz Ł., *Trzy ujęcia polaryzacji politycznej*, „Wrocławskie Studia Politolologiczne” 2020, nr 28, s. 32-52, <https://doi.org/10.19195/1643-0328.28.3>.

Netografia

- Brzezińska O., *Czy głos „młodych” ma znaczenie? „Partycypacja wyborcza młodych Polaków” na podstawie badań przeprowadzonych przez Fundację im. Stefana Batorego*, Coopernicus, [on-line:] <https://coopernicus.pl/pl/knowledge/czy-glos-młodych-ma-znaczenie-partycypacja-wyborcza-młodych-polakow-na-podstawie-badan-przeprowadzonych-przez-fundacje-im-stefana-batorego>.
- CBOS, *Jak głosowali młodzi – refleksje powyborcze*, „Komunikat z Badań” 2011, nr 148, [on-line:] https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2011/K_148_II.PDF.
- Chwedoruk: *Powszechne wybory prezydenckie nie mają sensu*, RMF24, [on-line:] <https://www.youtube.com/watch?v=YAhH7cjwxfU>.
- Czy Prezydent ma znaczenie? Rola Prezydenta w systemie politycznym RP, Żyglicka i Wspólnicy, [on-line:] <https://www.kpr.pl/czy-prezydent-ma-znaczenie-rola-prezydenta-w-systemie-politycznym-rp>.
- Dlaczego ludzie (nie) angażują się społecznie? O znaczeniu kapitału społecznego, Społecznik2.0, [on-line:] <https://spolecznik20.pl/posts/dlaczego-ludzie-nie-angazuja-sie-spoecznie-o-znaczeniu-kapitalu-spoiecznego>.
- Jakie są uprawnienia prezydenta Rzeczypospolitej?, Rzeczpospolita, [on-line:] <https://www.rp.pl/polityka/art42435761-jakie-sa-uprawnienia-prezydenta-rzeczypospolitej>.
- Kompetencje Prezydenta RP, Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, [on-line:] <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/biuro-polityki-miedzynarodowej/kompetencje-prezydenta-rp>.
- Ochrona integralności TikToka podczas wyborów prezydenckich w Polsce, TikTok, [on-line:] <https://newsroom.tiktok.com/pl-PL/protecting-the-integrity-of-tiktok-during-the-polish-presidential-elections>.
- Rogalski M., *Mentzen powtórzył to zdanie w debacie 12 razy. Sprawdzamy, czy ma rację*, Onet, [on-line:] <https://wiadomosci.onet.pl/wybory/wybory-prezydenckie/mentzen-podczas-debaty-powtarzal-jedna-rzecz-sprawdzamy-czy-mial-racje/xt12hm8>.
- Stankiewicz A., *NASZ WYWIAD. Prof. Chwedoruk: Sukces Dudy w warstwie symbolicznej jest ogromny*, wPolityce.pl, [on-line:] <https://wpolityce.pl/polityka/509115-chwedoruk-sukces-dudy-w-warstwie-symbolicznej-jest-ogromny>.

Wyniki badania Mediapanel za styczeń 2024 – Internet, Mediapanel, [on-line:] <https://media-panel.pl/pl/aktualnosci/wyniki-badania-mediapanel-za-styczen-2024>.

Abstrakt

Partycypacja wyborcza jest nie tylko aktem politycznym, ale także zjawiskiem kulturowym. Wartości, emocje i narracje medialne kształtują postawy wyborców oraz ich gotowość do uczestnictwa w demokratycznym procesie. Wspólne normy społeczne, poziom zaufania do instytucji oraz dominujące przekazy medialne mogą zarówno mobilizować, jak i zniechęcać obywateli do głosowania. Analiza tych czynników pozwala lepiej zrozumieć mechanizmy rządzące decyzjami wyborczymi i ich społeczno-kulturowe uwarunkowania.

Słowa kluczowe: partycypacja wyborcza, wartości, emocje, narracje medialne, perspektywa kulturowa

Abstract

Voter Participation in the Context of Cultural Studies

Electoral participation is not only a political act, but also a cultural phenomenon. Values, emotions, and media narratives shape voters' attitudes and their willingness to engage in the democratic process. Shared social norms, trust in institutions, and dominant media messages can either mobilize or discourage citizens from voting. Analysing these factors provides a deeper understanding of the mechanisms governing electoral decisions and their social and cultural context.

Keywords: electoral participation, values, emotions, media narratives, cultural perspective

KOMPONENT B – EMPIRYCZNY

**Najmłodszy elektorat
Małopolski w świetle
badań ankietowych**

EWA BUJWID-KUREK

JUDYTA PASIUT

ROZDZIAŁ VII

Badania ankietowe – kwestionariusz ankiety – uzasadnienie metodologii

Uwagi wprowadzające

Rozdział ten w szczególności dotyczy omówienia kwestionariusza ankiety, który został przygotowany w celu przeprowadzenia badań wśród pełnoletnich uczniów wybranych szkół średnich Małopolski. Za naczelny cel badawczy przyjęto ustalenie, czy najmłodsi polscy obywatele województwa małopolskiego rozważają udział w wyborach prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 roku. Zespół badawczy przygotowujący kwestionariusz ankiety był szczególnie zainteresowany tym, czy gotowość wzięcia udziału w wyborach prezydenckich w 2025 roku jest poparta wiedzą na temat zarówno istoty instytucji prezydenta RP, jak też wyborów prezydenckich i partycypacji wyborczej, czy też nie miało to większego znaczenia i szczególnie istotnie nie wpłynęło na zamiar udziału w wyborach (na „postawy partycypacyjne”). Zagadnienia te stały się myślami przewodnimi badań ankietowych przeprowadzonych z użyciem kwestionariusza, przy pomocy

którego bardzo często prowadzone są badania ilościowe¹, szczególnie powszechne w naukach społecznych.

W niniejszym rozdziale została zwrócona uwaga na kwestie metodologiczne związane z kwestionariuszem ankiety przeprowadzonej wśród uczniów wybranych małopolskich szkół średnich, następnie na podstawie zamieszczonego wzoru kwestionariusza szczegółowo go omówiono, kolejno uzasadniono eksplikowane w nim pytania badawcze. W podsumowaniu zawarto uwagi końcowe, jakie dają się wywieść z przeprowadzonych rozważań. W celu napisania tego rozdziału sięgnięto po opisową metodę badawczą, która okazała się najbardziej przydatna, bowiem dzięki niej możliwe było scharakteryzowanie zastosowania metody ilościowej w formie kwestionariusza.

Kwestionariusz ankiety – kilka metodologicznych uwag

Podstawowy cel badań naukowych (akademickich) to dochodzenie do prawdy, a bezdyskusyjną wartością jest jej upowszechnienie. W związku z powyższym cel tak rozumianych badań ma charakter autoteliczny. Warto dostrzec specyfikę ostro eksplikowanego celu badawczego, co jest nierozzerwalnie związane z cechami nauki, szczególnie z jej otwartością, jak też sposobem jej „uprawiania”, zważywszy na postulat kumulatywnego rozwoju dyscyplin naukowych² (w naszym przypadku są to dwie dyscypliny naukowe: nauki społeczne i nauki humanistyczne).

¹ Na temat badań ilościowych oraz różnicy między badaniami jakościowymi i ilościowymi zob. więcej: D. Maison, *Jakościowe metody badań społecznych. Podejście aplikacyjne*, Warszawa 2022, szczególnie s. 3-13.

² J. Lisek-Michańska, *Akademickie i pozaakademickie podejście do sondażowych badań opinii publicznej w Polsce*, [w:] *Spojrzenie na metodę. Studia z metodologii badań socjologicznych*, red. H. Domański, K. Lutyńska, A.W. Rostocki, Warszawa 1999, s. 136.

Badania ankietowe mają bardzo istotne znaczenie dla badań naukowych i najczęściej wykorzystuje się je w naukach społecznych, w tym szczególnie w dyscyplinach: nauki socjologiczne czy nauki o polityce i administracji. Dlatego też, w celu zweryfikowania tezy i szczegółowych hipotez badawczych zawartych w niniejszej publikacji, sięgnięto właśnie po metodę ilościową cechującą badania empiryczne. Zaletą takich badań jest przede wszystkim formułowanie wniosków na podstawie konkretnych dowodów empirycznych (dowody „weryfikacyjne”)³. Celem jest uzyskanie wiedzy i rozumienia społecznego, dostarczenie obiektywnych danych, które można jasno przekazać za pomocą określonych parametrów, np. statystyk i liczb. Takie badania dobrze się więc sprawdzają przy gromadzeniu danych liczbowych. W badaniach ilościowych są one najczęściej gromadzone za pomocą ustrukturyzowanych instrumentów, m.in. ankiet, co pozwala na zebranie odpowiedzi w sposób umożliwiający analizę statystyczną. Po zebraniu dane zostają poddane analizie przy użyciu określonych metod statystycznych, w naszym przypadku są to statystyki umożliwiające podsumowanie danych oraz statystyki wnioskowania, które pozwoliły na refleksje futurologiczne. Do badań prowadzonych metodami ilościowymi grupy respondentów dobierane są w taki sposób, aby stanowiły jak najlepsze odzwierciedlenie populacji – były dla niej reprezentatywne⁴. Omawiane badania ilościowe były więc wartościowym narzędziem do pomiaru i analizy pozyskanych w wyniku badań ankietowych danych liczbowych, a dzięki ich ustrukturalizowanym metodom i przestrzeganiu poprawności statystycznej niewątpliwie były pomocne w zapewnieniu

³ E. Bujwid-Kurek, A. Susolia, *Kwestionariusz jako narzędzie do przeprowadzenia badań ankietowych – przykład kwestionariusza ankiety przeprowadzonej wśród uczniów szkół Małopolski*, [w:] *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024, s. 120.

⁴ *Tamże*, s. 5-6.

rzetelności wyników i mogą mieć zastosowanie w świecie realnym. Badania ilościowe wymagają dużych prób w celu zwiększenia możliwości uogólnienia wyników, a w naszych badaniach udało się uzyskać ponad 1025 respondentów, zatem próbę tę bezspornie można uznać za w pełni reprezentacyjną. Umożliwiło to profesjonalne, bo oparte na kryteriach stawianych badaniom ilościowym, uogólnienie wyników. Kwestionariusz ankiety, mający na celu gromadzenie danych od respondentów na określone tematy, jest najczęściej wykorzystywany w badaniach z zakresu nauk społecznych, w tym także w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Tak pozyskane odpowiedzi są analizowane w celu ustalenia trendów i powszechnie występujących wzorców (w naszym przypadku są to określone postawy wobec wyborów prezydenta RP w 2025 roku). Jednym z ważnych kryteriów badań ilościowych jest obiektywizm, co oznacza dążenie do zminimalizowania stronniczości dzięki stosowaniu zarówno standardowych procedur, jak i narzędzi statystycznych. Ta obiektywność gwarantuje, że przeprowadzone badania są wiarygodne i istotne. Pozyskane w ten sposób wyniki pozwalają najczęściej na analizę porównawczą, mogą też wskazywać korelacyjne lub przyczynowe skutki zachodzące między zmiennymi. Na podkreślenie zasługuje i to, że badania ilościowe (kwestionariusz ankiety), sprowadzając się do ustalania związków i testowania teorii, są niemal nieodzowne w badaniach *stricte* naukowych. Badania ankietowe, które wykorzystane zostały w naszym projekcie badawczym, stanowią powszechną metodę gromadzenia danych ilościowych, które mogą być dostarczone w różnych formatach, np. kwestionariuszy online, wywiadów telefonicznych lub ankiet. Podczas przygotowywania kwestionariusza ankiety ważne było pytanie, czym są informacje o faktach i opinie, które otrzymuje się w badaniach kwestionariuszowych⁵.

5 Zob. więcej: K. Lutyńska, *Ankieterzy, respondenci, osoby trzecie. Kulturowo-społeczne uwarunkowania zachowań i postaw uczestników wywiadów kwestionariuszowych*, [w:] *Spojrzenie na metodę...*, s. 31.

Badania ankietowe są najczęściej stosowane w celu jak najszybszego przebadania wielu zbiorowości (w naszym przypadku to pełnoletni uczniowie wybranych małopolskich szkół średnich) pod względem cech tożsamyh. Badania te „polegają na swoistym typie wywiadu mianowicie na wywiadzie pisemnym, w którym istotną rolę odgrywa właśnie ankietą. Jest to wywiad bardziej oszczędny ze względu na czas i środki niż wywiad ustny”⁶.

W badaniach stosuje się ankiety różniące się sposobem ich rozprowadzania; wedle tego kryterium daje się wyróżnić ankiety środowiskowe, prasowe czy pocztowe⁷. Na użytek naszych badań zastosowano ankietę środowiskową, która została bezpośrednio rozprowadzona przez ankietę wśród uczniów wybranych szkół, bowiem osoby badane były skupione w jednym miejscu (przypadek konkretnej szkoły). Warto zaznaczyć, że bezpośrednie rozpowszechnienie ankiety przez prowadzących badania lub osoby pomagające zagwarantowało szybkość jej dotarcia do respondenta. Jak wykazała praktyka, zwroty wypełnionych ankiet tak przeprowadzonych są dość duże (niemal 100%), czego dowodzi satysfakcjonująca liczba pozyskanych kwestionariuszy. Oprócz wymienionych rodzajów ankiet można je też podzielić na jawne i anonimowe. W naszych badaniach ankiety były anonimowe, o czym respondenci zostali poinformowani. Kwestionariusze nie są podpisane, nie zawierają żadnych pytań, które mogłyby ujawnić osobę respondenta⁸. Kwestionariusz ankiety w formie klasycznej zwykle składa się z trzech części: listu wprowadzającego, części zasadniczej oraz metryczki⁹. We wstępie do kwestionariusza, co powszechnie zwykło się stosować, umieszczono tytuł badania, informację na temat

⁶ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999, s. 142.

⁷ J. Sztumski, *dz. cyt.*, s. 144.

⁸ Patrz więcej: *tamże*, s. 146.

⁹ H. Mizerek, *Jak przygotować kwestionariusz ankiety? Kilka praktycznych uwag*, [on-line:] <https://nck.pl/upload/attachments/318835/Jak%20przygotowa%C4%87%20ankiet%C4%99%2C%20Mizerek.pdf> – 12 IV 2025.

ośrodka badania, cel badania i wskazano czas na wypełnienie ankiety (optymalnie 5, maksymalnie 10 minut). W metryczce znalazły się pytania statystycznie identyfikujące respondenta, m.in. o płeć i obywatelstwo. Sformułowane zostały też pytania dotyczące samego badania – dla lepszej czytelności podzielono je na sekcje, którymi w naszej ankiecie są zatytułowane części¹⁰.

Kwestionariusz ankiety przeprowadzonej wśród uczniów wybranych szkół średnich Małopolski

Naczelnym celem badawczym przeprowadzonych ankiet było ustalenie, w jakim stopniu najmłodszy elektorat województwa małopolskiego jest zainteresowany udziałem w wyborach prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 roku. Aby uzyskać odpowiedź na to pytanie, zdecydowano się na pilotażowe badania, z których wnioski, jak wynika z założenia, mają być dopiero przyczynkiem do dalszych, już o wiele bardziej pogłębionych badań poświęconych tej problematyce.

Celem tego rodzaju badań jest: 1) uściślenie wiedzy, jaką posiadamy o środowisku, w którym zamierzamy przeprowadzić badania oraz 2) sprawdzenie przydatności technik i narzędzi badawczych, jakie zostały przygotowane. Badania pilotażowe są jak gdyby swoistą próbą generalną przed właściwymi badaniami, która jest szczególnie wskazana wówczas, gdy teren badań nie jest zbyt dobrze znany i brak nam pewności, czy zamierzone badania zostały właściwie przygotowane, m.in. ze względu na dobór technik i narzędzi badawczych¹¹.

W badaniach posługiwano się przede wszystkim formą ilościową, czyli ankietą audytoryjną, której narzędziem był kwestionariusz

¹⁰ Więcej na temat kwestionariusza ankiety zob.: E. Bujwid-Kurek, A. Susolia, *dz. cyt.*, s. 122.

¹¹ J. Sztumski, *dz. cyt.*, s. 40.

składający się w głównej mierze z pytań zamkniętych¹² jednokrotnego wyboru. Wyjątek stanowiły samoocena wiedzy z zakresu wiedzy o instytucji prezydenta RP i wyborach prezydenckich w 2025 roku oraz fakultatywne wyrażenie opinii własnej w kwestiach, których ankieta dotyczyła. Pytania skierowano do starannie dobranych respondentów, którymi byli uczniowie małopolskich szkół średnich: Zespołu Szkół Ekonomiczno-Chemicznych w Trzebini, I Liceum Ogólnokształcącego im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu, II Liceum im. Ziemi Olkuskiej w Olkuszu, Zespołu Szkół nr 1 im. Stanisława Staszica w Olkuszu, I Liceum im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie, Publicznego Liceum Ogólnokształcącego Sióstr Prezentek w Krakowie, Zespołu Szkół nr 4 w Nowym Sączu i Zespołu Szkół nr 2 im. Sybiraków w Nowym Sączu.

Pytania z prośbą o udzielenie odpowiedzi w trzech kategoriach były skierowane do uczniów, którzy nie później niż w dniu wyborów prezydenckich w Polsce (18 maja i 1 czerwca 2025 roku) ukończą 18. rok życia i tym samym nabędą pełnię praw wyborczych. Kwestionariusz ankiety, na podstawie którego zostały przeprowadzone badania, został skonstruowany w sposób następujący: we wstępie zamieszczono tytuł badania, nazwę ośrodka przeprowadzającego badania, określono termin i cel przeprowadzenia badań oraz czas na wypełnienie ankiety. Górną część kwestionariusza ankiety zajmują cztery logotypy: Wydziału Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uczelni Badawczej Inicjatywa Doskonałości oraz Kuratorium Oświaty w Krakowie. Respondenci zostali ustnie poinformowani przez ankietera podczas wypełniania kwestionariusza o tym, że ankieta dotyczy wyłącznie tych

¹² M.E. Henerson, L.L. Morris, C.T. Fitz-Gibbon, *How to Measure Attitudes*, London 1987, s. 75 i in., *Program Evaluation Kit*, 6. Zalety pytań zamkniętych w badaniach ankietowych podkreślał też m.in. Grzegorz Babiński: G. Babiński, *Metodologia a rzeczywistość społeczna. Dylematy badań etnicznych*, Kraków 2004, s. 104 i in.

uczniów, którzy w dniu wyborów 18 maja i 1 czerwca 2025 roku będą pełnoletnimi obywatelami RP. W zamieszczonej na początku kwestionariusza metryczce znajdowały się dane statystyczne, które miały na celu określenie profilu demograficznego respondentów. W związku z tym znalazły się tu w kolejności pytania o płeć (kobieta, mężczyzna, nie chcę udzielić odpowiedzi)¹³ i obywatelstwo. Zadano również pytanie o afiliację (liceum, zespół szkół zawodowych), a także miasto, na którego terenie znajduje się szkoła. W metryczce zdecydowano się też zapytać o to, jak wysoko (w skali od 0 do 10, gdzie 0 – brak wiedzy, 10 – celująco) respondent ocenia swoją wiedzę na temat instytucji prezydenta RP oraz zasad uczestnictwa w wyborach prezydenckich.

Pytania zamknięte podzielono na trzy zasadnicze części, adekwatne do tezy i hipotez badawczych. Przypomnijmy, że naczelną tezę badawczą projektu brzmiała: **najmłodszy elektorat województwa małopolskiego wykazuje duże zainteresowanie udziałem w wyborach prezydenckich w Polsce w 2025 roku.**

Adekwatnie do tak sformułowanej tezy zostały sprecyzowane hipotezy badawcze:

- **H1** – uczniowie małopolskich szkół średnich wykazują się wiedzą w zakresie statusu ustrojowego prezydenta RP,
- **H2** – wiedza uczniów małopolskich liceów i zawodowych szkół średnich w zakresie statusu ustrojowego prezydenta RP jest porównywalna,
- **H3** – uczniowie małopolskich liceów wykazują się większą wiedzą na temat statusu ustrojowego prezydenta RP niż uczniowie z pozostałych szkół biorących udział w badaniu,
- **H4** – uczniowie małopolskich zawodowych szkół średnich posiadają dostateczną wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP,

¹³ Miało się tu na uwadze np. przypadek osób interpleciowych (płeć niejednoznaczna).

- **H5** – uczniowie małopolskich liceów i zawodowych szkół średnich posiadają wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP,
- **H6** – uczniowie małopolskich liceów przejawiają większą wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP niż uczniowie z pozostałych szkół biorących udział w badaniu,
- **H7** – uczniowie małopolskich zawodowych szkół średnich wykazują się dostateczną wiedzą na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP,
- **H8** – uczniowie krakowskich szkół średnich posiadają większą wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP aniżeli uczniowie szkół Małopolski spoza Krakowa,
- **H9** – uczniowie małopolskich szkół średnich deklarują udział w wyborach prezydenta RP w 2025 roku.

W związku z powyższym część pierwsza została zatytułowana *Wiedza na temat instytucji ustrojowej Prezydenta RP*, druga – *Wiedza na temat wyborów prezydenckich*, a trzecia – *Udział w wyborach Prezydenta RP w 2025 roku*.

W części pierwszej sformułowano dwa pytania jednokrotnego wyboru i jedno wielokrotnego wyboru, w drugiej sformułowano po trzy pytania jednokrotnego wyboru, w części trzeciej znajduje się jedno pytanie jednokrotnego wyboru, dwa pytania otwarte i jedno pytanie wielokrotnego wyboru. W pierwszej części zadano pytania takie jak: 1. Utworzenie urzędu Prezydenta w 1989 roku w Polsce było wynikiem uzgodnień (zakreśl odpowiedź): a) Sejmu, b) Okrągłego Stołu, c) Sądu Najwyższego, d) nie wiem; 2. Wybory prezydenckie w Polsce w 1990 roku wyłoniły Prezydenta III RP (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź): a) Lecha Wałęsę, b) Bronisława Komorowskiego, c) Aleksandra Kwaśniewskiego, d) nie wiem; 3. Wskaż kompetencje Prezydenta RP (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź): a) reprezentowanie państwa na arenie międzynarodowej, b) prawo łaski, c) stoi na czele rządu, d) inne (proszę podać jakie), e) nie wiem.

Pytania w drugiej części brzmiały: 1. Wybory prezydenckie w Polsce są: a) równe, powszechne, bezpośrednie, tajne, proporcjonalne, b) tajne i tylko powszechne i bezpośrednie¹⁴, c) powszechne i tylko bezpośrednie i proporcjonalne, d) nie wiem; 2. Wybory Prezydenta RP odbywają się: a) co 5 lat, b) co 3 lata, c) co 4 lata, d) nie wiem; 3. Kto ogłasza terminy wyborów prezydenta RP: a) marszałek Sejmu, b) marszałek Senatu, c) premier, d) nie wiem; 4. Na kiedy zostały wyznaczone daty wyborów Prezydenta RP w 2025 roku: a) 4 i 18 maja, b) 18 maja i 1 czerwca, c) nie wiem. W trzeciej części pytania były następujące: 1. Czy zamierzasz wziąć udział w wyborach Prezydenta RP w 2025 roku? a) tylko w I turze wyborów, b) tylko w II turze wyborów, c) w I i II turze wyborów, d) w ogóle nie zamierzam brać udziału, e) nie wiem; 2. Kto jest kandydatem na Prezydenta RP w 2025 roku (podaj przynajmniej dwa nazwiska); 3. Na kogo zamierzasz oddać głos: I tura wyborów: a) podaj nazwisko kandydata, b) nie wiem, II tura wyborów: a) podaj nazwisko kandydata, b) nie wiem; 4. Skąd czerpiesz wiedzę na temat wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku – wskaż główne źródło: a) szkoła, b) dom (rodzina), c) grupa rówieśnicza, d) media społecznościowe, e) aktywność w organizacjach pozarządowych (NGO), f) inne (jakie?). Nadto dano możliwość wyrażenia własnej opinii na temat wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku.

Wszystkie pytania zostały uporządkowane w sekwencji przyczynowo-skutkowej i adekwatnie do założonego celu badawczego. Sporządzając zestaw pytań, dołożono wszelkich starań, by lista kategorii została sformułowana w sposób zrozumiały, za pomocą precyzyjnie dobranego słownictwa i bynajmniej nie naprowadzała respondenta

¹⁴ Zważywszy na nieostrość sformułowanego pytania, poprzez niefortunnie użyte słowo „tylko”, postanowiono, że ta odpowiedź będzie poprawna, gdyż spośród możliwych jest najbliższa prawdy – zob.: Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 roku, art. 127 ust. 1. „Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym”.

na oczekiwaną odpowiedź¹⁵. Nie trzeba nikogo przekonywać co do tego, że pytania mają w procesie badawczym kluczowe znaczenie. Logika pytania zawiera się w eksplikowanej hipotezie badawczej, w każdym założeniu, jak i niemal w każdym stwierdzeniu. Pytania były niezbędne szczególnie na etapie formułowania hipotez (patrz: H1-H9 w niniejszym tekście). Hipoteza to przecież propozycja odpowiedzi na pytanie i nie może być poprawnie zbudowana, gdy nie mamy pewności, do którego pytania się odnosi. Eksplikowanie i konkretyzacja pytań badawczych stanowią podstawowy składnik procesu operacjonalizacji¹⁶ badań. Także etap wcześniejszy polegający na konceptualizacji badań potwierdza, że pytania są bardzo istotne. Aby przygotować estetyczny, przyjazny dla odbiorcy kwestionariusz, nie skorzystano z możliwości WordArt czy ClipArt, jednak dzięki zamieszczeniu logo w kolorze potwierdzającym afiliację przeprowadzających badania i Małopolskie Kuratorium Oświaty, które objęło realizację projektu honorowym patronatem, uzyskano oczekiwany efekt estetyczny. Warto zaznaczyć, że czynnikiem wpływającym na sukces przeprowadzenia badania ankietowego za pomocą kwestionariusza był czas, który w przypadku omawianej ankiety nie przekroczył 10 minut.

Poniżej zamieszczono wzór kwestionariusza ankiety przeprowadzonej wśród małopolskich szkół średnich.

¹⁵ Na temat kryteriów formułowanych pytań w kwestionariuszu ankiety zob. więcej: M. Henerson, L.L. Morris, C.T. Fitz-Gibbon, *dz. cyt.*, s. 75 i n.

¹⁶ G. Babiński, *dz. cyt.*, s. 98.

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

UNIwersYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UCZELNIA
BADAWCZA
Instytut na Studiach

ANKIETA

Tytuł badania: „Wybory prezydenckie w Polsce w 2025 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne”; **Ośrodek przeprowadzający badania:** Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; **Termin przeprowadzenia badań:** 24 marca – 31 marca 2025 roku; **Cel przeprowadzenia badań:** pozyskanie informacji na temat wiedzy dotyczącej instytucji Prezydenta RP, jak też gotowości partycypacji wyborczej przez pełnoletnich uczniów małopolskich szkół średnich w wyborach Prezydenta RP w 2025 roku; **Czas na wypełnienie ankiety:** 5-10 minut

Metryczka:

Płeć (zakreśl odpowiedź)

- a) kobieta
- b) mężczyzna
- c) nie chcę udzielić odpowiedzi

Obywatelstwo (podaj)

Typ Szkoły (zakreśl odpowiedź)

- a) Liceum
- b) Zespół Szkół Zawodowych

Miasto, w którym znajduje się szkoła (zakreśl odpowiedź)

- a) Kraków
- b) Trzebinia
- c) Nowy Sącz
- d) Olkusz

KURATORIUM
OŚWIATY
W KRAKOWIE

Jak oceniasz swoją wiedzę na temat instytucji Prezydenta RP oraz zasad uczestnictwa w wyborach prezydenckich w skali od 0 do 10 (gdzie 0 to brak wiedzy, a 10 to celująco)?

.....

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

I Wiedza na temat instytucji ustrojowej Prezydenta RP

(zakreśl odpowiedź)

1. Utworzenie urzędu Prezydenta w 1989 roku w Polsce było wynikiem uzgodnień:

- a) Sejmu
- b) Okrągłego Stołu
- c) Sądu Najwyższego
- d) nie wiem

2. Wybory prezydenckie w Polsce w 1990 roku wyłoniły Prezydenta III RP

- a) Lecha Wałęsę
- b) Bronisława Komorowskiego
- c) Aleksandra Kwaśniewskiego
- d) nie wiem

3. Wskaż kompetencje Prezydenta RP (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź):

- a) reprezentowanie państwa na arenie międzynarodowej
- b) prawo łaski
- c) stoi na czele rządu
- d) inne (proszę podać jakie)
- e) nie wiem

II Wiedza na temat wyborów prezydenckich

1. Wybory prezydenckie w Polsce są:

- a) równe, powszechne, bezpośrednie, tajne, proporcjonalne
- b) tajne i tylko powszechne i bezpośrednie
- c) powszechne i tylko bezpośrednie i proporcjonalne
- d) nie wiem

2. Wybory Prezydenta RP odbywają się:

- a) co 5 lat
- b) co 3 lata
- c) co 4 lata
- d) nie wiem

3. Kto ogłasza terminy wyborów Prezydenta RP

- a) marszałek Sejmu
- b) marszałek Senatu
- c) premier
- d) nie wiem

4. Na kiedy zostały wyznaczone daty wyborów Prezydenta RP w 2025 roku

- a) 4 i 18 maja
- b) 18 maja i 1 czerwca
- c) nie wiem

III Udział w wyborach Prezydenta RP w 2025

1. Czy zamierzasz wziąć udział w wyborach Prezydenta RP w 2025 roku?

- a) tylko w I turze wyborów
- b) tylko w II turze wyborów
- c) w I i II turze wyborów
- d) w ogóle nie zamierzam brać udziału
- e) nie wiem

2. Kto jest kandydatem na Prezydenta RP w 2025

(podaj przynajmniej dwa nazwiska)

.....

3. Na kogo zamierzasz oddać głos

I tura wyborów

a) (podaj nazwisko kandydata)

.....

b) nie wiem

II tura wyborów

a) (podaj nazwisko kandydata)

.....

b) nie wiem

4. Skąd czerpiesz wiedzę na temat wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku – wskaż główne źródło

- a) szkoła
- b) dom (rodzina)
- c) grupa rówieśnicza
- d) media społecznościowe
- e) aktywność w organizacjach pozarządowych (NGO)
- f) inne (jakie?)

Zachęcamy do wyrażenia poniżej własnej opinii nt. wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku:

Uzasadnienie eksplikowanych pytań w kwestionariuszu ankiety

Głównym celem badawczym było ustalenie, jak wygląda zainteresowanie wyborami prezydenckimi w Polsce w 2025 roku, ze szczególnym uwzględnieniem gotowości w nich udziału przez najmłodszy elektorat województwa małopolskiego. W związku z powyższym miesiąc przed mającymi się odbyć wyborami postanowiono przeprowadzić badania ankietowe wśród uczniów wybranych małopolskich szkół średnich. W kwestionariuszu nie tylko zapytano o deklarowaną chęć udziału w wyborach, lecz także – co uznano za istotne dla refleksji końcowej mającej na celu zaobserwowanie możliwych zależności – sprawdzono, czy duża wiedza na temat instytucji prezydenta RP, jak też wyborów prezydenckich w każdym przypadku przesądza o aktywności wyborczej respondenta, czy też wyniki są zróżnicowane i nie można wyciągać jednoznacznych wniosków. Możliwa była i taka prawidłowość: poziom wiedzy w zakresie wymienionych kategorii jest niski, a gotowość partycypacji wysoka. Moglibyśmy mieć też do czynienia, czego nie da się całkowicie wykluczyć, z niskim poziomem wiedzy, jak i z całkowitym brakiem zainteresowania udziałem w wyborach. Z punktu widzenia naukowego ciekawi, co szczególnie wynika z troski

o rozwój społeczeństwa partycypującego, dlaczego niejednokrotnie dzieje się tak, że pomimo wysokiego poziomu wiedzy (co może wynikać zarówno z poprawnie udzielonych odpowiedzi w ankiecie, jak i z samooceny) respondent nie zamierza wziąć udziału w wyborach, jeśli przyjmiemy racjonalne założenie, że czymś naturalnym i w pełni zrozumiałym jest relacja: posiadam wiedzę i planuję wziąć udział w wyborach. Kiedy tak się nie dzieje, interesujące są przyczyny: obojętność, niesprzyjająca aura, niedyspozycja zdrowotna, brak zaufania do instytucji państwowych itp. Na te i szereg innych pytań nie znajdziemy jednak odpowiedzi w omawianych badaniach, bowiem z założenia są to badania pilotażowe, które mają sprawdzić, czy wszystkie pytania zamieszczone w kwestionariuszu ankiety były poprawnie sformułowane i zrozumiałe. W badaniach takich nie ma obowiązku przestrzegania ostrych kryteriów doboru próby badawczej, dlatego też zespół badawczy zwolnił się z takiego obowiązku. W wyborze badanych zabrano jednak o dobór proporcjonalny – poddane badaniu zostały cztery małopolskie licea i cztery zawodowe szkoły średnie tego regionu. Na podkreślenie zasługuje, że choć były to badania pilotażowe, to jednak w sumie udało się zgromadzić aż 1025 ankiet. Można to uznać za relatywnie dużą próbę, co jest szczególnie ważne, wręcz konieczne w badaniach ilościowych, by móc zminimalizować błąd pomiaru, jak też by móc analizować wyniki przy zapewnieniu rzetelności pozytywnych rezultatów¹⁷. Dopiero opracowanie wyników przeprowadzonych badań ankietowych będzie stanowiło solidną podstawę dla kolejnych badań poświęconych omawianej tematyce, w tym także zbadania, jakie są powody braku zainteresowania przez najmłodszy elektorat udziałem w wyborach prezydenta RP.

¹⁷ D. Maison, *dz. cyt.*, s. 7.

Podsumowanie

Badania ankietowe przeprowadzone za pomocą kwestionariusza w zamiarze były badaniami pilotażowymi, które w naukach społecznych są traktowane jako wstępne badania próbne. Mają one na celu zarówno weryfikację problemu badawczego (sprawdzenie eksplikowanej tezy i hipotez badawczych) w środowisku wybranym (w tym przypadku były to małopolskie szkoły średnie), sprawdzenie narzędzia badawczego, czyli poprawności formułowanych pytań zawartych w kwestionariuszu czy zestawie pytań (zob. kwestionariusz ankiety) pod względem stopnia ich zrozumiałości dla badanych, poprawności udzielanych odpowiedzi oraz ich użyteczności dla osiągnięcia wyznaczonego celu badawczego przez zespół badawczy, jak również usystematyzowanie problemów organizacyjnych dla właściwego przebiegu procesu badawczego. W badaniach zastosowano pilotaż konwencjonalny, polegający na przetestowaniu narzędzia (w sposób jak najbardziej zbliżony do tego, które zostanie użyte w badaniu zasadniczym) na nielosowej próbie 1025 badanych. Badania pilotażowe są swoistą próbą generalną przed wykonaniem właściwych badań, co jest szczególnie zasadne, gdy teren badań nie jest zbyt dobrze znany i nie mamy pewności, czy zamierzone badania zostały pod każdym względem właściwie przygotowane. Ma się tu szczególnie na uwadze odpowiednio dobrane do konkretnego badania techniki i narzędzia badawcze¹⁸. W przygotowanym kwestionariuszu ankiety szczególnie zadbane o to, by pytania były podzielone na nazwane części. Zastosowano też o odpowiednie rangowanie¹⁹ pytań, co powszechnie uznaje się za niezwykle użyteczną formę uzyskania informacji. Nadto, w przeprowadzonej ankiecie zastosowano pytanie w postaci skali²⁰ – dotyczyło ono samooceny w kwestii stopnia

¹⁸ Patrz więcej: J. Sztumski, *dz. cyt.*, s. 44-46.

¹⁹ G. Babiński, *dz. cyt.*, s. 107.

²⁰ *Tamże*, s. 108.

posiadanej wiedzy na temat instytucji prezydenta RP i wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku – w tym przypadku zastosowano kafieterię mającą postać kilkupunktowej skali szacunkowej (od 0 do 10). Pytania zamieszczone w kwestionariuszu mają przede wszystkim formę alternatywy, która w dosłownym rozumieniu polega na dokonaniu wyboru spośród dwóch lub więcej możliwych odpowiedzi (a lub b lub c lub d). O zastosowaniu pytań w takiej postaci przesądziło to, że forma ta, generalnie rzecz ujmując, jest uważana za najbardziej jednoznaczną formę pytania o fakty²¹. W omawianym kwestionariuszu ankiety zastosowano też – choć tylko w metryczce przydatnej do pozyskania elementarnych informacji demograficzno-społecznych o respondentach – pytania mające formę dysjunkcji (forma naturalna), która jest szczególną postacią alternatywy umożliwiającej wybór wyłącznie jednej odpowiedzi spośród wielu możliwych. Wiadomo, że techniki badawcze oparte na kwestionariuszu, m.in. ankieta, są zaliczane do najczęściej stosowanych technik empirycznych szczególnie w socjologii i naukach jej pokrewnych, m.in. w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Są to jednak techniki obarczone wieloma błędami, wśród których dostrzega się m.in. te będące wynikiem niepoprawnego pod względem merytorycznym sformułowania pytania, czego niestety nie udało się uniknąć w kwestionariuszu, o którym mowa (chodzi o pytanie II 1), na co została już wcześniej zwrócona uwaga (zob. przypis nr 14 na s. 114). Nie popełniono jednak błędu ankieterskiego, ankieta została prawidłowo zrealizowana. Uniknięto też błędów w zakresie konceptualizacji, eksplikacji, jak i operacjonalizacji – problematyka badawcza została prawidłowo przełożona na język pytań szczegółowych.

²¹ *Tamże*, s. 106.

Bibliografia

Źródła pierwotne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997 Nr 78 poz. 483).

Opracowania zwarte

Babiński G., *Metodologia a rzeczywistość społeczna. Dylematy badań etnicznych*, Kraków 2004.

Bujwid-Kurek E., Susolia A., *Kwestionariusz jako narzędzie do przeprowadzenia badań ankietowych – przykład kwestionariusza ankiety przeprowadzonej wśród uczniów szkół Małopolski*, [w:] *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024, s. 119-134, <https://doi.org/10.12797/9788383681405.06>.

Henerson M.E., Morris L.L., Fitz-Gibbon C.T., *How to Measure Attitudes*, London 1987, *Program Evaluation Kit*, 6.

Lisek-Michalska J., *Akademickie i pozaakademickie podejście do sondażowych badań opinii publicznej w Polsce*, [w:] *Spojrzenie na metodę. Studia z metodologii badań socjologicznych*, red. H. Domański, K. Lutyńska, A.W. Rostocki, Warszawa 1999, s. 127-146.

Lutyńska K., *Ankieterzy, respondenci, osoby trzecie. Kulturowo-społeczne uwarunkowania zachowań i postaw uczestników wywiadów kwestionariuszowych*, [w:] *Spojrzenie na metodę. Studia z metodologii badań socjologicznych*, red. H. Domański, K. Lutyńska, A.W. Rostocki, Warszawa 1999, s. 31-46.

Maison D., *Jakościowe metody badań społecznych. Podejście aplikacyjne*, Warszawa 2022.

Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999.

Netografia

Mizerek H., *Jak przygotować kwestionariusz ankiety? Kilka praktycznych uwag*, [on-line:] <https://nck.pl/upload/attachments/318835/Jak%20przygotowa%C4%87%20ankiet%C4%99%2C%20Mizerek.pdf>.

Abstrakt

Celem rozdziału *Badania ankietowe – kwestionariusz ankiety – uzasadnienie metodologii* jest dokładne omówienie kwestionariusza ankiety, stanowiącego podstawę badań przeprowadzonych wśród pełnoletnich uczniów wybranych szkół średnich województwa małopolskiego, dotyczących gotowości udziału najmłodszego elektoratu w wyborach prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 roku oraz jego wiedzy na temat istoty instytucji prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyborów prezydenckich i partycypacji wyborczej. Zwrócono szczególną uwagę na naukową refleksję dotyczącą zastosowanej metodologii badań w ujęciu jej praktyczności oraz popularności w zakresie nauk społecznych. W rozdziale uwidoczniono także postawioną w ramach realizacji badań hipotezę oraz tezy badawcze, które zostały zweryfikowane na etapie analiz przeprowadzonych badań naukowych.

Słowa kluczowe: wybory prezydenckie, młody elektorat, badania ankietowe

Abstract

Survey Research – Survey Questionnaire – Justification of the Methodology

The aim of the chapter *Survey Research – Survey Questionnaire – Justification of the Methodology* is a detailed discussion of the survey questionnaire, which is the basis for research conducted among adult students of selected secondary schools in the Lesser Poland voivodeship, regarding the participation of the youngest electorate in the elections of the President of the Republic of Poland in 2025, as well as their knowledge about the institution of the President of the Republic of Poland, the presidential elections in general and the electoral participation. Special attention was paid to the scientific reflection on the applied research methodology in terms of its practicality and popularity in the field of social sciences. The chapter also highlights the hypothesis and research theses, which were verified at the stage of analyses of the conducted scientific research.

Keywords: presidential elections, young electorate, survey research

KATARZYNA SOLARZ

MONIKA BANAŚ

ROZDZIAŁ VIII

Badania ankietowe – analiza, wyniki i rekomendacje

Wstęp

W ramach przyznanego grantu zrealizowano badania ankietowe, opierające się na kwestionariuszu omówionym szczegółowo w rozdziale VII. Projekt badawczy *Wybory prezydenckie w Polsce w 2025 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne* przeprowadził interdyscyplinarny zespół naukowców z Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Ankiety zostały rozprawdane wśród 1025 uczniów małopolskich szkół średnich między 24 a 31 marca 2025 roku. Celem było pozyskanie informacji na temat wiedzy dotyczącej instytucji prezydenta RP, jak też gotowości partycypacji wyborczej pełnoletnich uczniów powyższych szkół w wyborach prezydenckich w 2025 roku.

Wyniki badań

Do analizy wyników badań ustalono kryteria, które pozwoliły na porównanie odpowiedzi ze względu na określone cechy respondentów. Dla przypomnienia, przedstawiamy przyjęte hipotezy:

- H1** – uczniowie małopolskich szkół średnich wykazują się wiedzą w zakresie statusu ustrojowego prezydenta RP,
- H2** – wiedza uczniów małopolskich liceów i zawodowych szkół średnich w zakresie statusu ustrojowego prezydenta RP jest porównywalna,
- H3** – uczniowie małopolskich liceów wykazują się większą wiedzą na temat statusu ustrojowego prezydenta RP niż uczniowie z pozostałych szkół biorących udział w badaniu,
- H4** – uczniowie małopolskich zawodowych szkół średnich posiadają dostateczną wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP,
- H5** – uczniowie małopolskich liceów i zawodowych szkół średnich posiadają wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP,
- H6** – uczniowie małopolskich liceów przejawiają większą wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP niż uczniowie z pozostałych szkół biorących udział w badaniu,
- H7** – uczniowie małopolskich zawodowych szkół średnich wykazują się dostateczną wiedzą na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP,
- H8** – uczniowie krakowskich szkół średnich posiadają większą wiedzę na temat istoty i wagi wyborów prezydenta RP aniżeli uczniowie szkół Małopolski spoza Krakowa,
- H9** – uczniowie małopolskich szkół średnich deklarują udział w wyborach prezydenta RP w 2025 roku.

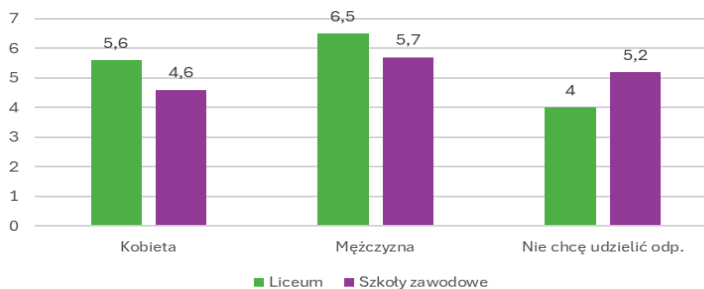
Istotnym rozróżnieniem w procesie analizy uzyskanych odpowiedzi był typ szkoły: liceum lub średnia szkoła zawodowa. Z liceów uzyskano 538 kwestionariuszy, ze średnich szkół zawodowych zaś – 487 wypełnionych ankiet. W badaniu zwrócono uwagę na płeć respondentów. Wśród uczniów liceów uzyskano ankiety od 270 kobiet i 240 mężczyzn, 24 osoby nie chciały udzielić odpowiedzi na pytanie o płeć, a w 7 ankietach nie zaznaczono żadnej z opcji. Wśród uczniów średnich szkół zawodowych uzyskano odpowiedzi od 223 kobiet i 325 mężczyzn, 32 osoby nie chciały udzielić odpowiedzi na pytanie o płeć, a 7 osób nie udzieliło w tym zakresie żadnej odpowiedzi. Z powyższego należy skonkludować, że wśród pełnoletnich uczniów liceów jest więcej kobiet, a w szkołach zawodowych – mężczyzn. W dalszej części tekstu te dane zostały przedstawione w formie graficznej.

Samoocena wiedzy na temat instytucji prezydenta

Na początku ankiety uczniowie zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie: „Jak oceniasz swoją wiedzę na temat instytucji Prezydenta RP oraz wiedzę na temat zasad uczestnictwa w wyborach prezydenckich?”. Respondenci mieli ocenić własną wiedzę w skali od 0 do 10 (gdzie 0 to brak wiedzy, a 10 to celująco). Licealistki najczęściej zaznaczały odpowiedź „5”. Wśród licealistów najczęściej wybierana była odpowiedź „7”. Zarówno wśród uczennic, jak i uczniów zawodowych szkół średnich dominowała odpowiedź „5”. Jeśli spojrzymy na średnią arytmetyczną samooceny z uwzględnieniem typu szkoły, widoczne jest, że uczniowie liceum oceniają swoją wiedzę lepiej niż uczniowie szkół zawodowych; tak jest zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn. Co więcej, niezależnie od typu szkoły mężczyźni oceniają swoją wiedzę lepiej niż kobiety.

Wykres 1

Średnia arytmetyczna samooceny uczniów w procentach

Opis: Wykres przedstawia średnią arytmetyczną zadeklarowanej przez respondentów wiedzy dotyczącej instytucji prezydenta RP i zasad uczestnictwa w wyborach w skali od 0 (brak wiedzy) do 10 (celujący poziom wiedzy). Wykres uwzględnia podział na płeć respondentów (kobiety / mężczyźni / nie chcę udzielić odpowiedzi) i typ szkoły (liceum / szkoła zawodowa).

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych ankiet¹.

Wiedza na temat instytucji ustrojowej prezydenta RP

W pierwszej części testu zadano pytania dotyczące uzgodnień Okrągłego Stołu jako podstawy utworzenia urzędu prezydenta RP, zwycięzcy wyborów prezydenckich w 1990 roku oraz kompetencji prezydenta RP. Wśród uczniów liceów najlepiej na wszystkie pytania z tej części odpowiadali mężczyźni. Pytanie drugie, dotyczące zwycięzcy wyborów prezydenckich w 1990 roku, okazało się najłatwiejsze dla licealistów; osiągnęli oni najwyższy odsetek poprawnych odpowiedzi: mężczyźni – 82,9%, kobiety – 78,1%, a osoby, które nie chciały podać swojej płci – 75%. Pytanie trzecie, dotyczące kompetencji

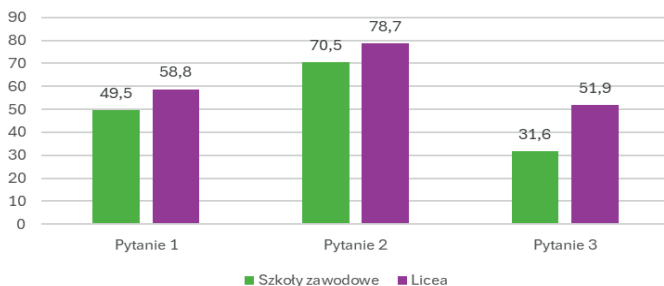
¹ Pozyskane ankiety są źródłem wszystkich danych przedstawionych w formie graficznej w niniejszym rozdziale.

prezydenckich, było najtrudniejsze zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn, jednak ponad połowa respondentów prawidłowo wskazała wszystkie kompetencje prezydenta RP. Warto zaznaczyć, że było to pytanie wielokrotnego wyboru i znaczny odsetek uczniów wskazał prawidłowo niektóre kompetencje prezydenta RP. Pytanie drugie było najłatwiejsze także dla uczniów szkół zawodowych, choć wskaźnik poprawnych odpowiedzi był niższy niż w liceach. Pytanie trzecie okazało się najtrudniejsze dla uczniów szkół zawodowych, najlepiej odpowiedzieli na nie mężczyźni, uzyskując wynik 36,3%.

Poniżej zaprezentowano średnią arytmetyczną poprawnych odpowiedzi z części pierwszej ankiety, uwzględniając podział na typy szkół. Wyraźnie zauważalny jest wyższy odsetek prawidłowych odpowiedzi wśród uczniów liceów, co stanowi potwierdzenie hipotezy trzeciej.

Wykres 2

Średnia arytmetyczna poprawnie udzielonych odpowiedzi
w części I

Opis: Wykres przedstawia średnią arytmetyczną poprawnie udzielonych odpowiedzi w części pierwszej kwestionariusza ankiety. Wykres uwzględnia trzy pytania i typ szkoły (liceum / szkoła zawodowa).

Wiedza na temat wyborów prezydenckich

W drugiej części ankiety, dotyczącej wiedzy na temat wyborów prezydenckich, zadano pytania o czteroprzymiotnikowość wyborów, czas trwania kadencji, organ odpowiedzialny za ogłaszanie terminu wyborów oraz daty wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku. W trakcie analizy wyników zauważono, że odpowiedzi zaproponowane w kwestionariuszu do pytania pierwszego, dotyczącego przymiotów wyborów prezydenckich, mogły być niejednoznacznie czytelne dla uczestników badania, co mogło wpłynąć na niski odsetek prawidłowych odpowiedzi. To pytanie okazało się najtrudniejsze zarówno dla uczniów liceów, jak i dla uczniów szkół zawodowych.

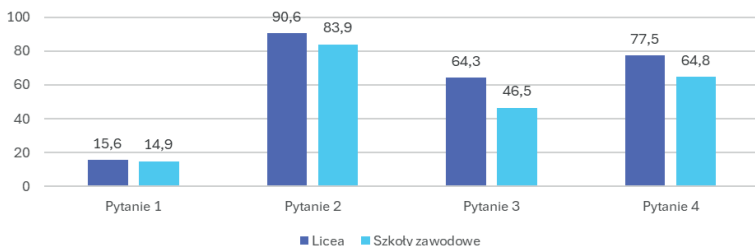
Wśród licealistów na pytania dotyczące przymiotników wyborczych, długości kadencji prezydenta RP oraz organu odpowiedzialnego za ogłaszanie wyborów prezydenckich najlepiej odpowiadali mężczyźni, natomiast na pytanie o termin wyborów w 2025 roku – kobiety.

W przypadku uczniów średnich szkół zawodowych odsetek prawidłowych odpowiedzi na pytania o przymioty wyborów, długość kadencji prezydenta RP i termin wyborów prezydenckich w 2025 roku był bardzo zbliżony niezależnie od płci. W pytaniu o organ odpowiedzialny za ogłaszanie wyborów zdecydowanie najlepiej odpowiadali mężczyźni. Podobnie jak w liceach najtrudniejsze było pytanie o przymiotniki wyborów, a najłatwiejsze o czas trwania kadencji prezydenta RP.

Poniżej zaprezentowano średnią arytmetyczną poprawnych odpowiedzi w części drugiej kwestionariusza, uwzględniając typ szkoły. Podobnie jak w części pierwszej widoczny jest wyższy poziom poprawnych odpowiedzi wśród licealistów, co potwierdza hipotezę szóstą.

Wykres 3

Średnia arytmetyczna poprawnie udzielonych odpowiedzi
w części II w procentach

Opis: Wykres przedstawia średnią arytmetyczną poprawnie udzielonych odpowiedzi w części drugiej kwestionariusza ankiety. Wykres uwzględnia cztery pytania i typ szkoły (liceum / szkoła zawodowa).

Udział w wyborach prezydenta RP w 2025

Pierwsze pytanie w części trzeciej kwestionariusza brzmiało: „Czy zamierzasz wziąć udział w wyborach Prezydenta RP w 2025 roku?”. Ze względu na terminy wyborów: pierwsza tura – 18 maja, druga tura – 1 czerwca, oraz zakończenia roku szkolnego 2024/2025 dla maturzystów – 25 kwietnia, możliwe było zbadanie jedynie deklarowanej chęci udziału w wyborach. Należy podkreślić, że wyniki te nie odzwierciedlają rzeczywistej frekwencji, lecz jedynie gotowość, jej brak lub niezdecydowanie do wzięcia udziału w głosowaniu.

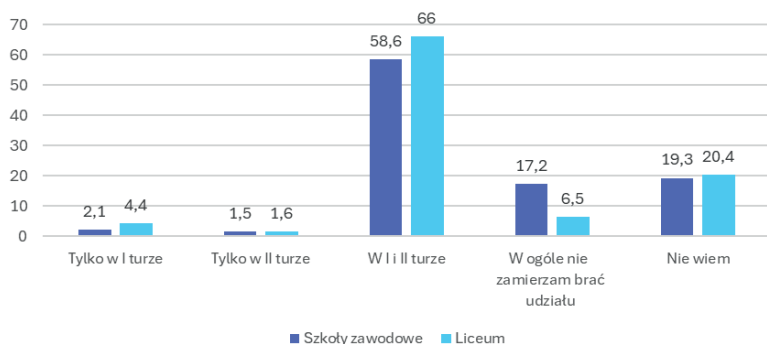
Wśród licealistów wolę partycypacji zarówno w pierwszej, jak i drugiej turze wyborów zadeklarowało 78,7% mężczyzn, 77,4% kobiet oraz 41,7% osób, które nie wyjawily swojej płci. Co więcej, 37,5% osób z tej ostatniej grupy zaznaczyło odpowiedź „nie wiem”. Wśród uczniów średnich szkół zawodowych chęć udziału w obu turach wyborów zadeklarowało 75,7% mężczyzn, 50% kobiet oraz 50% osób, które

nie udzieliły odpowiedzi na pytanie o płeć. Ponadto 22,9% kobiet, 21,9% osób, które nie odpowiedziały na pytanie o płeć, oraz 13,2% mężczyzn wybrało odpowiedź „nie wiem”. Z kolei brak chęci udziału w wyborach zadeklarowało 28,1% osób, które nie odpowiedziały na pytanie o płeć, oraz 18% kobiet.

Poniżej przedstawiono deklarowaną chęć udziału w wyborach w podziale na typ szkoły.

Wykres 4

Deklarowana chęć udziału w wyborach w procentach

Opis: Wykres przedstawia średnią arytmetyczną deklarowanej chęci udziału w wyborach prezydenckich w 2025 roku w Polsce. Wykres uwzględnia odpowiedzi (tylko w pierwszej turze / tylko w drugiej turze / w pierwszej i drugiej turze / w ogóle nie zamierzam brać udziału / nie wiem) i typ szkoły (liceum / szkoła zawodowa).

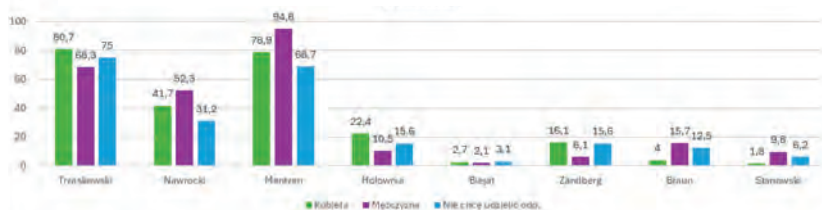
Kolejne pytanie ankiety dotyczyło rozpoznawalności kandydatów. Respondenci zostali poproszeni o wymienienie co najmniej dwóch nazwisk osób biorących udział w wyborach prezydenckich. Wykresy uwzględniają odpowiedzi uczniów, które uzyskały co najmniej 10 głosów w jednej z kategorii płci (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi).

Wśród uczniów szkół zawodowych najczęściej wskazywanym kandydatem przez mężczyzn był Sławomir Mentzen, a przez kobiety – Rafał Trzaskowski, podobnie jak przez osoby, które nie udzieliły odpowiedzi na pytanie dotyczące płci. W zestawieniu uwzględniono najbardziej popularnych kandydatów, ponieważ uczniowie często wymieniali więcej niż dwa nazwiska. W wynikach badań pojawiły się nazwiska rzeczywiście kandydujących osób, ale wymieniano również postaci, które nie startują lub nie mogą ponownie ubiegać się o urząd prezydenta RP, jak np. Andrzej Duda, finalizujący swoją drugą kadencję na stanowisku głowy państwa.

Warto podkreślić, że wybory prezydenckie w 2025 roku charakteryzują się największą liczbą kandydatów w historii Polski.

Wykres 5

**Średnia arytmetyczna rozpoznawalności kandydatów
wśród uczniów szkół zawodowych w procentach**

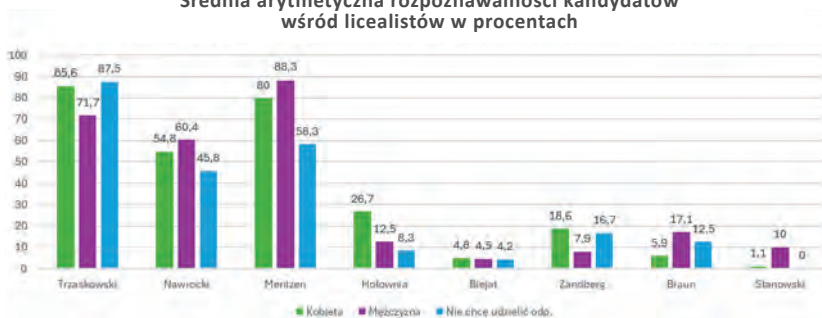

Opis: Wykres przedstawia rozpoznawalność kandydatów na prezydenta RP w Polsce w 2025 roku wśród uczniów zawodowych szkół średnich ze względu na płeć (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi).

Wśród licealistów najbardziej popularnymi kandydatami byli Rafał Trzaskowski, Karol Nawrocki oraz Sławomir Mentzen. Wśród mężczyzn najlepszy wynik uzyskał Sławomir Mentzen, a wśród kobiet i osób, które nie udzieliły odpowiedzi na pytanie o płeć, Rafał Trzaskowski.

Wykres 6

Średnia arytmetyczna rozpoznawalności kandydatów
wśród licealistów w procentach

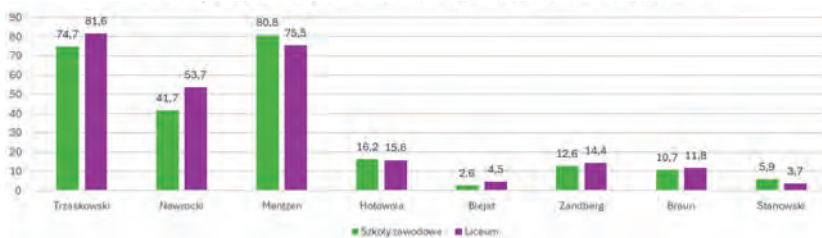

Opis: Wykres przedstawia średnią arytmetyczną rozpoznawalności kandydatów na prezydenta RP w Polsce w 2025 roku wśród uczniów liceów ze względu na płeć (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi).

Poniżej zaprezentowano wyniki rozpoznawalności kandydatów z uwzględnieniem typu szkoły. Wśród uczniów liceów najbardziej popularny był Rafał Trzaskowski, z kolei wśród uczniów szkół zawodowych – Sławomir Mentzen.

Wykres 7

Średnia arytmetyczna rozpoznawalności kandydatów
przez uczniów w procentach

Opis: Wykres przedstawia średnią arytmetyczną rozpoznawalności kandydatów na prezydenta RP w Polsce w 2025 roku. Wykres uwzględnia typ szkoły (liceum / szkoła zawodowa) oraz nazwiska kandydatów.

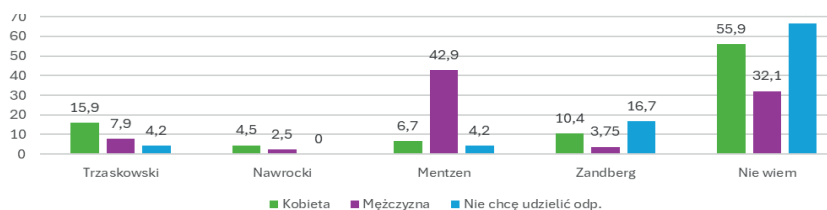
Trzecie pytanie w ostatniej części kwestionariusza brzmiało: „Na kogo zamierzasz oddać głos?”. Uczniowie zostali poproszeni o podanie nazwiska kandydata lub zaznaczenie odpowiedzi „nie wiem” w odniesieniu zarówno do pierwszej, jak i drugiej tury wyborów. Wśród uczniów liceów w pierwszej turze mężczyźni najchętniej wskazywali Sławomira Mentzena, kobiety – Rafała Trzaskowskiego, a osoby, które nie udzieliły odpowiedzi na pytanie o płeć, częściej wybierały Adriana Zandberga. Warto zwrócić uwagę na wysoki odsetek odpowiedzi „nie wiem”.

Należy podkreślić, że badanie zostało przeprowadzone ponad miesiąc przed pierwszą turą wyborów prezydenckich, a więc nie odzwierciedla rzeczywistego stanu rzeczy w dniu głosowania respondentów.

Poniżej zaprezentowano wyniki z liceów oraz szkół zawodowych. Wykresy uwzględniają kandydatów, którzy uzyskali co najmniej dziesięć głosów w jednej z kategorii płci (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi).

Wykres 8

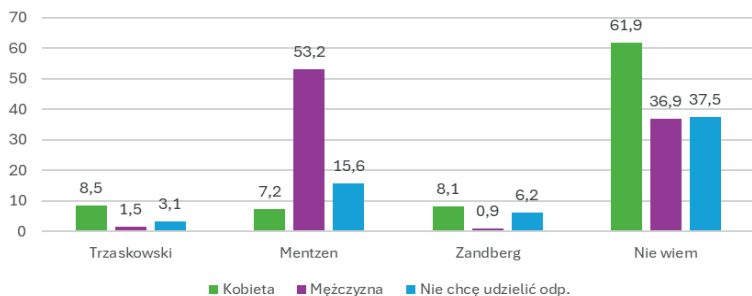
Deklarowana chęć oddania głosu na kandydata w I turze przez licealistów w procentach

Opis: Wykres przedstawia deklarowaną chęć oddania głosu na kandydata w pierwszej turze w wyborach prezydenckich w Polsce w 2025 roku ze względu na płeć (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi) wśród uczniów liceów.

Wykres 9

Deklarowana chęć oddania głosu na kandydata w I turze
przez uczniów szkół zawodowych w procentach

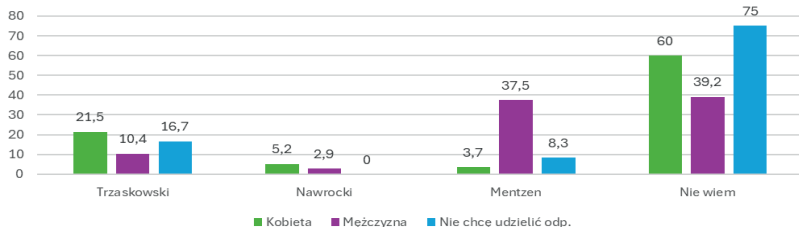
Opis: Wykres przedstawia deklarowaną chęć oddania głosu na kandydata w pierwszej turze w wyborach prezydenckich w Polsce w 2025 roku ze względu na płeć (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi) wśród uczniów średnich szkół zawodowych.

Warto zwrócić uwagę na dobry wynik Sławomira Mentzena oraz wysoki wskaźnik odpowiedzi „nie wiem”.

Poniżej zaprezentowano wyniki dotyczące drugiej tury wyborów.

Wykres 10

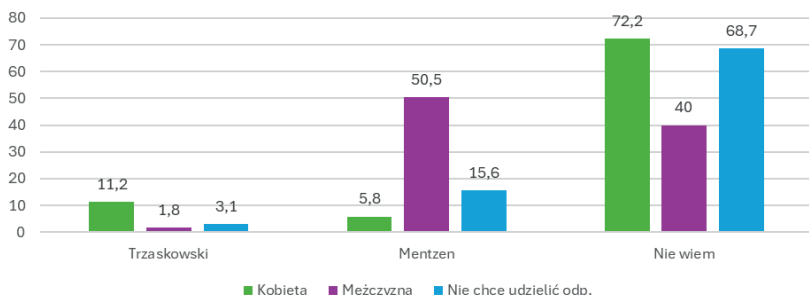
Deklarowana chęć oddania głosu na kandydata w II turze
przez licealistów

Opis: Wykres przedstawia deklarowaną chęć oddania głosu na kandydata w drugiej turze w wyborach prezydenckich w Polsce w 2025 roku ze względu na płeć (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi) wśród uczniów liceów.

Wykres II

Deklarowana chęć oddania głosu na kandydata w II turze
przez uczniów szkół zawodowych w procentach

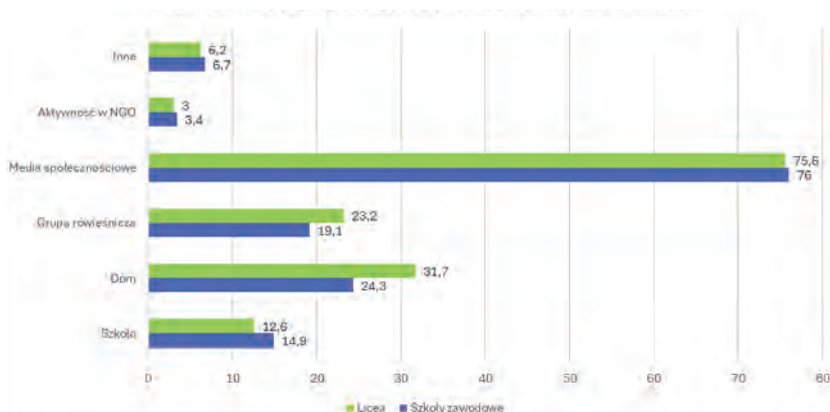
Opis: Wykres przedstawia deklarowaną chęć oddania głosu na kandydata w drugiej turze w wyborach prezydenckich w Polsce w 2025 roku ze względu na płeć (kobieta / mężczyzna / nie chcę udzielić odpowiedzi) wśród uczniów średnich szkół zawodowych.

Niezależnie od typu szkoły największa liczba mężczyzn deklaruje chęć oddania głosu na Sławomira Mentzena, podczas gdy kobiety najczęściej wskazują Rafała Trzaskowskiego. Co więcej, zarówno w liceach, jak i średnich szkołach zawodowych zauważalny jest wysoki odsetek odpowiedzi „nie wiem”.

Ostatnie pytanie w kwestionariuszu brzmiało: „Skąd czerpiesz wiedzę na temat wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 roku? Wskaż główne źródło”. Odpowiedzi respondentów nie różniły się znacząco w zależności od płci, najchętniej wskazywano media społecznościowe.

Wykres 12

Średnia arytmetyczna poszczególnych źródeł wiedzy w procentach

Opis: Wykres przedstawia średnią arytmetyczną udziału poszczególnych źródeł wiedzy o wyborach prezydenckich. Wykres uwzględnia odpowiedzi: szkoła / dom (rodzina) / grupa rówieśnicza / media społecznościowe / aktywność w organizacjach pozarządowych / inne, oraz typ szkoły (liceum / szkoła zawodowa).

Wiedza na temat wyborów a płeć

Średnia arytmetyczna poprawnych odpowiedzi udzielonych przez licealistki w pierwszej części ankiety wyniosła 65,8%, przez licealistów – 70,8%, a przez osoby, które nie odpowiedziały na pytanie o płeć – 52,8%. W części drugiej licealistki osiągnęły średnią 62%, licealiści – 63,5%, a osoby, które nie odpowiedziały na pytanie o płeć – 60,4%. Dane te wskazują, że największą wiedzę posiadają licealiści, następnie licealistki, a najniższą wiedzę wykazują osoby, które nie odpowiedziały na pytanie o płeć.

W przypadku uczniów średnich szkół zawodowych średnia arytmetyczna poprawnych odpowiedzi w części pierwszej wyniosła 47,8% dla uczennic, 52,7% dla uczniów oraz 51% dla osób, które nie

odpowiedziały na pytanie o płeć. W części drugiej uczennice osiągnęły średnią 54%, uczniowie – 57,5%, a osoby, które nie odpowiedziały na pytanie o płeć – 46,1%. Wynika z tego, że również wśród uczniów szkół zawodowych mężczyźni wykazują większą wiedzę na temat wyborów prezydenckich.

Wielkość miasta a wiedza na temat wyborów prezydenckich

W ramach analizy wyników uwzględniono dodatkowy podział ze względu na wielkość miast, w których przeprowadzano badanie. Rozróżniono Kraków oraz mniejsze ośrodki miejskie. Poniżej przedstawiono wyniki analizy odsetka poprawnych odpowiedzi z uwzględnieniem tego podziału.

Tabela 1. Zestawienie średnich arytmetycznych prawidłowo udzielonych odpowiedzi na poszczególne pytania kwestionariusza ankiety ze względu na wielkość miasta.

Pytanie	Kraków	Mniejsze ośrodki miejskie
Część pierwsza		
Pytanie 1	64,5%	52%
Pytanie 2	84,9%	72,5%
Pytanie 3	66,9%	36,9%
Część druga		
Pytanie 1	20,7%	14,4%
Pytanie 2	91,1%	86,6%
Pytanie 3	67,6%	52,7%
Pytanie 4	73,5%	69,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych ankiet.

Średnia z części pierwszej w mniejszych ośrodkach miejskich wyniosła 53,8%, a z części drugiej 55,9%. Średnia z części pierwszej w Krakowie wyniosła 72,1%, a z części drugiej 63,2%. Z przedstawionych danych wynika, że odsetek poprawnie udzielonych odpowiedzi w każdym z pytań był wyższy w szkołach krakowskich. Należy jednak wziąć pod uwagę, że w badaniu brały udział dwie szkoły z Krakowa oraz sześć szkół z mniejszych ośrodków miejskich województwa małopolskiego.

Wnioski

Z przedstawionych danych można wyciągnąć następujące wnioski:

- Uczniowie liceów średnio lepiej ocenili swoją wiedzę na temat instytucji prezydenta RP i zasad uczestnictwa, a także osiągnęli lepsze wyniki zarówno w części pierwszej, jak i części drugiej ankiety, co potwierdza hipotezy trzecią i szóstą.
- Średnia arytmetyczna poprawnych odpowiedzi w części pierwszej dla uczniów średnich szkół zawodowych wyniosła 50,5%, co wskazuje, że posiadają oni wystarczającą wiedzę na temat statusu ustrojowego prezydenta RP, co potwierdza hipotezy pierwszą i czwartą.
- W przypadku uczniów liceów średnia arytmetyczna poprawnych odpowiedzi w części pierwszej wyniosła 63,1%, co osłabia hipotezę drugą.
- Średnia arytmetyczna poprawnych odpowiedzi w części drugiej dla uczniów szkół zawodowych wyniosła 52,5%, co potwierdza hipotezę siódmą, natomiast dla uczniów liceów wyniosła 62%. Na podstawie tych danych można uznać hipotezę piątą za potwierdzoną.
- Średnia arytmetyczna poprawnie udzielonych odpowiedzi przez uczniów krakowskich szkół średnich w każdym z pytań była wyższa od średniej arytmetycznej poprawnie udzielonych

odpowiedzi przez uczniów szkół średnich spoza Krakowa, co potwierdza hipotezę ósmą.

- W przypadku szkół zawodowych 58,6% uczniów deklaruje chęć wzięcia udziału w pierwszej i drugiej turze wyborów, z kolei w liceach 66% uczniów zamierza uczestniczyć w obu turach wyborów prezydenckich, co potwierdza hipotezę dziewiątą.

Rekomendacje

Na podstawie przeprowadzonych badań oraz uzyskanych wyników zasadne wydają się następujące rekomendacje:

- wzbogacenie oferty dydaktycznej nie tylko w szkołach średnich, ale także podstawowych o treści bezpośrednio związane z aktywnością obywatelską, jej znaczeniem dla efektywnego włączania się w życie wspólnotowe, zwłaszcza jeśli idzie o poziom lokalny i regionalny, co docelowo może się przełożyć na poziom ogólnokrajowy;
- uświadamianie także poza ścieżką formalną (szkolno-dydaktyczną) istotności aktywnego obywatelstwa oraz aktywnego uczestnictwa jako członkinie i członkowie polskiego społeczeństwa; jest to możliwe poprzez włączanie ludzi młodych w inicjatywy podejmowane m.in. przez organizacje pozarządowe czy inne podmioty o profilu prospołecznym;
- rozbudzanie, animowanie i stymulowanie aktywnych postaw wśród ludzi młodych, angażujących się w przedsięwzięcia wzmacniające społeczną kohezję, a także poczucie sprawstwa i odpowiedzialności; można to uczynić m.in. przez sport, sztukę oraz inne kolektywnie doświadczane przedsięwzięcia, przynoszące radość i satysfakcję.

Abstrakt

Niniejszy rozdział przedstawia wyniki analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród pełnoletnich uczniów wybranych szkół średnich województwa małopolskiego. Analiza dotyczy wiedzy na temat statusu ustrojowego prezydenta RP, istoty i wagi wyborów prezydenta RP, chęci udziału w wyborach prezydenckich, znajomości kandydatów i źródeł wiedzy na temat wyborów. Przedstawione wnioski uwzględniają płeć respondentów, typ szkoły oraz wielkość miasta. Przyjęte hipotezy w większości zostały potwierdzone. Wiedza uczniów szkół średnich jest dostateczna, a także deklarują oni chęć partycypacji w głosowaniu. Licealiści i uczniowie szkół krakowskich wykazują większą wiedzę niż uczniowie szkół zawodowych i uczniowie z mniejszych ośrodków miejskich. Uczniowie rzadko czerpią wiedzę na temat wyborów ze szkoły, co wskazuje na konieczność modyfikacji treści programowych, aby zachęcić młodzież do aktywnej partycypacji, zarówno politycznej, jak i obywatelskiej.

Słowa kluczowe: wiedza o wyborach prezydenckich, partycypacja wyborcza, wybory prezydenckie, małopolskie szkoły średnie, badania ankietowe

Abstract

Survey Research – Analysis, Results, and Recommendations

This chapter presents the results of a survey-based study conducted among adult students attending selected secondary schools in the Lesser Poland Voivodeship. The analysis focuses on students' knowledge regarding the constitutional status of the President of the Republic of Poland, the nature and significance of presidential elections, their willingness to participate in such elections, familiarity with candidates, and sources of information concerning the electoral process. The findings are examined in relation to respondents' gender, type of school attended, and the population size of the locality where the school is situated. Most of the research hypotheses have been confirmed. The level of knowledge demonstrated by secondary school students can be considered satisfactory, and the respondents generally declare an intention to engage in electoral participation. Students attending general secondary schools and those from schools located in Kraków exhibit higher levels of knowledge compared to students from vocational schools and smaller urban areas. Notably, schools are rarely identified as a source of information about elections, which underscores the need to revise and adapt curricular content to better foster political and civic engagement among young people.

Keywords: knowledge of presidential elections, electoral participation, presidential elections, secondary schools in Lesser Poland, survey research

HANNA OLECH
JUSTYNA NAGÓRZAŃSKA

ROZDZIAŁ IX

Partycypacja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku w kontekście deklaracji udziału w wyborach prezydenckich w 2025 roku wśród najmłodszego elektoratu Małopolski na podstawie badań ankietowych – analiza porównawcza

Wstęp

Celem niniejszego rozdziału jest porównanie frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku z deklaracją wzięcia udziału w wyborach prezydenckich w Polsce w 2025 roku przez najmłodszy elektorat województwa małopolskiego. Cel ten uzasadnia się kontynuacją badań nad partycypacją wyborczą młodego elektoratu Małopolski, najpierw w wyborach samorządowych w 2024 roku (co zostało zainspirowane relatywnie wysoką frekwencją wyborczą, którą

wykazali się najmłodsi, głosując rok wcześniej w wyborach parlamentarnych), a następnie w wyborach prezydenta RP w 2025 roku. Analizie zostaną więc poddane wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród uczniów wybranych małopolskich szkół średnich¹ w 2024 roku, w których badana była frekwencja wyborcza. W 2025 roku tuż przed zbliżającymi się wyborami prezydenckimi w Polsce również przeprowadzono badania ankietowe wśród uczniów tych samych szkół średnich Małopolski, pytając o gotowość wzięcia w nich udziału². W badaniach z 2024 roku uczestniczyło 834 respondentów, którymi byli uczniowie małopolskich szkół średnich, a którzy najpóźniej w dniu wyborów osiągnęli pełnoletność (tym samym nabywając pełne prawa wyborcze), w 2025 roku zaś udało się przeprowadzić ankietę z udziałem aż 1025 respondentów – uczniów szkół ponadpodstawowych, którzy mając świadomość, że w dniu wyborów (pierwsza/druga tura wyborów) będą już pełnoletni, zgłosili deklaracje (gotowość) wzięcia w nich udziału.

Rozdział ten powstał na podstawie badań przeprowadzonych w 2024 roku, których wnioski zamieszczone zostały w książce pt. *Wybory samorządowe w Polsce w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*³. W analizie porównawczej wykorzystano też rozdział VIII niniejszej książki, pt. *Badania ankietowe – analiza, wyniki i rekomendacje*, którego autorami są Katarzyna Solarz i Monika Banaś.

¹ Szkoły biorące udział w badaniu ankietowym zostały wymienione w rozdziale I niniejszej książki.

² To, dlaczego badano deklarację, a nie faktyczny udział, zostało wyjaśnione w rozdziale I niniejszej książki.

³ Szczególnie patrz: W. Kaczmarczyk, M. Banaś, S. Żarnowski, *Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród uczniów szkół średnich województwa małopolskiego*, [w:] *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, s. 135-153.

Chcąc ostatecznie odpowiedzieć na nurtujące, ciekawe z perspektywy politologicznej pytanie, czy relatywnie wysoka partycypacja wyborcza, którą wykazał się najmłodszy elektorat w skali całego kraju w wyborach parlamentarnych w 2023 roku w Polsce, utrwała się, zwrócono uwagę na podobieństwa i różnice partycypacji wyborczej wśród najmłodszego elektoratu Małopolski w pryzmacie wyborów samorządowych w Polsce 2024 i wyborów prezydenckich 2025 roku oraz partycypację wyborczą najmłodszego elektoratu Małopolski na tle ogólnokrajowej frekwencji wyborczej. W rozważaniach końcowych została zawarta autorefleksja autorek⁴ niniejszego rozdziału, reprezentujących najmłodszy elektorat, na temat uwarunkowań sprzyjających i niesprzyjających angażowaniu się młodych ludzi w wyborach.

Rozdział powstał przy wykorzystaniu metod badawczych właściwych dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Szczególnie przydatna okazała się metoda komparatystyczna, dzięki której udało się przeprowadzić analizę porównawczą.

Podobieństwa i różnice partycypacji wyborczej wśród najmłodszego elektoratu Małopolski w pryzmacie wyborów samorządowych w Polsce w 2024 roku i wyborów prezydenckich w 2025 roku

Jak już wcześniej wspomniano, analizie porównawczej poddani zostali uczniowie tych samych wybranych małopolskich szkół średnich, którzy uzyskując pełnoletniość w dniu wyborów, bądź to wzięli udział (wybory samorządowe 2024 roku), bądź też, jak w przypadku wyborów prezydenckich z 2025 roku, wykazali gotowość takiej partycypacji.

4 Hanna Olech i Justyna Nagórzańska są studentkami drugiego roku studiów licencjackich na kierunku politologia w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

W związku z tym w pierwszej kolejności zostanie zwrócona uwaga na podobieństwa, w drugiej zaś na różnice.

Biorąc pod uwagę wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku, na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych można wysnuć wnioski, że partycypacja wśród uczniów małopolskich szkół licealnych była wyższa w porównaniu z małopolskimi szkołami zawodowymi. Kobiety uczące się w badanych liceach oraz zespołach szkół deklarowały wyższą partycypację wyborczą niż mężczyźni uczęszczający do tych samych szkół. W szkołach zawodowych kobiety zadeklarowały znacznie niższy udział w wyborach aniżeli mężczyźni – różnica wyniosła 15%⁵. Warto zauważyć, że statystycznie najsłabszą aktywnością wyborczą wykazały się osoby uczęszczające do szkół zawodowych, szczególnie te, które w ankiecie nie określiły swojej płci (48%)⁶. Wyjątek w tego rodzaju placówkach stanowili mężczyźni. Ciekawe jest, że frekwencja wyborcza w drugiej turze wyborów samorządowych (24 kwietnia 2024 roku) była znacznie niższa niż w pierwszej turze (7 kwietnia 2024 roku). Szczególnie wśród kobiet znacznie osłabła gotowość wzięcia udziału w ponownym głosowaniu⁷.

Jak wykazały badania ankietowe dotyczące wyborów prezydenta RP w 2025 roku, podobnie jak w wyborach samorządowych z 2024 roku wśród małopolskich licealistów wolę partycypacji zadeklarowało więcej osób niż w szkołach zawodowych (66%⁸ vs. 58,6%⁹). Szukając podobieństw, można zauważyć, że deklarowana frekwencja w wyborach prezydenckich w 2025 roku wśród kobiet (uczennic małopolskich szkół zawodowych) była analogiczna do faktycznego udziału w wyborach samorządowych 2024 roku, co zostało wyrażone

⁵ *Tamże*, s. 145.

⁶ *Tamże*.

⁷ *Tamże*.

⁸ *Tamże*, s. 137.

⁹ Zob. więcej: rozdz. VIII niniejszej książki.

wskaźnikiem procentowym 50%¹⁰ vs. 50%¹¹. W jednych i w drugich badaniach poziom wiedzy w zakresie samorządu terytorialnego, jak i instytucji prezydenta RP jest porównywalny. W zakresie samooceny wiedzy w tych samych kwestiach na skali 0-10 kobiety oceniają siebie niżej niż mężczyźni (wybory samorządowe 4,7¹² vs. 5,4¹³, a w wyborach prezydenckich 5,1¹⁴ vs. 6,1¹⁵).

Wiedzę na temat samorządu terytorialnego uczniowie pozyskują przede wszystkim z mediów społecznościowych i z domu; na trzecim miejscu została wymieniona szkoła¹⁶. Natomiast w przypadku wyborów prezydenckich szkoła plasuje się na czwartym miejscu, a jej miejsce, co ciekawe, zastąpiła grupa rówieśnicza¹⁷. Zarówno w przypadku wyborów samorządowych, jak i prezydenckich wiedzy na te tematy prawie w ogóle nie pozyskiwano z działalności organizacji pozarządowych, co może świadczyć bądź to o braku zainteresowania, bądź też wiedzy na temat działalności „trzeciego sektora”.

Przypomnijmy, że zarówno badania z 2024 roku, jak i badania z 2025 były badaniami pilotażowymi¹⁸. Jak wynika z danych dotyczących ogólnokrajowej frekwencji, frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych wśród badanego najmłodszego elektoratu Małopolski wynosiła 61%¹⁹, tym samym znacznie odbiegając od poziomu krajowego (38,6%)²⁰. Natomiast deklaracja gotowości partycypacji

¹⁰ Zob. więcej: W. Kaczmarczyk, M. Banaś, S. Żarnowski, *dz. cyt.*, s. 144.

¹¹ Zob. więcej: rozdz. VIII niniejszej książki.

¹² W. Kaczmarczyk, M. Banaś, S. Żarnowski, *dz. cyt.*, s. 140.

¹³ *Tamże*.

¹⁴ Zob. więcej: rozdz. VIII niniejszej książki.

¹⁵ *Tamże*.

¹⁶ W. Kaczmarczyk, M. Banaś, S. Żarnowski, *dz. cyt.*, s. 148.

¹⁷ Zob. więcej: rozdz. VIII niniejszej książki.

¹⁸ Zob. więcej: E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, *Uzasadnienie namysłu nad samorządową partycypacją wyborczą w pryzmacie wyborów samorządowych w Małopolsce 2024*, [w:] *Wybory samorządowe...*, s. 13-22.

¹⁹ W. Kaczmarczyk, M. Banaś, S. Żarnowski, *dz. cyt.*, s. 144.

²⁰ *Tamże*, s. 145.

w wyborach prezydenckich 2025 roku zarówno w pierwszej, jak i drugiej turze w uśrednieniu wyniosła 62,3%²¹; dla porównania faktyczna frekwencja najmłodszego elektoratu w skali ogólnokrajowej w tych samych wyborach wyniosła w uśrednieniu obu tur 74,6%²². Jak wynika z powyższego, badany najmłodszy elektorat Małopolski okazał się znacznie bardziej aktywny w porównaniu z tożsamą grupą elektoratu w wymiarze krajowym. Natomiast w wyborach prezydenckich 2025 roku daje się zauważyć nieco odwrotną tendencję.

Wybory w Polsce – autorefleksja

Bazując na badaniach ankietowych przeprowadzonych zarówno w 2024, jak i 2025 roku, można ustalić pewną prawidłowość. Utrwała się wyraźny trend zainteresowania wyborami przez najmłodszy elektorat, na co może mieć między innymi wpływ mediatyzacja polityki i obecność kandydatów w przestrzeni mediów społecznościowych. Jednak poziom uczestnictwa i zainteresowanie wyborami są nadal w dużej mierze zależne od typu wyborów, co wpisuje się w tradycję wyborczą III RP – od 1990 roku wybory prezydenckie na tle innych wyborów (parlamentarnych, samorządowych i do europarlamentu) zawsze cechowały się najwyższą frekwencją.

Polska scena polityczna, znajdując się wciąż w niezakończonych transformacji systemowej, której rdzeń stanowi demokratyzacja tego

²¹ Zob. więcej: rozdz. VIII niniejszej książki.

²² K. Strzelińska, *Wybory prezydenckie 2025. Do urn poszła większa część młodych niż seniorów. To oni zdecydują kto wygra w drugiej turze?*, Gazeta Prawna [on-line:] <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9803442,na-wybory-prezydenckie-poszla-wieksza-czesc-mlodych-niz-seniorow-to-o.html> – 27 VI 2025; *W drugiej turze wyborów prezydenckich młodzi ponownie zaimponowali frekwencją*, Fundacja Batorego, [on-line:] <https://www.facebook.com/100064733169137/posts/pfbidoYyebiZu8sVbiaNnjkiZP-N6tEMbqftK4mNZZjbJskBukn7HkbCzzYqCLi4EmPeF4l/> – 30 VI 2025.

systemu, jest doświadczana wieloma zjawiskami, nie zawsze sprzyjającymi wyznaczonemu kierunkowi, nacelowanemu na osiągnięcie stanu demokracji skonsolidowanej (J.J. Linz, A. Stepan)²³. Polską scenę polityczną tworzą partie polityczne, wśród których najistotniejsze znaczenie mają Koalicja Obywatelska (KO) i Prawo i Sprawiedliwość (PiS), przy coraz większym znaczeniu partii do niedawna niebędących liderami politycznymi. Ma się tu na uwadze m.in. Konfederację, która stanowi alternatywę dla KO i PiS. Młodzi, kontestując obecny układ partyjny, coraz chętniej popierają w wyborach alternatywne partie polityczne i ich przedstawicieli. W opinii autorek w kolejnych wyborach parlamentarnych (w 2027 roku) dwie główne siły polityczne może dotknąć poważny problem braku wystarczającego poparcia społecznego, by móc przekroczyć próg wyborczy, tym samym odnosząc zwycięstwo. Aktywizacja młodych osób, szczególnie pluralizm ich poglądów w kwestii polityki, może być czynnikiem sprawczym „refolucyjnych”²⁴ zmian w III RP. Trzeba zauważyć, że profil ideologiczny partii politycznych, które obecnie cieszą się najwyższym zainteresowaniem najmłodszych, jest radykalnie odmienny od KO i PiS.

Aby młodzi nadal byli gotowi uczestniczyć w wyborach, potrzebna jest zmiana postrzegania polityki – z przestrzeni sporów „duopolu politycznego” do przestrzeni, w której mogliby się odnaleźć ludzie młodzi. Pomimo bardzo wysokiej frekwencji wyborczej z udziałem osób w wieku 18-25 lat, zważywszy na uwarunkowania demograficzne, jak też często na niski poziom kultury politycznej wśród młodych, ta

²³ J.J. Linz, A.C. Stepan, *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*, Baltimore, MD 1996, passim, patrz też: E. Bujwid-Kurek, *Tranzycja – transformacja – demokracja – demokratyzacja na przykładzie państw wybranych. Ustalenia teoretyczno-praktyczne* [w:] *Geopolityka i bezpieczeństwo Bałkanów. Studia poświęcone procesom stabilizującym i destabilizującym w XX i XXI wieku*, red. A. Krzak, Częstochowa 2024, s. 13-33.

²⁴ Refolucja – przemiany ustrojowe drogą pokojową za pomocą wypracowania konsensusu.

grupa nadal nie jest jednak najbardziej liczną grupą wyborców; tę stanowią osoby w przedziale wiekowym 50-59 lat. Właśnie przez to młodzi mogą odczuwać brak sprawczości, co znacząco demotywuje do aktywizacji społecznej. Prawdziwa chęć partycypacji w wyborach najmłodszego elektoratu zawsze bierze się z poczucia wpływu na otaczającą rzeczywistość. Młodzi, widząc znikomy pozytywny wpływ na obecną politykę, mają tendencję do radykalizowania swoich poglądów. Zainteresowanie polityką może być jednak generowane zwiększeniem zaufania do polityków czy obecnością w niej „młodych twarzy”, które reprezentowałyby potrzeby najmłodszego pokolenia. Spór dwóch największych ugrupowań politycznych w Polsce (KO, PiS) nie inspiruje młodych do jakiegokolwiek angażowania się w sferze polityki. Oczywiście jest, że młodzi ludzie są szczególnie zainteresowani kwestiami, które zdecydują o ich przyszłości, takimi jak zmiany klimatyczne, dostępne mieszkalnictwo, regulacja prawa pracy, publiczna ochrona zdrowia czy równouprawnienie, a nie konfliktami grup politycznych.

Stąd też bardzo ważne jest systematyczne kształtowanie świadomości i postaw obywatelskich Polaków, szczególnie młodego pokolenia, przed którym stoi odpowiedzialne wyzwanie „bycia obywatelem”, co powinno być realizowane m.in. poprzez udział w wyborach. Bardzo niskie poczucie sprawczości wśród młodych stanowi istotny hamulec dla ich zaangażowania²⁵. W skutecznym przeciwdziałaniu temu trendowi pomocne może być promowanie społeczeństwa obywatelskiego przez właściwą edukację, aktywność w organizacjach obywatelskich, jak też udział w oddolnych ruchach społecznych już od najmłodszych lat.

Z perspektywy politologicznej niepokój wzbudza postępująca radykalizacja pokolenia Z²⁶. Młode osoby prezentują bardziej skrajne

²⁵ *Badanie kapitału społecznego (BOX)*, Fundacja Stocznia, [on-line:] <https://stocznia.org.pl/2023/09/29/niedoceniony-zasob-kapital-spoeczny-polek-i-polakow-zbadany> – 29 VI 2025.

²⁶ Pokolenie Z – osoby urodzone w latach 1995-2012, które dorastały we w pełni scyfryzowanym społeczeństwie, co wpłynęło na ich sposób komunikacji,

postawy, co znajduje swoje potwierdzenie w wynikach badań ankietowych: mężczyźni deklarowali chęć oddania głosu na Sławomira Mentzena nawet w 53,2%, z kolei kobiety o wiele częściej opowiadały się za Rafałem Trzaskowskim i Adrianem Zandbergiem²⁷. Radykalizacja poglądów, popieranie antyestablishmentowych ugrupowań politycznych oraz czerpanie wiedzy na temat wyborów głównie z mediów społecznościowych prowadzą do zamykania się młodych ludzi w „bańkach informacyjnych”, co w namyśle nad społeczeństwem obywatelskim, w tym udziałem w wyborach, zdecydowanie utrudnia krytyczne myślenie. Powszechna wiedza pozyskiwana z mediów może oczywiście motywować do partycypacji, ale może również utrzymywać fałszywy obraz polityki. Dlatego odbiorca może stać się o wiele bardziej podatny na manipulacje czy też nadinterpretacje lub niedostateczne interpretacje faktów społeczno-politycznych.

Bibliografia

Opracowania zwarte

- Bujwid- Kurek E., *Tranzycja – transformacja – demokracja – demokratyzacja na przykładzie państw wybranych. Ustalenia teoretyczno-praktyczne*, [w:] *Geopolityka i bezpieczeństwo Bałkanów. Studia poświęcone procesom stabilizującym i destabilizującym w XX i XXI wieku*, red. A. Krzak, Częstochowa 2024.
- Linz J.J., Stepan A.C., *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*, Baltimore, MD 1996.
- Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024.

uczenia się i postrzegania świata; zob. *Co to jest Pokolenie Z? Charakterystyka nowej generacji pracowników i konsumentów*, EY, [on-line:] https://www.ey.com/pl_pl/insights/workforce/pokolenie-z-co-to-jest – 30 VI 2025.

²⁷ Zob. więcej: rozdz. VIII niniejszej książki.

Netografia

Badanie kapitału społecznego (BOX), Fundacja Stocznia, [on-line:] <https://stocznia.org.pl/2023/09/29/niedoceniony-zasob-kapital-spoeczny-polek-i-polakow-zbadany>.

Co to jest Pokolenie Z? Charakterystyka nowej generacji pracowników i konsumentów, EY, [on-line:] https://www.ey.com/pl_pl/insights/workforce/pokolenie-z-co-to-jest.

Strzełińska K., *Wybory prezydenckie 2025. Do urn poszła większa część młodych niż seniorów. To oni zdecydują kto wygra w drugiej turze?*, Gazeta Prawna, [on-line:] <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9803442,na-wybory-prezydenckie-poszla-wieksza-czesc-mlych-niz-seniorow-to-o.html>.

W drugiej turze wyborów prezydenckich młodzi ponownie zaimponowali frekwencją, Fundacja Batorego, [on-line:] <https://www.facebook.com/100064733169137/posts/pfbidoYebiZu8sVbiaNnjkiiZPN6iEMbqftK4mNZZjbJfSkBukn7Hkb-CzzYqCLi4EmPeF4l>.

Abstrakt

Celem niniejszego rozdziału, w którym zawarto autorefleksję autorek będących przedstawicielkami młodego elektoratu, było porównanie frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku z deklaracją wzięcia udziału w wyborach prezydenckich w Polsce w 2025 roku przez najmłodszy elektorat województwa małopolskiego. Zwrócona też została uwaga na frekwencję wyborczą z udziałem badanego elektoratu w skali całego kraju. Biorąc pod uwagę przeprowadzone badania ankietowe wśród uczniów wybranych małopolskich szkół średnich zarówno w 2024, jak i 2025 roku, można ustalić pewną tendencję. Utrwała się wyraźny trend zainteresowania wyborami przez najmłodszy elektorat, na co mogą mieć między innymi wpływ mediatyzacja polityki i obecność kandydatów w przestrzeni mediów społecznościowych. Warto zauważyć, że najmłodszy elektorat Małopolski okazał się znacznie bardziej aktywny w wyborach samorządowych z 2024 roku w porównaniu z taką samą grupą elektoratu w wymiarze krajowym, co nie znajduje potwierdzenia w wyborach prezydenckich 2025 roku.

Słowa kluczowe: wybory samorządowe 2024 roku, wybory prezydenckie 2025 roku, partycypacja najmłodszego elektoratu, frekwencja wyborcza, autorefleksja

Abstract

Voter Turnout in Local Elections in Poland in 2024 in the Context of the Declaration of Election Participation in Presidential Elections in 2025 Among Youngest Electorate of Małopolska Based on Survey Research – Comparative Analysis

The purpose of this chapter, which contains the self-reflection of the authors who are representatives of the young electorate, was to compare the turnout in local elections in Poland in 2024 with the declaration of participation in the presidential elections in Poland in 2025 by the youngest electorate of the Małopolska province. Attention was also drawn to the voting turnout of the surveyed electorate in comparison to the nationwide level. Based on the survey conducted among students from selected Małopolska high schools in both 2024 and 2025, a certain trend can be established. A clear trend of interest in the elections among the youngest electorate is becoming more pronounced, which may be influenced by the mediatization of politics and the presence of candidates in the social media space. It is worth noting that the youngest electorate in Małopolska was significantly more active in the 2024 local elections compared to the same group of voters nationwide, which is not confirmed in the 2025 presidential elections.

Keywords: local elections 2024, presidential elections 2025, participation of the youngest electorate, voter turnout, self-reflection

KATARZYNA SOLARZ

MONIKA BANAŚ

Analiza SWOT

Istotnym elementem każdego projektu badawczego jest samokrytyka – refleksja nad tym, co udało się zrealizować, a co okazało się niemożliwe lub problematyczne. Jak pisze Carl Sagan: „Naukowcy popełniają błędy. Musimy w związku z tym rozpoznawać nasze słabe punkty, analizować możliwie najszerszy zakres opinii i być bezwzględnie samokrytyczni”¹. Dlatego, będąc świadomymi zarówno osiągnięć, jak i niedociągnięć powstałych w trakcie realizacji monografii współautorskiej, przedstawiamy poniżej analizę SWOT, stanowiącą samocenę realizacji badania. Analiza identyfikuje zalety i wady, mocne i słabe strony projektu oraz szanse i zagrożenia. Podsumowanie pozwoli w przyszłości: zredukować błędy, zwiększyć potencjał badawczy, zminimalizować ewentualne zagrożenia, a także doprecyzować kierunki badań w przedmiotowym zakresie.

¹ C. Sagan, A. Druyan, *Świat opanowany przez demony. Nauka jako światło w mroku*, tłum. M. Krośniak, Poznań 2024, s. 348.

Analiza SWOT projektu badawczego pt. *Wybory prezydenckie w Polsce w 2025 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Pozytywna odpowiedź dyrekcji wybranych małopolskich szkół średnich na zaproszenie do udziału w ankiecie i pomocy w realizacji badania	Brak ostrych kryteriów doboru respondentów	Nabyte doświadczenia wpłyną pozytywnie na przeprowadzenie rozszerzonych badań obejmujących większą liczbę szkół w Małopolsce, a także w innych regionach kraju	Ograniczona gotowość do współpracy ze strony interesariuszy zewnętrznych
Badanie pilotażowe o silnej próbie, wysoki zwrot ankiet w liczbie 1025	Termin wyborów po zakończeniu roku szkolnego przez maturzystów	Termin wyborów prezydenckich niekolidujący z zakończeniem roku szkolnego przez maturzystów będzie umożliwił zwiększenie liczby respondentów (więcej szkół gotowych do wzięcia udziału w badaniach)	Termin wyborów prezydenckich uniemożliwiający przeprowadzenie badania
Doświadczenia nabyte przez członków zespołu badawczego w czasie realizacji innych projektów, finansowanych ze środków Inicjatywy Doskonałości UJ	Pozwalające na podwójną interpretację sformułowanie odpowiedzi do jednego z pytań kwestionariusza ankiety	Dbłość o jak największą precyzję w formułowaniu pytań i odpowiedzi w kwestionariuszu ankiety	Sformułowanie pytań oraz odpowiedzi w sposób, który może okazać się dla respondentów zbyt trudny (trudno zrozumiały lub niezrozumiały)

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Kontynuacja współpracy i budowa partnerskich relacji ze szkołami średnimi w Małopolsce	Brak możliwości zorganizowania seminarium podsumowującego badanie z udziałem reprezentantów otoczenia zewnętrznego z uwagi na ograniczone finansowanie projektu	Dalsza chęć współpracy i budowania partnerskich relacji z Uniwersytetem Jagiellońskim ze strony dyrekcji małopolskich szkół średnich oraz uzyskanie większego finansowania	Brak środków finansowych i brak możliwości kontynuowania badań nawet w formie pilotażowej
Publikacja monografii wieloautorskiej, stanowiącej kompendium wiedzy oraz rekomendacji w przedmiotowym zakresie	Skrócony czas na przygotowanie monografii wieloautorskiej (zależny od terminu rozliczenia grantu)	Przy zaangażowaniu i terminowości wszystkich członków zespołu oraz skutecznym zarządzaniu zadaniami przez kierownika projektu możliwa jest realizacja projektu w wyznaczonym czasie	Brak rzetelności i terminowości w wykonywaniu poszczególnych zadań badawczych może doprowadzić do nierozliczenia grantu w wyznaczonym terminie
Monografia składająca się z części teoretycznej oraz empirycznej	Brak możliwości rozszerzenia badania na kolejne małopolskie szkoły średnie	Zwiększenie liczby arkuszy wydawniczych	Uzyskanie środków finansowych niewystarczających do rozszerzenia badania
Możliwość nabycia nowych umiejętności oraz kompetencji miękkich (współpraca i komunikacja w zespole), a także zdobycie pierwszych doświadczeń w zakresie realizacji projektów przez studentów	Zbyt zdzywersyfikowany zespół badawczy	Prawidłowo dobrany zespół badawczy, rzetelność w wykonywaniu zadań i otwartość na nowe umiejętności ze strony członków zespołu	W trakcie realizacji badania może okazać się, że zespół badawczy został dobrany w sposób nieprawidłowy

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Interdyscyplinarny i zróżnicowany zespół badawczy, w skład którego wchodził przedstawiciel Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych oraz Instytutu Studiów Międzykulturowych UJ, studenci i doktoranci	Rezygnacja doświadczonego studenta z udziału w projekcie, utrudniona komunikacja w ramach zespołu badawczego	Chęć kontynuowania badań w zakresie świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego w przyszłości	Brak chęci kontynuowania badań w zakresie świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego w przyszłości
Objęcie projektu patronatem przez Małopolskie Kuratorium Oświaty	Ograniczone finansowanie niepozwalające na maksymalne wykorzystanie korzyści płynących z patronatu i rozszerzenie badania	Zwrócenie uwagi uczniów małopolskich szkół średnich na kwestie partycypacji i zwiększanie wiedzy w zakresie wyborów prezydenckich	Możliwość nieuzyskania wsparcia ze strony Małopolskiego Kuratorium Oświaty w przyszłości

Źródło: opracowanie własne.

Na koniec warto podkreślić, że badanie intencji, w tym przypadku dotyczących partycypacji wyborczej, jest niezwykle istotne w procesie edukowania i formowania aktywnych postaw obywatelskich. Niniejsza publikacja niech będzie do tego zaproszeniem oraz źródłem inspiracji.

Bibliografia

Sagan C., Druyan A., *Świat opanowany przez demony. Nauka jako światło w mroku*, tłum. M. Krośniak, Poznań 2024.

Noty o autorach

Adrianna Aronowska – studentka drugiego roku studiów pierwszego stopnia na kierunku politologia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Obecnie interesuje się głównie teorią i filozofią polityki.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

E-mail: adrianna.aronowska@student.uj.edu.pl

Dr hab. Monika Banaś, prof. UJ – pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie Studiów Międzykulturowych, na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego; kierownik Zakładu Badań nad Społeczeństwami Wielokulturowymi. Prezes zarządu organizacji pozarządowej COOPERANTIS, Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Społecznego i Dialogu Międzykulturowego, które realizuje projekty o zasięgu lokalnym i regionalnym, ukierunkowane na wzmacnianie partycypacji obywatelskiej w życiu publicznym.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Studiów Międzykulturowych, <http://cooperantis.eu>

ORCID: 0000-0002-6542-4053

E-mail: monika.banas@uj.edu.pl

Prof. dr hab. Ewa Bujwid-Kurek – politolożka, pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W pracy badawczej zajmuje się problematyką współczesnych systemów politycznych ze szczególnym uwzględnieniem państw Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej. Jest autorką wielu publikacji, w tym kilku monografii naukowych, m.in. publikacji *Legitymizacja ustroju politycznego państw pojugosłowiańskich* (Kraków 2019). Jest też współautorką m.in. podręcznika akademickiego *Transformacja ustroju politycznego wybranych państw Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej* (Kraków 2015) oraz monografii: *III Rzeczpospolita Polska 1990-2016. Opinie-dylematy-kontrowersje* (Kraków 2016) i *Culture and Identities* (Belgrad 2020). Przetłumaczyła z języka serbskiego na język polski Konstytucję Republiki Serbii i opatrzyła ją autorskim wstępem; publikacja została wydana w ramach serii *Biblioteka Sejmowa – Konstytucje Świata* nakładem Wydawnictwa Sejmowego (Warszawa 2018). W 2024 roku kierowała zespołem badawczym zajmującym się badaniem świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego w wyborach samorządowych w Polsce w 2024, czego efektem jest publikacja naukowa pt. *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne* (red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024).

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

ORCID: 0000-0001-7634-828X

E-mail: ewa.bujwid-kurek@uj.edu.pl

Jan Geodecki – student drugiego roku studiów pierwszego stopnia na kierunku politologia w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Poli-

tycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Jego zainteresowania badawcze obejmują obszary takie jak myśl polityczna, filozofia polityki i historia doktryn. Entuzjasta historii politycznej Polski i świata.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

ORCID: 0009-0002-1062-1647

E-mail: jan.geodecki@student.uj.edu.pl

Jakub Grodowski – student drugiego stopnia na kierunku relacje międzykulturowe w Instytucie Studiów Międzykulturowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W ramach pracy licencjackiej na kierunku kulturoznawstwo międzynarodowe przeprowadził badania wśród turystów na Łysej Górze oraz Ślęży dotyczące recepcji polskich Świętych Gór. Brał udział w wykładach prowadzonych w Wilnie w ramach projektu *Innovations in the Baltic Studies. From Research Matters to Practice*. Uczestniczył w badaniach terenowych w Grecji organizowanych w ramach wyjazdu z Koła Naukowego Filologów Klasycznych UJ. Jako wolontariusz pomagał przy organizacji międzynarodowego festiwalu kina niezależnego w Krakowie. Interesuje się językami, czego wyrazem jest udział w lektoratach z języków: angielskiego, japońskiego, hiszpańskiego oraz włoskiego. Jego zainteresowania koncentrują się na szeroko pojętych przemianach społecznych, kontrkulturze oraz kulturze popularnej.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Studiów Międzykulturowych

E-mail: jakub.grodowski@student.uj.edu.pl

Zuzanna Kicińska – studentka drugiego roku studiów pierwszego stopnia na kierunku politologia oraz pierwszego roku studiów pierwszego stopnia na kierunku migracje międzynarodowe na

Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Jej główne zainteresowania badawcze dotyczą praw człowieka, obywatelskiej partycypacji oraz edukacji politycznej.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

E-mail: zuzanna.kicinska@student.uj.edu.pl

Dr hab. Małgorzata Kiwior-Filo, prof. UJ – pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Filozofii Polityki Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Politolożka, badaczka współczesnej myśli politycznej, zwłaszcza włoskiej, oraz niedemokratycznych systemów władzy. Interesuje się także problematyką społeczną, współczesnymi wyzwaniami i zagrożeniami w kontekście bezpieczeństwa państwa. Współredaktorka i autorka publikacji naukowych z zakresu współczesnych doktryn politycznych, w tym monografii *Myśl polityczna włoskich liberałów wobec faszyzmu*.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, Katedra Filozofii Polityki

ORCID: 0000-0002-4797-8079

E-mail: malgorzata-kiwior-filo@uj.edu.pl

Justyna Nagórzańska – studentka drugiego roku studiów pierwszego stopnia na kierunku politologia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Jej główne zainteresowania badawcze dotyczą psychologii i filozofii polityki oraz zachowań społecznych i obserwacji polityki z perspektywy socjologicznej.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

E-mail: justyna.nagorzanska@student.uj.edu.pl

Hanna Olech – studentka drugiego roku studiów pierwszego stopnia na kierunku politologia oraz pierwszego roku studiów pierwszego stopnia na kierunku migracje międzynarodowe na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Jej główne zainteresowania badawcze dotyczą migracji z naciskiem na prawo i polityki migracyjne oraz narracji politycznych wobec postępującej katastrofy klimatycznej.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

E-mail: hanna.olech@student.uj.edu.pl

Dr Judyta Pasiut – doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Absolwentka studiów magisterskich w zakresie stosunków międzynarodowych na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Autorka publikacji naukowych. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół współpracy zagranicznej prowadzonej przez jednostki samorządu terytorialnego, roli mediów lokalnych w kształtowaniu wizerunku lokalnej władzy, wyborów samorządowych oraz partycypacji obywatelskiej na szczeblu lokalnym. Brała czynny udział w realizacji grantu badawczego na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie poświęconego badaniu świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 roku.

Afiliacja: Urząd Miasta Nowego Sącza, Biuro Aktywności Obywatelskiej
ORCID: 0009-0003-6415-6717

Mgr Jakub Siatka – absolwent politologii programu Międzywydziałowych Studiów Humanistycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W 2022 roku obronił z wynikiem bardzo dobrym pracę magisterską z zakresu politologii w Instytucie Nauk Politycznych

i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Obecnie jest doktorantem Szkoły Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Jest autorem kilkunastu publikacji naukowych. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się na problematyce społeczeństwa obywatelskiego, transformacji ustrojowych oraz polityki społecznej, w tym szczególnie polityki rodzinnej i senioralnej.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych

ORCID: 0000-0002-1539-276X

E-mail: kuba.siatka@doctoral.uj.edu.pl

Mgr Katarzyna Solarz – absolwentka studiów licencjackich i magisterskich na kierunku politologia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Członkini zespołu badawczego w projekcie *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*. Wśród aktualnych zainteresowań badawczych wymienia reprezentację deskryptywną młodych dorosłych w życiu publicznym oraz rolę kobiet w polityce.

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

ORCID: 0009-0007-3708-9861

E-mail: katarzynaso.solarz@student.uj.edu.pl

Dr Barbara Weźgowiec – doktor literaturoznawstwa, polonistka i kulturoznawczyni. Pracuje w Instytucie Studiów Międzykulturowych Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz I Liceum Ogólnokształcącym im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie. Jej zainteresowania naukowe to przede wszystkim: relacje między literaturą i miejscem oraz między pamięcią i literaturą, narracje lokacyjne i tożsamościowe. Ważniejsze publikacje: *Pisarz i miasto. Gdańsk w prozie Stefana Chwina* (Kraków

2020); *Od znikania do odpominania. Postpamięciowe narracje o Miedziance* („Politeja” 2021, nr 1(70), s. 179-196).

Afiliacja: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Studiów Międzykulturowych

ORCID: 0000-0003-3133-3759

E-mail: b.wezgowiec@uj.edu.pl

Indeks osób

Almond Gabriel Abraham 116
Amsterdamski Piotr 109
Amsterdamski Stefan 66, 71
Aronowska Adrianna 11, 20-21

Babiński Grzegorz 149, 153, 159
Bădescu Valentin-Stelian 108
Banaś Monika 11, 15, 19-20, 22, 100,
145, 182, 185

Bankowicz Marek 29, 33, 108
Barber Benjamin 104-106, 110
Bardach Juliusz 30
Barrett Martyn 71
Bartel Kazimierz 32
Bartoszcze Roman 72
Bartoszewicz Artur 84
Bauman Zygmunt 106
Bębenek Renata 23
Biedroń Robert 82
Biejat Magdalena 84
Bierut Bolesław 36-37
Bilewicz Michał 133
Bochniarz Henryka 77
Borowski Marek 77
Bosak Krzysztof 82

Bourdieu Pierre 116
Braun Grzegorz 80, 84
Brzezińska Olga 122
Brzoza Czesław 30
Bubel Leszek 74, 77
Bujwid-Kurek Ewa 11, 15, 19-20, 23,
145, 148, 182, 185, 187

Castells Manuel 98
Chodubski Andrzej 16
Chou Mark 99
Chruszczow Nikita 37
Chwedoruk Rafał 119
Ciapała Jerzy 17, 51-52, 118-119
Cichocki Marek Aleksander 107
Cimoszewicz Włodzimierz 72
Cudowska Agata 117

Ćwik Zenon 23

Dahl Robert Alan 66, 71, 103, 110
Domagała Michał 52
Domański Henryk 144
Downs Anthony 104, 123
Druyan Ann 193

Drzonek Maciej 17, 51
 Duda Andrzej 45-46, 55, 80-83, 171
 Dudek Antoni 42-43, 45
 Dudek Dariusz 17
 Działocha Kazimierz 51

Elias Norbert 16
 Ercan Selen Ayirtman 99

Fitz-Gibbon Carol Taylor 149, 153
 Flis Jarosław 125
 Franczak Karol 127
 Friszke Andrzej 32

Gagnon Jean-Paul 99
 Garlicki Leszek 17, 42-43, 51
 Gdula Maciej 121
 Gebethner Stanisław 52
 Geodecki Jan 11, 20-21
 Glajcar Rafał 17
 Grabowska Mirosława 78, 120
 Grabowski Dariusz 75
 Grabski Władysław 31
 Grayling Anthony 100
 Grinberg Daniel 109
 Grodowski Jakub 11, 21
 Gronkiewicz-Waltz Hanna 74-75
 Grzebinoga Agnieszka 23
 Grzybowski Marian 51

Hedemann Oskar 126
 Held David 98
 Henerson Marlene E. 149, 153
 Hintze Otto 98
 Hołownia Szymon 55, 63, 82, 84
 Horbaczewski Robert 65

Idzik Jakub 130, 133
 Ikonowicz Piotr 75
 Iłasz Liwiusz 77
 Inglehart Ronald 120

Jagielski Tomasz 118-119
 Jakóbczyk Witold 32
 Jakubiak Łukasz 29
 Jakubiak Marek 82, 84
 Jałowiecki Bohdan 108
 Jankowska Hanna 104-105
 Jarubas Adam 80
 Jaruzelski Wojciech 40-41, 61
 Jaworski Władysław Leopold 30
 Jurek Marek 79

Kacprzak Lech 16
 Kaczmarczyk Wiktoria 16, 182, 185
 Kaczor Jacek P. 23
 Kaczorowski Ryszard 35
 Kaczyński Jarosław 45, 79
 Kaczyński Lech 43-46, 77-78
 Kalinowski Jarosław 75, 77
 Kamińska-Szmaj Irena 128
 Kania Rafał 16
 Kant Immanuel 101
 Kazimierczuk Marcin 16
 Kądziera Adam 72, 80-81, 121-122
 Kicińska Zuzanna 11, 21
 Kiwior-Filo Małgorzata 11, 15, 19-20, 145, 182, 185
 Klepka Rafał 130, 132-133
 Kofta Mirosław 133
 Kołakowski Leszek 5
 Komorowski Bronisław 45, 79-81, 151, 155
 Korwin-Mikke Janusz 74-75, 77, 79-80

- Kosiniak-Kamysz Władysław 82
 Koszel Bogdan 16
 Kotnarowski Michał 102
 Kowalski Jerzy 118
 Kowalski Marian 80
 Kowalski Mariusz 30, 73-74, 80-81
 Kozub-Ciembroniewicz Wiesław 29
 Koźluk Tadeusz 74
 Krasucki Eryk 37
 Krawczyk-Antońska Żaneta 125
 Krośniak Marek 193
 Król Marcin 66, 102
 Kruk Maria 51
 Krzak Andrzej 187
 Krzaklewski Marian 75
 Kukiz Paweł 80
 Kunz Tomasz 106
 Kuroń Jacek 74-75
 Kwaśniewski Aleksander 42-43, 74-76, 151, 155
 Kwiatkowska Agnieszka 125
 Kymlicka Will 101

 Leonardi Robert 117
 Lepper Andrzej 74-75, 77, 79
 Leśniczak Rafał 133
 Leśnodorski Bogusław 30
 Limanowski Bolesław 30
 Lincoln Abraham 95
 Linz Juan José 187
 Lipset Seymour Martin 109
 Lisek-Michalska Joanna 144
 Litwin Tomasz 100
 Locke John 101
 Loughlin Martin 99
 Lutyńska Krystyna 144, 146

 Łazor Jerzy 32
 Łopuszański Jan 75

 Maciak Maciej 84
 MacIntyre Alasdair 101
 MacKuen Michael Barry 123
 Maison Dominika 144, 158
 Majda Irena 23
 Marcinkowski Adam 16
 Marcus George Emanuel 123
 Markiewicz Barbara 98
 Markowski Radosław 102
 Mazowiecki Tadeusz 41, 72
 Mazur Mariusz 31
 Mentzen Sławomir 84, 134, 171-175, 189
 Migalski Marek 104, 106-107
 Mill John Stuart 101
 Miłkowska-Samul Kamila 124
 Mizerek Henryk 147
 Moczulski Leszek 72
 Mojak Ryszard 52
 Morawiecki Kornel 79
 Morawski Kazimierz 31
 Mordwilko Janusz 53
 Morris Lynn Lyons 149, 153
 Mościcki Ignacy 32, 3435
 Muszyńska Jolanta 117

 Nagórzańska Justyna 11, 21-22, 183
 Nanetti Raffaella Yvonne 117
 Napieralski Grzegorz 79
 Narutowicz Gabriel 30-31, 47
 Nawrocki Karol 45, 84-85, 171
 Neuman W. Russell 123
 Niewiadomski Eligiusz 31
 Nikitorowicz Jerzy 117

Norris Pippa 120
Nowicka Aldona 23

Ogórek Magdalena 80
Okoń-Horodyńska Ewa 98
Olech Hanna 11, 21-22, 183
Olechowski Andrzej 75, 79
Olender Kamil 124
Olszewski Jan 74
Olszowska Gabriela 23
Ostrowski Stanisław 35

Pachi Dimitra 71
Palade Marcin 74
Palikot Janusz 80
Panufnik Maciej 101
Pasek Jarosław 101
Pasiut Judyta 21, 23
Patrzyk Aurelia 23
Pawlak Waldemar 74, 79
Pawłowski Bogdan 75
Persak Krzysztof 36
Peszyński Wojciech 124
Pietrzak Jan 74
Pietrzak Michał 30
Pilch Irena 125
Piłsudski Józef 28, 30-34
Pink Daniel Howard 131-132
Piotrowicz Kazimierz 74
Piotrowski Mirosław 82
Plecka Danuta 72
Polanowska-Sygulska Beata 16
Poulet Bernard 126
Prokop Krzysztof 33
Putnam Robert David 117
Pyszko Jan 77

Raczkiewicz Władysław 35
Raczyński Edward 35
Rataj Maciej 31-32
Rawls John 101
Richardson John G. 116
Rogalski Michał 134
Romaniuk Adam 101
Rostocki Andrzej Włodzimierz 144
Rudowska Maria 108
Rydz-Śmigły Edward 34
Rykiel Zbigniew 132, 134
Rymarczyk Piotr 101
Rzegocki Arkady 98

Sabbat Kazimierz 35
Sagan Carl 193
Sandel Michael 101
Sarnecki Paweł 17
Sartori Giovanni 109, 129
Schumpeter Joseph Alois 104, 123
Senyszyn Joanna 84
Siatka Jakub 11, 20-21
Siemieński Feliks 37-38
Sikorski Władysław 31, 35
Skrzydło Wiesław 17, 52
Słobodzian Beata 72
Słomka Adam 77
Sobecki Mirosław 117
Solarz Katarzyna 11, 20-22, 182
Sowa Andrzej Leon 30
Stalin Józef 37
Stankiewicz Adam 119
Stanowski Krzysztof 84
Stawarz Paweł 125
Stawiński Janusz 16
Stepan Alfred Charles 187
Stola Dariusz 36

- Strzelińska Karina 186
 Susolia Artem 145, 148
 Swoboda Grzegorz 95
 Szacki Jacek 101, 117
 Szczepański Marek Stanisław 108
 Szczerkowski Sławomir 23
 Szczubiałka Michał 66
 Szlachta Bogdan 29, 107
 Sztompka Piotr 121
 Sztumski Janusz 147-148, 159
 Szubka Tadeusz 101
 Szulkin Ryszard 73
 Szymanek Jarosław 16, 66
 Szymański Sebastian 98

 Śleszyński Przemysław 30, 73-74, 80-81
 Śpiewak Paweł 101
 Światała Sandra 118

 Tanajno Paweł 80, 82
 Taylor Charles 101
 Tilly Charles 66
 Tocqueville Alexis de 102, 107-108
 Tomaszewski Waldemar 51, 54
 Trump Donald 46, 130
 Trzaskowski Rafał 46, 82-85, 171-173, 175, 189
 Turska-Kawa Agnieszka 123-126
 Tusk Donald 77-78
 Tymiński Stanisław 72-73, 77

 Verba Sidney 116

 Wałęsa Lech 35, 41-42, 62, 72-75, 128, 151, 155
 Wasiuta Olga 130
 Wasiuta Sergiusz 130
 Weźgowiec Barbara 11, 19, 21
 Wianek Danuta 128
 Wiatr Jerzy Józef 54, 124
 Wielgosz Łukasz 126, 129
 Wieniawa-Długoszowski Bolesław 34
 Wilecki Tadeusz 75
 Wilk Jacek 80
 Wiśniewska-Grzelak Justyna 125
 Witczak Zbigniew 31
 Witkowski Waldemar 82
 Witos Wincenty 30
 Woch Marek 84
 Wojciechowski Stanisław 31-32
 Wojtasik Waldemar 123, 127, 129-131
 Wojtaszczyk Konstanty Adam 125
 Wolek Artur 17, 51

 Zaleski August 35
 Zamoyski Maurycy 30
 Zandberg Adrian 84, 173, 189
 Zaremba Marcin 36
 Zieliński Tadeusz 74
 Ziętek Bogusław 79

 Żarnowski Sebastian 16, 182, 185
 Żółtek Stanisław 82
 Żukowski Tomasz 73-74
 Żurawicz Bartosz 85

Książka, którą oddajemy do rąk Czytelnika, jest kontynuacją badań pilotażowych na temat partycypacji wyborczej najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Tym razem badamy gotowość wzięcia udziału w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r.

Potrzeba przeprowadzenia badań na temat wyborów prezydenckich w Polsce w 2025 r. pojawiła się w związku z wysoką frekwencją wyborczą najmłodszych obywateli (18-24 lata) zarówno w wyborach parlamentarnych w Polsce przeprowadzonych w 2023 r., jak i w wyborach samorządowych w Polsce w 2024 r. Wyłania się zatem pytanie, czy były to tylko incydentalne przypadki zwiększonej partycypacji spowodowane ściśle określonymi uwarunkowaniami temu sprzyjającymi, czy też wybory prezydenckie w Polsce w 2025 r. także potwierdzą ów stan rzeczy – co można by uznać za optymistyczny przejaw stopniowo utrwalającej się tendencji umacniania się społeczeństwa partycypującego, szczególnie z udziałem najmłodszych wyborców.

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-310-2

9 788383 683102